

TEŐEKKÜR

Çalıőmam boyunca gerçekleően aksilikleri, sıkıntılarını her zaman anlayıőla karşılayan, tecrübelerini esirgemeyen, bana bŸyŸk destek olan hocam Prof. Dr. GŸlően ÖZAYDIN'a ve tez alıőmamını teslim etmemi benden daha çok isteyen aileme teőekkŸrŸ bir borç bilirim.

Kasım 2010

R. Volkan KANDEMİR

İÇİNDEKİLER

Şekiller Listesi.....	v
Çizelgeler Listesi.....	vi
ÖZET	vii
SUMMARY	viii
GİRİŞ	1
1. KENT VE KAMUSAL ALAN	3
1.1. KAMUSAL ALAN ÇERÇEVESİNDE KENT KAVRAMI	3
1.2. KAMUSAL ALAN	6
1.2.1. Kamusal Alanın Özellikleri	8
1.2.2. Kamusal Alanın Tasarım İlkeleri.....	10
1.2.3. Kamusal Alanların Tasarımlarının Başarısız Olma Sebepleri	11
1.3. BÖLÜM SONUCU	15
2. AÇIK VE YEŞİL ALANLAR	16
2.1. KAMUSAL ALAN ÇERÇEVESİNDE AÇIK VE YEŞİL ALAN KAVRAMLARI	16
2.2. AÇIK VE YEŞİL ALANLARIN ÖNEMİ VE GEREKLİLİĞİ.....	21
2.3. AÇIK VE YEŞİL ALANLARIN SINIFLANDIRILMASI	23
2.3.1. Hâkimiyetine Göre Sınıflama.....	25
2.3.2. Mülkiyete Göre Sınıflama.....	27
2.3.3. Üstlendiği Rekreasyon İşlevine Göre Sınıflama	28
2.4. AÇIK VE YEŞİL ALANLARIN STANDARTLARI.....	29
2.5. AÇIK VE YEŞİL ALANLARIN PLANLAMA İLKELERİ	33
2.6. AÇIK VE YEŞİL ALANLARIN İŞLEVLERİ	40
2.7. BÖLÜM SONUCU	47
3. PARK KAVRAMI VE MAHALLE PARKLARI.....	48
3.1. PARK KAVRAMI.....	48
3.1.1. Parkların Tarihsel Gelişimi.....	50
3.1.2. Parkların Sınıflandırılması.....	60
3.1.3. Parkların Standartları	60
3.2. MAHALLE PARKLARI.....	63
3.2.1. Mahalle Parklarının İşlevleri	64
3.2.2. Mahalle Parklarının Standartları.....	65
3.2.3. Mahalle Parklarında Planlama ve Tasarım Anlayışları	66
3.2.4. Mahalle Parklarının Planlama ve Tasarım İlkeleri.....	69
3.2.5. Mahalle Parklarında Kullanım.....	70
3.2.6. Mahalle Parklarının Yönetimi	71

3.3. BÖLÜM SONUCU	72
4. KENTSEL TASARIM ve KENTSEL TASARIM REHBERLERİ	73
4.1. KENTSEL TASARIM KAVRAMI.....	73
4.2. KENTSEL TASARIM REHBERLERİ.....	74
4.2.1. Kentsel Tasarım Rehberlerinin Ortaya Çıkış Süreci.....	75
4.2.2. Kentsel Tasarım Rehberlerinin Amaçları ve İlkeleri	76
4.2.3. Kentsel Tasarım Rehberlerinin Türleri	80
4.3. BÖLÜM SONUCU	81
5. PARK TASARIM REHBERİ ÖRNEKLERİ.....	82
5.1. VONDELPARK TASARIM ÖZELLİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ, AMSTERDAM	82
5.2. MAIN BEACH PARK ve HEISLER PARK TASARIM ÖZELLİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ, CALIFORNIA	84
5.3. PARC DE LA VILLETTE TASARIM ÖZELLİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ, PARIS	85
5.4. KUMARLI PARKI TASARIM ÖZELLİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ, KAYSERİ.....	90
5.5. CENTENNIAL OLİMPİYAT PARKI TASARIM ÖZELLİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ, ATLANTA.....	93
5.6. MAÇKA DEMOKRASİ PARKI TASARIM ÖZELLİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ, İSTANBUL.....	96
5.7. BÖLÜM SONUCU	100
6. SONUÇ: MAHALLE PARKI TASARIM REHBERİ DÜŞÜNCESİ	103
6.1. PARK ALANININ YER ALDIĞI BÖLGENİN TARİHİ, GEÇMİŞİ, DOĞAL VE KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİ.....	103
6.2. PARK ALANININ VİZYONU	103
6.3. PARK ALANININ HEDEFLERİ	104
6.4. PARK ALANININ TASARIM ÖNERİLERİ	104
6.4.1. Girişler, Geçitler ve Sirkülasyon.....	104
6.4.2. Servis Yolları	105
6.4.3. Yaya Yolları, Bisiklet Yolları, Kaldırımlar ve Tampon Bölgeler	105
6.4.4. Otopark Alanları.....	105
6.4.5. İşaretler ve Tabelalar	106
6.4.6. Aydınlatma	106
6.4.7. Mimari.....	106
6.4.8. Peyzaj	107
6.4.9. Oturma / Dinlenme Elemanları	107
6.4.10. Su Öğesi	107
6.4.11. Çocuk Oyun Alanları	108

6.4.12. Spor Alanları	108
6.4.13. Piknik Alanları	108
6.5. BÖLÜM SONUCU	109
7. SONUÇ.....	110
8. KAYNAKLAR.....	111

Şekiller Listesi

Şekil 1.1 Oturma-dinlenme birimleri.....	11
Şekil 1.2 Oturma-dinlenme birimleri.....	11
Şekil 1.3 Parc de la Villette.....	12
Şekil 1.4 Laguna Beach.....	12
Şekil 1.5 Bryant Park girişi.....	12
Şekil 1.6 Bryant Park yenilenen park girişi.....	12
Şekil 1.7 Waterfront Park Barcelona.....	13
Şekil 1.8 Berlin hayvanat bahçesi.....	13
Şekil 1.9 Arizona Park, Phoenix.....	13
Şekil 1.10 Luxembourg Gardens, Paris.....	13
Şekil 1.11 Geaorge Street, Sydney.....	14
Şekil 1.12 Başarılı bir yaya geçidi, Paris.....	14
Şekil 1.13 Başarısız bir sokak cephesi.....	14
Şekil 1.14 Davetkâr bir kamusal alan çevresi.....	14
Şekil 1.15 Başarısız toplu taşıma durağı.....	15
Şekil 1.16 Aktif bir transit durak örneği.....	15
Şekil 2.1 Kent ısı adası ve ısı kubbesi.....	44
Şekil 3.1 Bireyin yaşam süreci, süreç içerisindeki faktörler ve parkların bu süreç içerisindeki konumu (3 Tablo).....	49
Şekil 3.2 Parkların gelişim süreci (3 Tablo).....	57
Şekil 3.3 Parkların gelişim süreci.....	59
Şekil 5.1 Vondelpark'tan bir görünüm.....	82
Şekil 5.2 Vondelpark işlevsel tasarım kararları.....	83
Şekil 5.3 Laguna Beach Park'tan bir görünüm.....	84
Şekil 5.4 Park De La Villette projesi.....	86
Şekil 5.5 Park de la Villette folie'lerinden görünüş.....	86
Şekil 5.6 Park de la Villette planı ve yaya ulaşım şeması.....	87
Şekil 5.7 City of Sciences and Industries.....	88
Şekil 5.8 Park de la Villette, The Geode.....	88
Şekil 5.9 Park de la Villette, The City of Music.....	88
Şekil 5.10 Ayna Bahçesi.....	89
Şekil 5.11 Bambu Bahçesi.....	89
Şekil 5.12 Çocukluk Korkuları Bahçesi.....	89
Şekil 5.13 Dragon Bahçesi.....	89
Şekil 5.14 Kumarlı parkının konumlanması.....	90
Şekil 5.15 Centennial Parkı konumlanması.....	93
Şekil 5.16 Centennial Park plan ve perspektifi.....	94
Şekil 5.17 Centennial Park içindeki dere.....	95
Şekil 5.18 Centennial Plaza bölgesi.....	96
Şekil 5.19 Maçka Demokrasi Parkı Planı.....	97
Şekil 5.20 Yaya Köprüsü.....	98
Şekil 5.21 Güney Giriş Kapısı.....	98
Şekil 5.22 Ana Yaya Aksı.....	98
Şekil 5.23 Kademeli Havuz.....	99
Şekil 5.24 Yürüyüş ve Koşu Parkuru.....	99
Şekil 5.25 Çocuk Oyun Alanı.....	99
Şekil 5.26 Kültürfizik Amaçlı Spor Alanı.....	99
Şekil 5.27 Teleferik Hattı Girişi.....	100

Çizelgeler Listesi

Çizelge 2.1 Açık yeşil alanların sınıflandırılması	25
Çizelge 2.2 Kamusal açık alanların gruplandırılması.....	28
Çizelge 2.3 Türkiye'de Olması Gereken Açık ve Yeşil Alan Miktarları	30
Çizelge 2.4 Kentsel, Sosyal ve Teknik Alt Yapı	32
Çizelge 2.5 Türkiye' deki Bazı Kentlerde Açık ve Yeşil Alan Değerleri	32
Çizelge 2.6 Bay. ve İsk. Bakanlığı Yeşil Alan Normlarının Karşılaştırılması.....	33
Çizelge 3.1 Geç Osmanlı - Erken Cumhuriyet dönemi İstanbul parkları	55
Çizelge 3.2 Parkların büyüklük açısından standartları	61
Çizelge 3.3 Parkların konum, tesis ve faaliyetler açısından standartları	62
Çizelge 3.4 Bir Mahalle İçin Tavsiye Edilen Park Standartları	66
Çizelge 4.1 Farklı Alanlardaki Kentsel Tasarım Rehberleri, Kapsamı ve Uygulama	77
Çizelge 4.2 Ön Tanımlamalı ve İşlemsel Rehberlerin Karşılaştırılmaları.....	80
Çizelge 5.1 Örneklerin Analizi Sonucu Belirginleşen Tasarım Önerilerinin Tablosal Gösterimi.....	101

KAMUSAL ALAN İÇERİSİNDE MAHALLE PARKLARI VE BİR MAHALLE PARKI TASARIM REHBERİ DÜŞÜNCESİ

ÖZET

Kenti, bireylerin bir arada olduğu, özel ve kamusal tüm yaşam alanlarının toplamı olarak nitelendirebiliriz. Bireylerin yaşam tarzları, yaşam ile ilgili seçimleri doğrultusunda kent sürekli şekillenmekte, değişmekte, büyümektedir. Bu süreç içerisinde planlı adımlar atılmadığı takdirde, değişim ve büyüme olumsuz yönde olmaktadır.

Bu durum sonucunda, kentli kendisini yaşadığı kentin bir sakini olarak görmemekte, yaşadığı, çalıştığı, gezdiği yerleri benimsememekte ve günümüzde çok kıymetli hale gelen zamanını dolu dolu geçirememektedir. Kentsel yaşamın hızına yoğun iş temposu da eklenince, bireyler fiziksel yorgunluğun dışında psikolojik olarak da tahrip olmaktadır. Dolayısıyla bireyin beklentileri, istekleri de farklılaşmaktadır. Bu da bireyi mekânsal olarak farklı arayışlar içerisine sokmaktadır. Kent içerisindeki bu farklı arayışlar, kendisini en belirgin şekilde açık yeşil alanlar üzerinde hissettirmektedir. Çünkü kentli psikolojik olarak mutlu olmak istediğinde, öncelikle doğa ile bütünleşmek istemekte ve bunun mekânsal yansıması da kendini açık yeşil alanların en temel oluşumu olan parklar üzerinde göstermektedir.

Genel olarak belli bir yaş grubunun dinlenme ve küçük yaş grubunun oyun ihtiyacına yönelik oluşumlar olan parklar, artık yetersiz kalmaktadır. Günümüzde, her yaş grubunun kendinden bir şeyler bulabileceği, çeşitli fonksiyonlar ve aktiviteler yüklenmiş, daha hareketli, yeniliklere ve gelişime açık park tasarım eğilimleri mevcuttur. Günümüzde birbirine benzer biçimde düzenlenen parkların; dans, resim, müzik gibi sosyal-kültürel aktiviteler, farklı büyüklükte ve içerikte spor faaliyetleri gibi yeterli mekânsal kullanımlara sahip olamadıkları görülür. Açıklanan bütün bu nedenlerden dolayı kentlerin hayat kaynağı olan açık yeşil alanların ve bu alanların en önemli yapı taşı olan park oluşumlarının incelenmesi bu tezin konusunu oluşturmuştur. Çalışmada bu konulara değinilmiş, örneklerle detaylandırılmaya çalışılmış ve sonuç olarak bir park tasarım rehberi düşüncesi geliştirilmeye çalışılmıştır.

COMMUNITY PARKS AND THE CONCEPTION OF DESIGN GUIDE FOR A COMMUNITY PARK IN PUBLIC SPHERE

SUMMARY

We can characterize the city as a total of whole private and public living spaces where people are together. In accordance with people's lifestyles and choices, city keeps changing, growing and taking on a shape. During this process if the steps are not planned than change and growth occurs in negative direction.

As a consequence, people living in a city neither see themselves as inhabitants of the town nor consider the places that they live, work, walk as their own and can not spend their time to fulfillment which is precious nowadays. When heavy business tempo added to speed of city life, individuals get frustrated not only physically but also psychologically. Consequently the expectations of the individual undergo a change introducing different spatial. Different seekings in a city shows its existence the best on open-space areas. Because when the individual in a city wants to be happy psychologically, he/she first wants to be integrated into the nature and spatial reflection of this shows itself on parks which is the main formation of open-space areas.

Parks, generally formations specific to playing needs of smaller age and resting needs for specific age are not enough anymore. Today, there are park design trends that every age group can find something, accommodating various functions and activities, open to change and innovation. Present parks which are designed similar to each other don't have enough space for social-cultural activities like dance, painting, music and sport activities in different content and extent. Due to all these reasons, research of open-space areas which are life sources of cities and park formations which are the most important building structure of these areas forms the subject of this thesis. In the study, these subjects are mentioned, detailed with examples and finally a conception of a park design guide was developed.

GİRİŞ

Kentsel mekânlar farklı kültürel ortamlara göre farklılık ve çeşitlilik gösteren ortak kullanım alanlarıdır. İnsanların bir arada bulunma ve bir şeyler paylaşma isteği bu mekânları var etmiştir. Kuruldukları andan günümüze kadar her an değişen ve gelişen kentleri biçimlendiren nedir sorusunun cevabı, insanların hayatını nasıl şekillendirdiğinde saklıdır. Kentin oluşumu, kent sakinlerinin her türlü özellikleri (ekonomik, kültürel vs.) ile doğru orantılıdır.

Ülkemizde başlangıcı yaklaşık 60 yıl önceye dayanan sanayileşme, toplumsal, kültürel ve ekonomik gelişmeler ile beraber ortaya çıkan kentleşme olgusu kentsel mekânların fiziksel ve sosyal yapılarında değişim yaratmıştır.

Ülkemizdeki çarpık, hızlı ve düzensiz yapılaşma, tam anlamıyla bağlayıcılık yaratmayan planlar ve uygulamalar, sorunları da arkasında sürüklemektedir. Düzenli yapılaşmanın, hiyerarşik plan kararları doğrultusunda yapılan uygulamaların olmadığı yaşanabilirliği düşük kentler kentliyi bedensel ve ruhsal anlamda fazlaca yıpratmaktadır. Kentlerde (özellikle merkezi noktalarda) buna paralel olarak yapılan açık alanlardaki durdurulamayan yapılaşma sonucu, her köşe başına çok katlı yapılar yapılmaya çalışılmakta, kentin açık / kapalı alan dengesi bozulmakta ve insanların biraz rahatlayıp, nefes alabilecekleri açık yeşil alan kullanımına imkân tanınmamaktadır.

Gelişmesinin temel ayaklarından biri sanayi olan kentler, doğayla olan bağıını her geçen gün koparmakta ve açık yeşil alanlar artmadığı gibi aksine azalmaktadır. Günümüz insanı ve toplumu ruhsal sağlığını, çeşitli açık yeşil alan aktiviteleri ile korumaya çalışmaktadır. Bu sebepten ötürü kentlerdeki açık yeşil alanların miktar ve verimlilik açısından tatmin edici düzeye getirilmesi gerekmektedir.

Açık yeşil alanların yaşamımızdaki önemi gayet açıktır. Tek başına bakıldığında yalnız bir birim şeklinde algılanan açık yeşil alanlar, aslında büyük bir sistemin parçaları olmalıdır. Ülkemizde her alanda parçacı uygulamalar söz konusu olduğu için, açık yeşil alan konusunu da bütün olarak algılamamız zorlaşmaktadır. Açık yeşil alan konusu büyük bir sistemin parçaları şeklinde ele alınmamakta ve planlanıp uygulamaya geçildiğinde tüm kente, hatta bölgeye ait açık yeşil alan sistemi oluşturulamamaktadır. Planlama yapılırken mekânın

fiziksel boyutu ele alınmakta, süreç içerisindeki diğer boyutları ve zamansal olarak da sürekliliği dikkate alınmamaktadır. Bunun sonucunda açık yeşil alanları düzgün işleyecek şekilde planlamak, sistematize etmek yerine parça parça yeşil alanlar oluşturulmaktadır.

Kenti, içinde bir arada yaşamakta olduğumuz, özel yaşam ve ortak yaşam alanlarımızın toplamı olarak nitelendirebiliriz. Kent için atılacak her adımın temelindeki gerekli araç planlama, daha detayda kentsel tasarımıdır. Açık yeşil alanlar gibi kentin tamamı ile ilgili atılacak adımlar bütünü görerek atılmamaktadır. Üst ölçekte genel bir şema var olsa bile uygulayıcı kurumlar, oluşturulan projelerin sadece kendi bölgelerine giren parçasına odaklanmakta, bu da sürecin içerisindeki kurumlar arasında tartışmalara neden olmaktadır. Bunun sonucunda da üst ölçekte belirlenen kararlar uygulamaya geçirilememekte, bütünleşme sağlanamamakta ve proje başarı ile sonuçlanmamakta veya parçacı çözümlerin ötesine geçememektedir. Dolayısıyla kentlerin temel taşı olan bireyler için, işlevsel değeri olmayan, anlamsız, birbirinden kopuk, kentlinin benimsemediği, kullanıcı memnuniyetinin hiçe sayıldığı kentsel mekânlar oluşmaktadır.

Bu durum sonucunda, kentli kendisini yaşadığı kentin bir sakini olarak görmemekte, yaşadığı, çalıştığı, gezdiği yerleri benimsememekte ve günümüzde çok kıymetli hale gelen zamanını dolu dolu geçirememektedir. Kentsel yaşamın hızına yoğun iş temposu da eklenince, bireyler fiziksel yorgunluğun dışında psikolojik olarak da tahrip olmaktadır. Dolayısıyla bireyin beklentileri, istekleri de farklılaşmaktadır. Bu da bireyi mekânsal olarak farklı arayışlar içerisine sokmaktadır. Kent içerisindeki bu farklı arayışlar, kendisini en belirgin şekilde açık yeşil alanlar üzerinde hissettirmektedir. Çünkü kentli psikolojik olarak mutlu olmak istediğinde, öncelikle doğa ile bütünleşmek istemekte ve bunun mekânsal yansıması da kendini açık yeşil alanların en temel oluşumu olan parklar üzerinde göstermektedir.

Genel olarak belli bir yaş grubunun dinlenme ve küçük yaş grubunun oyun ihtiyacına yönelik oluşumlar olan parklar, artık yetersiz kalmaktadır. Günümüzde, her yaş grubunun kendinden bir şeyler bulabileceği, çeşitli fonksiyonlar ve aktiviteler yüklenmiş, daha hareketli, yeniliklere ve gelişime açık park tasarım eğilimleri mevcuttur. Günümüzde birbirine benzer biçimde düzenlenen parkların; dans, resim, müzik gibi sosyal-kültürel aktiviteler, farklı büyüklükte ve içerikte spor faaliyetleri gibi yeterli mekânsal kullanımlara sahip olmadıkları görülür. Açıklanan bütün bu nedenlerden dolayı kentlerin hayat kaynağı olan açık yeşil alanların ve bu alanların en önemli yapı taşı olan park oluşumlarının incelenmesi bu tezin konusunu oluşturmuştur.

1. KENT VE KAMUSAL ALAN

1.1. KAMUSAL ALAN ÇERÇEVESİNDE KENT KAVRAMI

Kent sözcüğü devamlı olarak medeniyet ile eş anlamlı kullanılmıştır. Bu anlamda medeniyetin kentleşmeyle geldiğini ve var olduğunu söylemek, genel bir kanıdır. Latin kökenli dillerde medeniyet anlamına gelen "civilization" kent anlamına gelen "civitas" sözcüğünden türemiştir. Bu özellik sadece batı kültürlerinde görülmektedir. Arap kültüründe de medeniyet uygarlık anlamına gelmektedir ve bir kent ismi olan Medine sözcüğünden türetilmiştir (Ulusoy ve Vural, 2001).

Kızılçelik ve Erjem'e göre, kent kavramı; tarımsal olmayan üretimin yapıldığı, daha önemlisi hem tarımsal hem de tarım dışı üretimin dağıtım ve denetim fonksiyonlarının toplandığı, teknolojik gelişme derecelerine göre belirli bir büyüklük, heterojenlik ve bütünleşme düzeyine varmış yerleşme biçimleri olarak tanımlanmaktadır (Kızılçelik ve Erjem, 1992). Gordon Marshall ise, sosyoloji sözlüğünde kentli yaşam tarzını; uzmanlaşmış bir iş bölümü, akrabalık ilişkilerinin zayıf olduğu, gönüllü birliklerin çoğaldığı, normatif çoğulculuğun arttığı, toplumsal çatışmanın var olduğu ve kitle iletişim araçlarının gün geçtikçe daha önemli bir rol oynadığı yerleşim yerleri, olarak tanımlamıştır (Marshall, 1998).

Genel bir tanımlamayla kent; farklı sosyal sınıflardan oluşan bir toplumun, yapay çevreyi doğal çevreye egemen kıldığı bir ortamda ve kentsel yaşam kurallarına uygun olarak yaşamlarını sürdürdükleri bir yerleşme yeridir. Bu yerleşme yerleri tarihin değişik dönemlerinde farklı sosyo-ekonomik işlevleri üstlendiğinden, kent kavramı da bu işlevsel değişime uygun olarak her dönemde farklı bir içeriğe sahip olabilen dinamik bir nitelik taşımaktadır. Bu dinamiklik yirminci yüzyılın en önemli olgularından olan kentin tanımında tam bir kavram birliğine ulaşılmasında bazı güçlükler ortaya çıkarmaktadır. Özellikle de bu güçlükler, belirli bir ülke için somut ölçülere dayanılarak yapılan bir kent tanımının bir başka ülke için büyük aykırılıklar göstermesine yol açmaktadır. Bu olgu her dönem ve ülke için geçerli, aynı zamanda kent araştırmalarında kullanılacak ortak bir kent tanımına ulaşılmasını zor hale getirmektedir. Kent Bilim Terimleri Sözlüğü kenti, "Sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun, yerleşme, barınma, gidiş geliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinmelerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşlarda bulunduğu, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimi" olarak tanımlamaktadır.

Kenti özelliklerine uygun olarak geniş bir biçimde tanımlamak olanaklıdır. Buna göre kent; tarımsal olmayan üretimin yapıldığı ve daha önemlisi hem tarımsal hem de tarım dışı üretimin dağıtımının kontrol fonksiyonlarının toplandığı, belirli teknolojik gelişme seviyelerine göre büyüklük, heterojenlik ve bütünleşme düzeylerine varmış yerleşme biçimidir ve bu özellikleri ile yalnız başlarına var olamazlar, çevrelerindeki diğer yerleşmelerle etkileşim içerisindedirler (Zengin, 2003).

Kente ekonomi ve felsefe-sosyoloji açısından bakıldığında Karl Marx, kenti üretim araçları mülkiyeti temelinde tanımlamıştır. Bir diğer önemli düşünür, Emil Durkheim ise kenti, işbölümü ve dayanışmanın esas olduğu ve bunun sonucunda yapının meydana geldiği bir oluşum olarak resmetmiştir. Sorokin'in kent tanımı ise kümelenmiş gruplardan oluşan bir varlık biçiminde olmuştur (Karakaya, 2007).

Kent olgusu tarih boyunca uygarlıklar ve kültürlerin gelişimini belirleyen temel öğelerden biri olmakla kalmamış, özellikle de bu önemini yirminci yüzyılın ikinci yarısında daha çarpıcı bir şekilde hissettirmiştir. Sanayi devrimi ile kent olgusu, toplum yapısını niteleyen bir ağırlık kazanmış ve öncekinden farklı bir hayat kültürünü sembolize ederek ciddi bir değişimle hem nitel hem de nicel bir takım farklılıklar yaşamış ve yaşatmıştır. Hal böyle olunca da, toplumların kaderi gittikçe artan bir şekilde kentlerde belirlenmiş, kentlerin gösterdiği ekonomik, sosyal, siyasal ve idari performans, hem kentte oturanlar, hem de genelde insanlığın gelişimi açısından öncelikli bir önem kazanmıştır. Bu önem, insan ilişkilerinin ve kültürünün yoğunlaşmasında, karar mekanizmaları nda, yeni buluşlarda, ekonomik ilişkilerde, iletişim, algılama ve bilinçte oynadığı roller açısından hiçbir dönemde görülmemiş bir hıza sahip olmuştur (Arslantaş, 2008).

Kamusal Alan Çerçevesinde Kent Kavramı

Duby'e göre kent: “ orada oturan insanların sayısı ya da faaliyetleri tarafından” değil, “hukuki statüsünün, toplumsallığın ve kültürün özel çizgileri tarafından” karakterize edilmiştir. (Kurt, 2007). Cansever, “şehri, toplumsal hayata, insanlar arası ilişkilere biçim veren, sosyal mesafelerin en aza indiği ve bu ilişkilerin yoğunluk kazandığı yer” olarak tanımlamaktadır (Cansever, 1996).

Mulgan ise, daha derin bir bakış ile “kentler yalnızca insanların kolektif bir biçimde anlamlar üretme ve dünyadaki yerlerini tanımlama süreçleriyle ilgilendikleri takdirde vardır” diye ifade etmektedir. (Mulgan, 1995)

Bu yaklaşım doğrultusunda kentin temel görevi, “geniş kitlelerin birbirine karışacağı ve etkileşimde bulunacağı, ekonomik mal ve hizmetler kadar, insani etkinlikleri ve yeteneklerini de değiş-tokuş edebildikleri, sürekli iletişim ve işbirliği yoluyla, bunlar olmadan körelecek olan ortak bilgilerini uyarıp etkinleştirebilecekleri, uygun maksimum sayıda olanakların sağlanması” olarak belirlenir (Mumford, 1968). Bu açıdan kentlerin toplumsal mekânizmanın işlevsel gereksinimlerini karşılamak için vazgeçilmez araçlar oldukları ortadadır. Sosyolojik olarak modern kenti bu açıdan ilk ele alanlardan olan Simmel bunu vurgulamaktadır: “...kasaba yaşantısı karşısında metropol yaşantısı, “insanları yürek yerine beyinle tepki vermeye zorlamakta”, bu sayede “yükseltmiş bir kavrayış ve aklın üstünlüğü” ön plana çıkmaktadır. (Simmel, 1996) Ona göre kent yaşamı “yaşamak için doğayla yapılan mücadeleyi, insanlar arası bir mücadeleye dönüştürmektedir. Bu süreç farklılığı, “incelmeyi ve toplumun ihtiyaçlarının zenginleştirilmesini teşvik etmekte” ve bu durum, “toplum içinde kişisel farklılıkların” ortaya çıkmasına yol açmaktadır (Simmel, 1996). İnsanın mekânda yer alış tarzı “aktif bir tarz” olduğu ve insan “mekânda bir yer işgal etmek suretiyle var olduğu” (Kurt, 2007) için mekân da insanla birlikte “yaşanan mekân” haline gelir. Bu bağlamda, ortak kullanıma dayalı ve ortaklık bilincinin hissedildiği yerler olarak kamusal mekânlar da orada yaşayan kamunun sahip olduğu ve o “kamu”yu oluşturan bireylerin toplumsal ya da gündelik deneyimlerine bağlı olarak “üretildiği/kurulduğu” ortak mekânlar olarak anlam kazanacaktır (Yenice, 1998). Bu açıdan da modern kentin öznesi, kentin kamusal alanlarında yapıcı ve rasyonel gereklerin hayata geçirilmesi için bir araya gelir. “Özgürlük ve çoğulculuğun yaşam alanları” olarak kentleri; “özgür olma ihtiyacı” ve “sayısız özgürlük talebi ile bir arada nasıl yaşanabileceği” sorusu arasındaki denge arayışı ortaya çıkarmıştır. Bu anlamda kent “sayısız faktörün her gün değişen dinamik hareketlerini ortak bir payda da buluşturan organik bir kimliğe de sahiptir” (Demirkan, 1996). Böylece kent, denge arayan ve yaratan kurumlarıyla, hak ve ödevlerin uyumuyla ve farklı toplumsal kimlikler arasında uzlaşmaya yönelik mekanizmalarıyla, doğal bir biçimde kamusal alanın üretildiği ve yaşandığı mekânlar olarak ele alınabilecektir.

Arendt ve Habermas kamusal alanı; insani varlığın ileri ve ulaşılması gereken bir düzeyi olarak değerlendirmektedirler. Bu açıdan devlet otoritesinin ve piyasanın bağıntılarından özerk, konuşma yolu ile siyasi katılımın gerçekleştiği kurumlaşmış bir söylemsel etkileşim alanı olarak kamusal alan, demokratik bir toplum düşüncesi açısından hayati bir öneme sahiptir. Bu anlamda kamusal alan düşüncesi, toplumsal yaşam biçimlerinin bir toplamı olarak, uygar

insanlar arasındaki ilişkinin ve herkesin eşit düzeyde hak sahibi olduğu kamusal iletişimin sembolik alanı olarak tanımlanmaktadır (Kurt, 2007).

1.2. KAMUSAL ALAN

Çeşitli perspektiflerden kamusal alan kavramını ele almadan önce “kamusal” sözcüğünün sözcük anlamına değinmekte yarar vardır. Kamu kökünden gelmekte olan kamu sözcüğü, Türk Dil Kurumu sözlüğünde “hep, bütün, tamamen” olarak yer alırken, ikinci anlamı olarak ise “bir ülkedeki halkın tümü, halk, amme” tanımına yer verilmektedir.

Latince kökenli olan “public” sözcüğü, kamusalın İngilizce tercümesi olup “halka ait, umuma ait, genel ve yaygın” anlamlarına gelmektedir (Kabağaç ve Alova, 1995).

Bu doğrultuda bakıldığında, kamusal alanlar, din, dil, ırk vb. ayırım yapılmadan, toplumdaki her bireyin orada bulunma hakkına sahip olduğu, insanların varoluş sürecinden bu yana toplanıp, fiziksel, sosyal, kültürel, sanatsal vb. etkileşim içerisinde oldukları, kendilerini ifade ettikleri mekansal kısımlardır.

“İnsanlık Durumu” adlı eserinde felsefeci Hannah Arendt (1969), kamusal alan kavramı için, insanlar tarafından gerçekleştirilmiş, insan yapısı nesnelere oluşan ve insanlar tarafından ortak olarak paylaşılan “dünya” olarak tanımını yapmaktadır. Altman ve Zube (1989), bu “dünya” tanımı çerçevesinde kamusal alan kavramını; ulus, yaş, cinsiyet, etnik köken ya da herhangi bir diğer özellik gözetmeyen topluluklar tarafından kullanılan açık yerler olarak nitelendirmektedir. Bu bağlamda, kamusal kavramı doğrudan sahiplikle ilişkilendirilmeksizin, daha çok kullanımla ilişkilendirilmektedir (Ömüriş, 2007).

Forrest ve Paxson’a göre “kamusallık” kavramı, mekânın fiziksel, sosyal ve davranışsal özelliklerine işaret eder. Kamusal alanların farklılaşabilmeleri, sahip olmaları gereken temel nitelikleri olan davranış ve insan açısından yüksek çeşitliliği sağlama ölçülerine bağlıdır. İnsan çeşitliliği; yaş, ırk, etnik köken, sınıf, cinsiyet ve yerli-yabancı durumuna göre olan farklılaşmalar olarak açıklanabilir. Yüksek düzeyde kamusallık aynı zamanda mekânın sağladığı davranış olanakları ya da öge çeşitliliği ile de ilişkilidir (Ömüriş, 2007).

Habermas’a göre her şeyden önce kamuoyunun içinde olduğu, özerk politikanın ve onun matrisi olan kültürün üretildiği tüm mekânlar, kamusal mekânlardır (Ömüriş, 2007). Özbek (2004)’ün kısa tanımına göre: “Kamusal alan; toplumsal yaşantımız içinde fikirlerin, ifadelerin ve tecrübelerin üretildiği, açığa çıktığı, paylaşıldığı, dolanıp yayıldığı ve müzakere edildiği toplumsal alanları (kamusal mekânlar); bu süreçte çıkan anlam muhtevasını (kamuoyu, kültür, tecrübe) ve bu anlam üretim sürecini oluşturan ya da bu süreç içinde oluşan

kolektif gövdeleri (ulusal birimlerden, ulus altı birliklere ve giderek ulus üstü ve küresel düzleme dek uzanan kamuları) tanımlıyor.” Özbek’in daha geniş bir tanımlamasına göre ise kentsel mekânların kamusalılığı şöyle vurgulanmaktadır:

“Sosyal ve ekonomik hakların da kategorisi haline getirilebilmiş, sağlık ve eğitimden, iletişim ve ulaşım dek kolektif ihtiyaçların üretilip sahiplenildiği mekânlar temel bir kamusal mekânlar kategorisini oluşturur. Kamu yararını gözeterek herkesin eşitçe erişebileceği kamusal hizmet verdikleri ölçüde, bu mekânlar kolektif kullanım değeri üretirler. Sosyallik modeli açısından baktığımızda kamusal mekân esas olarak kent merkezidir; çoklu karşılaşmalara izin veren, “yabancı” ya da “ötekilere” açık alışveriş, çoğulluk, iletişim, katılım değeri taşıyan yerlerdir. Bu anlamda evden ve kendinden dışarı adım atmak, kamusal alana çıkmaktır; yürümek, başkalarıyla karşılaşmak, buluşmak, konuşmak, bilgi üreten yerlere ulaşmak, tartışmak, dayanışmak ve eylem imkânı veren ortak mekânlara çıkmak anlamına gelir. Evden dışarıdaki bu mekânlar, bir kentteki çok farklı açık ve kapalı kamusal yerlerdir ve kentsel toplantı, miting ve gösteri meydanlarından, mahallelerle ve tarihi eserlerle çevrili ortak alanlar, yürümeye açık tüm sokak ve pasajlardan, çarşı-pazar ve alışveriş merkezlerine, halka açık deniz kıyılarından, sokak aralarına, çocukların sokaktaki oyun alanlarından, futbol sahalarına, kültür ve sanat gösterisi, sergi ve tartışma yapılan yerlerden kitap evi ve okuma topluluklarına, sosyal etkinlikte bulunan vakıf ve benzeri mekânlardan, halk evlerine; kafe ve kulüplerden gösteri merkezine dek uzanır.” (Özbek, 2004).

Kamusal alanlar bizi, kültürümüzü, kişisel inançlarımızı ve kamusal değerlerimizi yansıtır. Kamusal alan, sivilliğin ve “kamusalılık” diyebileceğimiz kolektif duygunun geliştiği ve yansıtıldığı alanlardır. Kamusal çevremiz, kişisel davranışların, sosyal işleyişin ve genellikle tartışmalı olan kamusal değerlerimizin aynası ya da yansıtıcısı işlevini görmektedir (Ömüriş, 2007). Carr ve diğ. (1992) kentin sokaklarının, meydanlarının ve parklarının insan değişiminin gelgitlerine şekil verdiğini belirtmektedir. Onlara göre, dinamik bir yapıya sahip olan bu mekânlar; hareket için kanallar, iletişim için düğüm noktaları ve oyun, rahatlama gibi rekreasyonel aktiviteler için ortak bir zemin sağlamakta, dolayısıyla insanların yaşadıkları mekândan tatmin olmalarına, kendilerini tanımlama ve koruma adına ihtiyaç duydukları belirli insani gereksinimlere sahip olmalarına ve özel kültürel anlamları bu yerler üzerinden yansıtılmalarına yaramaktadır. Başarılı kamusal alanlar, kişisel ve ailevi yaşamın dramatik niteliklerini vurgular ve arkadaşlar, komşular, akrabalar ya da âşıklar arasındaki trajik, komik, şefkatli ilişkilerin görünürlüğüne sağlar.

Kamusal alanın sürekliliği Arendt (1969)’a göre, bunu paylaşan insanların benzer ya da türdeş olmasına ile değil, konumlarının farklılığı ve bundan doğan görüş açılarının çeşitliliği içerisinde, “ortak bir ilgi alanı” olarak paylaşılıyor olmasına bağlıdır.

Diğer bir deyişle kamusal alan, bireylerin farklı konumları ile farklı bakış açılarından yaklaştıkları, aynı zamanda bireylerin aktif olarak katıldıkları ortak ilgi, iletişim ve eylem alanıdır.

Kamusal alanların en önemli fonksiyonu, binaların arasında birden fazla insanın kamusal bir mekânda bir arada olmasıyla, insanların birbirleriyle iletişim kurup sosyalleşmesini sağlayan ve ortak bir kimlik oluşturan bir sosyal doku yaratmaktır. Bu sosyal doku; oynayan çocukları, kutlamaları, konuşmaları, toplu eylemleri ve pasif iletişimi içermektedir (Gülen, 2006).

1.2.1. Kamusal Alanın Özellikleri

Kamusal alanın, içinde geçirilecek zamanın kalitesini artırmak açısından, sağlaması gereken bazı önemli özellikler vardır. Bu özellikler sayesinde kamusal alan gerçek kimliğine kavuşmakta ve insanların ilgisini çekerek canlı ve yaşanılabilir olmaktadır.

Kamusal alanın bazı özellikleri, şu şekilde tanımlanmaktadır (URL-1):

- Ulaşılabilirlik anlamında ‘açık’ olması ya da kullanım ve anlam olarak ‘ortak paylaşılır’ olması
- Birbirine yabancı insanları bir araya getirmesi
- Kalıcı olması
- Toplumsal insan davranışlarına yön vermesi
- Bireysel denetimin ötesinde bulunması
- İçinde olunan çevreyi tanımlamada önemli rol oynaması
- Macera kaynağı ve ortamı oluşu
- Özel ve bireysel mekânlarla olan ilişkileriyle algılanması
- Kullanım açısından çeşitlilik göstermesi
- Kolektif olarak oluşturulmuş olması

Arendt (1969)’a göre kamusal alanın; herkes tarafından erişilebilir ve kullanılabilir olması gerekliliğinin yanında, bir nesilden daha uzun dayanması da gerekmektedir.

Tanımlanabilirlik, kamusal alanların sahip olması gereken en önemli özelliklerden biridir. Mekânın tanımlanması, genellikle görsel algılara bağlı olarak gerçekleşmektedir. Bu görsel algılar; yakınlık, devamlılık ve kapalılık algıları sonucu oluşmaktadır. Bir başka deyişle, mekânın insana yabancı ve düşman olmadığı, kontrol edilebilir olduğu hissi kişilerde güven

yaratmaktadır. Kapalılık hissi ile mekân sınırlanmakta, yakınlık hissi ile de çevreyle ilişkilenebilmektedir. Devamlılık ise mekâna bütünlük kazandırma açısından önem taşımaktadır. Böylelikle kişiler, içinde buldukları mekânı tanımlayabilmekte ve kendilerini o mekâna ait hissedebilmektedirler. Kişilerin buldukları yeri tanımlayabilmeleri, o mekâna yönlenebilmeleri, kaybolma hissine kapılmadan dolaşabilmeleri kendilerini güvende hissedebilmeleri açısından önemlidir.

Kamusal alanlarda, aidiyet duygusunun oluşması açısından insanların mekânla ilişkilenebilmeleri önem taşımaktadır. Bu açıdan mekânda ölçek büyük rol oynamaktadır. Kentte yer alan yüksek binaların, kişiler üzerinde yarattığı psikolojik baskıyı azaltmada bina ve yakın çevresindeki, bina ölçekleriyle uyumlu olması gereken, açık alanların önemli etkisi bulunmaktadır.

Yapısal dengeyi kurmada büyük rol oynayan bu alanlar, hem insanlara güven sağlayacak kadar çevrelenmiş, hem de alanın açıklığını vurgulayacak derecede ferah olmalıdır. Mekân içinde yönlenme hissini verilebilmesi de kamusal alanın sağladığı bir özellik olmaktadır.

Bazı sosyal aktiviteleri gerçekleştirebilmek ya da sadece durup dinlenmek amacıyla kullanılan kamusal alanlar, kentin çeşitli bölgeleri arasında tampon görevi görmektedir. Bu alanlar özellikle kentleşmenin yoğunlaştığı bölgelerde, kişilerin gün ışığından, temiz havadan ve doğal çevrenin sağladığı psikolojik rahatlardan faydalanmalarına olanak sağladığı gibi, kent için gerekli olan rüzgâr koridorları ve hava akımı gibi boşluklar yaratmak açısından da büyük önem taşımaktadır.

Planlanan kamusal alanlar, kişilerin görmeden yanından geçeceği gibi değil, kolaylıkla ve bütünüyle algılanabilecek şekilde tasarlanmalı, mekân kullanıcısının kavrama, algılama, düşünme, yorumlama gibi zihinsel faaliyetlerini harekete geçirebilmelidirler. Estetik değeri yüksek tutulması gereken kamusal alanların ayrıca, psikolojik işlevleri iyi yorumlanmış ve anlaşılmalı olmalıdır. Seçilen malzemedен uygulanan detaylara, verilen işleve kadar kalite öncelikli unsur olarak görülmelidir.

Genellikle; yaya yolları, oturma elemanları, su gibi görsel ve fiziksel elamanlarla desteklenen kamusal alanlar, insanların çeşitli etkinlikler için gittikleri, erişilebilirliği yüksek yerlerdir. Bazı kamusal alanlar kamu mülkiyeti ve idaresi altındayken, bazıları özel mülkiyette ama kamu kullanımında olabilirler.

Kamusal alanlar mekânın yapılanma niteliğine yani doluluk-boşluk ilkesine dayanarak sınıflandırılabilceği gibi, kullanıcı-hizmet özelliklerine göre de tanımlanabilmektedir.

Kamusal alan için, yapılanmış ve yapılanmamış kamusal alanlar olarak iki türlü sınıflandırma yapmak mümkündür. Toplumun ortak kullandığı; hizmet, sanayi, dinlenme, eğitim gibi faaliyetlerin gerçekleştirildiği alışveriş merkezi, okul, hastane gibi mekânlar, yapılanmış kamusal alanlar olarak adlandırılmaktadır.

Yapılanmamış kamusal alanlar ise, genellikle üzerinde bina yapılmamış olan, kentin doğal örtüsünü, peyzaj düzenlemelerini, sokakları, çocuk parklarını, spor alanlarını içine alan, her kentlinin serbestçe dolaşabileceği kamuya ait mekânlardır (Gülen, 2006).

1.2.2. Kamusal Alanın Tasarım İlkeleri

Gülen (2006)'e göre, kamusal mekânlarda başarıya ulaşmak için tanımlanan, kullanıcı gözlem ve anketleriyle desteklenen ve Avrupa konseyi tarafından da kabul edilen ana ilkeler şunlardır:

- Mekânın kullanılabilir durumda ve kullanıma açık olduğuna dair mesajlar vermesi
- Estetik çekiciliği olması
- İç ve dış mekânlar arasında maksimum ölçüde geçişi sağlaması
- En çok istem duyulan ve gerçekleşme olasılığı en fazla olan etkinliklerle donatılmış olması,
- Güvenli ve korunmalı bir ortam sağlaması
- Kentsel stresi aşmaya yardımcı olacak doğal ortamlar sunması
- Kullanma olasılığı en fazla olan kullanıcı grubunun gereksinimlerine uygun olması ve kullanımda çeşitlilik sağlaması
- En yoğun kullanımın gerçekleştiği zamanlarda güneş, gölge, rüzgâr ve benzeri doğal çevre öğeleriyle ilintili olarak rahat bir çevre sunması
- Çocuklar ve engelliler için erişilebilir ve kullanılabilir olması
- Kolay ve ekonomik bakımın sağlanması
- Özel gereksinimlerin en uygun malzeme seçimiyle karşılanması, kullanımda farklılıkların malzeme değişimiyle vurgulanması
- Mekânın hem görsel sanatın ifade edildiği bir yer, hem de sosyal bir ortam olarak tasarlanması

Kamusal mekanlar tasarlanırken, yukarıda da sıralandığı üzere birçok faktör devreye girmektedir. Kamusal bir mekan; ulaşılabilir, giriş ve çıkış noktaları belirgin, yaya, bisiklet ve

varsa araç akış güzergahlarında yönlendirici levhaların olduğu, estetik ve görsel açıdan zengin, birçok fonksiyonu biraradada barındıran, farklı kullanıcı gruplarına hitap eden, bölgenin yerel özelliklerini yansıtan, çevrenin doğal yapısı ile uyum içerisinde, tasarımında doğal ve ekonomik ömrü uzun olan yapı elemanlarının kullanıldığı, sosyal ve kültürel etkileşimi sağlayacak dokuda, tasarım amacı içeriğinde varsa spor ve sanat aktivitelerinin yapılabildiği bir alan olmalıdır.

1.2.3. Kamusal Alanların Tasarımlarının Başarısız Olma Sebepleri

Günümüzde, kullanılması için değil sadece bakılıp beğenilmesi için tasarlanmış, temiz, düzenli ve boş duran birçok kamusal alan mevcuttur. Oysa kullanıcısı olmayan bir kamusal alan, tanımı gereği kamusal alan olma özelliğini yitirmiş ve başarısız olmuş demektir. Kamusal alanların başarısız olma sebepleri irdelendiğinde bazı temel tasarım hataları ortaya çıkmaktadır. New York Kentsel Tasarım Komisyonu üyelerinden William H. Whyte tarafından kurulan ve 50 ABD bölgesi ve 40 ülkede kamu ve özel sektörden kurumlarla iş birliği içerisinde kamusal alan ve park çalışmaları sürdüren planlama, tasarım ve eğitim organizasyonu PPS (Project for Public Spaces), kamusal alanların başarısız olma sebeplerinden belirgin olan bazıları şu şekilde sıralamaktadır (URL-2).

Dinlenme Amaçlı Oturma Birimlerinin Azlığı

Birçok kamusal alan, herhangi bir oturma donatısı sağlamamaktadır. Sonuç olarak insanlar, bu alanlarda rahat hissetmek için kendi yöntemlerini geliştirmektedirler. Şekil 1.1 ve 1.2’de, oturma donatısı eksikliği yüzünden başarısız olmuş kamusal alanlarda insanların geçici çözümleri görülmektedir.

Şekil 1.1 ve şekil 1.2 Oturma-dinlenme birimleri (URL-2)

Bunun yanında, kaliteli oturma alanı da kamusal alanın başarısında etkili olmaktadır. Oturma bankları için, her mevsimde oturma imkanı sağlayan malzeme seçimi ve gölge, yağmur veya rüzgâr için korunak düşünülmesi önemli bir başarı gereği iken bu bank ve oturma alanlarının oyun alanları ya da diğer aktiviteleri izleyebilecek şekilde konumlandırılması da gerekmektedir.

Toplanma Noktalarının Yetersizliği

Bu alanlar genellikle, oyun alanları, açık oturma birimleri, satış tezgâhları gibi insanların istediği ya da ihtiyaç duyduğu çeşitli elemanların bulunduğu noktalardır.

Şekil 1.3 Parc de la Villette
(URL-2)

Şekil 1.4 Laguna Beach

Paris Parc de la Villette, şekil 1.3'te görülen bölümünde, insanlara bir arada olabilme olanağı sunmaması nedeniyle başarısız olurken, şekil 1.4'te görülen Laguna Beach park ise sağladığı birçok aktivite, yiyecek satış birimi ve anlamlı oturma ve dinlenme alanı ile kalabalık ve sağlıklı bir toplanma noktası oluşturmaktadır.

Zayıf Girişler ve Görsel Ulaşılabilirliği Yetersiz Alanlar

Eğer bir alan kullanılacaksa, insanların onu görmesi ve oraya ulaşabilmesi gerekmektedir.

Şekil 1.5 Bryant Park girişi
(URL-2)

Şekil 1.6 Bryant Park yenilenen park girişi

Şekil 1.5'te görülen New York Bryant Park'ta olduğu gibi karanlık veya dar girişler, davetkâr olmaksızın, insanları parktan uzaklaştırmaktadır. Aynı giriş daha sonra, şekil 1.6'da olduğu gibi yenilenmiş, girişin iki yanına sandviç ve kahve gibi şeyler satan büfeler tasarlanarak giriş genişletilmiş ve içerinin caddeden görünebilirliği sağlanmıştır.

Kullanışsız Özellikler

Parklara anlam ve kimlik katmak için tasarlanan özellikler, çoğunlukla sadece görsel olup, insanları aktiviteye teşvik edecek fonksiyonellikten uzak kalmaktadır. (Bkz. Şekil 1.7)

Şekil 1.7 Waterfront Park Barcelona
(URL-2)

Şekil 1.8 Berlin hayvanat bahçesi

Berlin hayvanat bahçesindeki, insani boyutlara uygun ve sevecen goril heykeli ise, insanları etrafında aktivite yapmaya teşvik eden, başarılı bir donatıdır. (Bkz. Şekil 1.8)

İnsanların Gitmek istedikleri Yere Gitmeyen Yaya Yolları

Phoenix, Arizona park'ta olduğu gibi hiçbir yere gitmeyen yaya yolları, kamusal alanların başarısına olumlu etki edecek herhangi bir katkı sağlamamaktadır. (Bkz. Şekil 1.9) Oysa Şekil 1.10'daki Paris Luxembourg Gardens yaya yolu, insanlara oturup dinlenecekleri bir durak sunarak başarılı bir kamusal alan örneği oluşturmaktadır.

Şekil 1.9 Arizona Park, Phoenix
(URL-2)

Şekil 1.10 Luxembourg Gardens, Paris

Araç Hakimiyetindeki Alanlar

Çok geniş caddeler, yaya yolu olmayan veya kaldırımını olmayan yollar, başarısız kamusal alanlara örnektir.

Şekil 1.11 Geaorge Street, Sydney (URL-2)

Şekil 1.12 Başarılı bir yaya geçidi, Paris

Ana cadde, otoyol değildir. Dolayısıyla insanları, Sydney'deki George Street'te olduğu gibi, gruplar halinde karşıdan karşıya geçmeye zorlayacak kadar korkutmamalıdır. (Bkz. Şekil 1.11) Karşıdan karşıya geçmek, arada beklemeyi gerektirse bile, kolay ve rahat bir aktivite olmalıdır. (Bkz. Şekil 1.12)

Alan Etrafındaki Boş Duvarlar ya da Ölü Noktalar

Kamusal alanın kendi tasarımı ve yönetimi kadar, etrafını çevreleyen alanların niteliği de önemlidir.

Şekil 1.13 Başarısız bir sokak cephesi (URL-2)

Şekil 1.14 Davetkâr bir kamusal alan çevresi

Boş duvarlar, sokak aktivitelerine hiçbir katkıda bulunmaz, insanları bir an önce oradan uzaklaşmaya zorlarlar. (Bkz. Şekil 1.13)

Kullanışsız İnşa Edilmiş Toplu Taşıma Durakları

İnsanlar tarafından kullanılmak istenmeyen otobüs veya tren durakları, başarısız kamusal alanlara iyi birer örnektir. (Bkz. Şekil 1.15)

Şekil 1.15 Başarısız toplu taşıma durağı (URL-2)   Şekil 1.16 Aktif bir transit durak örneği

Oysa Şekil 1.16'daki gibi aktif ve yoğun kullanılan bir alana kurulan transit durağı sadece o alanı iyileştirmekle kalmayıp aynı zamanda toplu taşıma kullanımını da artırmaya yardımcı olur. (URL-2)

1.3. BÖLÜM SONUCU

Bu bölümde, çalışmanın bütününe zemin oluşturmak açısından kent kavramına kısaca değinilmiş ve ardından insanların kentte en fazla sosyal iletişim kurabildikleri yerler olan kamusal alanlar açıklanmaya çalışılmıştır. Kamusal alanların, özellikleri, ilkeleri, olumlu ve olumsuz olma sebeplerine değinilmiştir.

Kamusal alanın, toplumdaki her bireyin orada bulunma hakkına sahip olduğu ve dolayısıyla toplumun tamamını ilgilendirdiği düşünüldüğünde, önemi daha net ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle kamusal alanların tasarlanması büyük önem taşımaktadır. Tasarlanırken de belirli kriterler ve ilkeler doğrultusunda ele alınmalı, tasarım sürecinin her aşamasında o mekanı bireyin hangi amaç veya amaçlar doğrultusunda tercih edeceği sorusu göz önünde bulundurulmalı ve kamusal alan o şekilde işlevlendirilmelidir.

Kamusal alanın temel işlevlerinin başında, birden fazla insanın birarada olup iletişim kurabilmesi, sosyal kültürel yönden alışverişte bulunabilmesi vb. gelmektedir. İnsanın, bir yandan bu gereksinimlerini karşılarken, bir yandan da yorgunluğunu atabileceği, doğayla içiçe olabileceği alanlar ise açık yeşil alanlardır. Bu doğrultuda, bir sonraki bölümde açık yeşil alan kavramı, önemi, gerekliliği, sınıflandırılması vb. başlıklar çerçevesinde irdelenmiştir.

2. AÇIK VE YEŞİL ALANLAR

2.1. KAMUSAL ALAN ÇERÇEVESİNDE AÇIK VE YEŞİL ALAN KAVRAMLARI

Kentleşme olgusuyla birlikte kentlerde nüfus yığılmaları ve kentsel yapı alanlarında büyümeler, yoğunlaşmalar ortaya çıkmıştır. Kentlerdeki nüfus büyüklükleri ve bunlara ayrılmış olan alanlar arasındaki ilişkiler kentlerin karakterlerini ve özelliklerini büyük oranda ortaya koymaktadır. Kentlerde yaşayan insanların sağlıklı ve mutlu yaşamaları için kentin ekonomik, sosyal, kültürel vb. tüm fonksiyonların geliştirilmesi gerekmektedir. Kentleşmeyle birlikte kente yapılan göçler sonucunda artan nüfus yoğunluğu, kentin doğal gereksinimleri ve toplumsal düzeni sağlaması açısından doğal çevrelerin, kamusal alanların ve beraberinde yeşil alanların öneminin artmasına neden olmuştur.

Kentsel açık ve yeşil alanlar kentin fiziksel yapısı içinde kentte yaşayan insanların günlük yaşamı ve gereksinimleri açısından önemli yer tutan öğelerdir. Kentin rahatlama, nefes alma ve daha pek çok işlevini yerine getiren açıklıklar fiziksel mekâna "açık ve yeşil alanlar" olarak yansımaktadır. Kent planlama çalışmalarında belirlenen konut alanları, ticaret merkezleri, sosyal donatı alanları ve diğer kullanımlar gibi açık ve yeşil alanlar da kentsel mekânın fiziksel, sosyal, kültürel ve ekonomik olarak tasarlanması ile ortaya çıkmaktadır. Diğer taraftan açık ve yeşil alanlar kent içinde görsel ve fiziksel olarak doluluk-boşluk dengesini sağlayan önemli unsurlardır. Birçok araştırmacının, açık ve yeşil alan tanımları incelendiğinde farklı yaklaşımlar dikkati çekmektedir. Gürses (1970), açık alanları "Mülkiyeti kime ait olursa olsun, üzerinde yapı bulunmayan açıklık yerler (su yüzeyleri dâhil)", yeşil alanları ise "tarım ve diğer işletme alanları dışında kalan, düzenlemelerle genelde topluma yararlı hale getirilmiş yerler" şeklinde tanımlamaktadır.

Keleş (1980), Kent Bilim Terimleri Sözlüğü'nde açık alanları, insanın yaşantısını sürdürdüğü, üzerinde yapı yapılmış kapalı mekânların dışında kalan, ya doğal durumda bırakılmış ya da tarımsal ve konut dışı dinlenme amaçlarına ayrılmış kent parçası olarak tanımlamıştır.

Gold (1980)'a göre açık alanlar, farklı karakterli çok sayıda kullanıma mekân sağlayan, alan kullanımlarını bütünleştiren ya da birbirinden ayıran, doğal ya da insan eliyle şekillenmiş arazilerin genel adıdır.

İngiliz peyzaj mimarı Sylvia Crowe, açık alanları esas itibariyle iki grupta ele almaktadır. Birinci grubu oluşturan açık alanlar, mimari elemanların baskın olduğu alanlardır. Bunların içine kentin sıkışık ve hareketli yerlerindeki küçük dinlenme parkları ve küçük meydanlar

girmekte ve daha çok oturma ve seyretmeye yönelik pasif rekreasyona hizmet etmektedir. İkinci gruba giren açık alanlar ise, kentin kalabalık ve gürültülü bölümlerinden uzakta olan, insanlara huzurlu, sakin dinlenme ve aktif rekreasyon olanağı sağlayan açık alanlardır (Kaymaklı, 1990).

Açık alanların, bitki materyali ile bilinçli ve planlı bir biçimde düzenlenmesi sonucu yeşil alanlar oluşturulur. Yeşil mekânları, kent içerisindekiler ve yakın çevresindekiler olarak iki grupta toplayabiliriz. Kent içindeki yeşil mekânlara; parklar, çocuk bahçeleri, çocuk oyun alanları, spor alanları, hayvanat-botanik bahçeleri, meydan, bulvar örnek olarak verilebilir. Kent çevresindeki yeşil mekânlar ise; halkın özellikle hafta sonlarında gezip eğleneceği, dinleneceği piknik alanları, baraj çevreleri, mesire yerleri, akarsu, göl kıyıları, vb. gibi yerlerdir (Yurddaş, 1992).

Keleş (1980) yeşil alanları, kent ve kasabalarda insanların dinlenmesine, gezmesine, çocukların oynamasına ayrılan ve bu yerlerin başka kullanımlarla işgal edilmesine engel olmak amacıyla, kent yönetimlerince düzenlenen gezinti yolu, ağaçlı yol gibi ortak kullanım alanları olarak tanımlamıştır.

Kentin kısmen içerisinde yer alan, daha ziyade yakın çevresinde büyük boyutlar gösteren mesire yerleri, kent parkı, milli park gibi farklı nitelikteki parklar, büyük ve küçük ağaç topluluklarının oluşturduğu korular olmak üzere; bünyelerinde ağaç, çalı, çiçek parterleri, çim alan ve bunlarla uyumlu bulunması gereken yol, oyun yeri, havuz gibi yapay tesisleri içeren çeşitli tiplerdeki alanların tümü yeşil alan kapsamına girer (Karataş, 1997).

Yeşil alanları, belki de en belirgin şekilde tanımlayanlar Lendhold ve Richter'dir. Lendhold (1970)'a göre yeşil alanlar, yerleşim alanlarındaki çeşitli bitkilerle düzenlenmiş alanları kapsar. Richter (1982)'e göre yeşil alanlar ise, daha çok bitkiler vasıtasıyla şekillenmiş, yerleşim bölgelerindeki alanlardır. Yeşil alanlarla ilgili ulaşım ve diğer gerekli yapılar yeşil alanların parçalarını oluşturmakta ve yeşil alanlardan sayılmaktadır (Gökalp, 2006).

Kentsel açık ve yeşil alanlar, 3194 Sayılı İmar Kanunu'nda aktif yeşil alanlar ve diğer yeşil alanlar olarak iki grupta tanımlanmıştır. Aktif yeşil alanlar; toplumun doğrudan yararlanması için düzenlenmiş parklar ve dinlenme alanları, çocuk bahçeleri ve oyun alanlarını kapsayan kullanımlardır. Diğer yeşil alanlar ise; halkın doğrudan kullanabilecek ya da dolaylı olarak yararlanabilecekleri ancak, aktif yeşil alanların fonksiyonlarına genellikle sahip olmayan alanlardır. Yerleşim alanları bünyesinde doğal olarak kullanılacakları gibi insan eliyle de düzenlenmiş olabilirler. Şehirlerdeki diğer yeşil alanların başlıcaları şu şekilde sıralanabilir;

orman alanları, ağaçlandırma alanları, çalılıklar, kamu ya da özel mülkiyete ait bahçeler, fuar, panayır ve festival alanları, mezarlıklar vb. gibi alanlar (Akbulut, 2007).

Kentler, temelde fiziksel mekânlar oldukları için, bu mekânlarda yer alan unsurların, süreç içerisindeki fonksiyonların sürekli olarak düşey ve yatay yönlerde değişimi ve yoğunlaşması söz konusu olmaktadır. Kentsel mekânlarda görülen bu değişim ve yoğunlaşmalar, bir taraftan kentsel mekân içinde sıkışıklığa neden olarak, esnek hareket anlayışını kısıtlamakta, serbest ve rahat yaşama olanağını ortadan kaldırmakta, diğer taraftan ise, çevreye doğru olan yayılmalarla doğal alanların gittikçe daha fazla içerisine girmekte, ekonomik ve teknik zorluklara neden olmakta, sosyal açıdan kenti kaosa sürüklemektedir. Bugün endüstrileşme ve hızlı kentleşmenin görüldüğü, dolayısıyla yoğun göç alan büyük kentlerin çoğunda, nüfus artışına paralel olarak artan yapı ve hacim yoğunluğu, plansız gelişmeler, yanlış yer seçimleri, çarpık yapılaşmalar kentte yer alan mevcut açık ve yeşil alanların hızla tüketilmesine, kent yaşamının monotonlaşıp tek düze bir hale gelmesine, insanların sıradanlaşarak sürekli aynı saatte, aynı şekilde, aynı şeyleri yapar hale gelmesine ve kentlerin insan yaşamı için sosyal, kültürel, ekonomik ve biyolojik açıdan yetersiz çevreler haline dönüşmesine neden olmaktadır.

Fiziksel, sosyal, biyolojik ve kültürel yönden ortaya çıkan bu tip sorunların var olduğu bugünün kentlerinde insanları doğaya yaklaştıracak, günlük yaşam içerisinde hayata farklı bakış açıları sağlayacak, onlara enerji ve canlılık verecek, rekreasyonel aktivitelere olanak sağlayacak, özellikle insanlara rahat nefes aldıracak karakterde açık ve yeşil alanlara büyük gereksinim duyulmaktadır.

Kentsel mekânda açık ve yeşil alanlar, genelde bir bütünlük içinde yer alır ve birbirini tamamlarlar. Bu nedenle açık-yeşil alanlar, kentin fiziksel yapısını ortaya koyan ve biçimlendiren temel alan kullanımlarından birisi olup diğer alan kullanımlarını bütünleştiren bir denge unsurudur.

Kent yerleşim planları incelendiğinde, kent içerisindeki açık-yeşil alanlar bazen belli planlar çerçevesinde bazen de plansız olarak kendiliğinden oluşabilmektedir. Açık yeşil alanlar ile ilgili her iki durumda da, kentin topografyası, jeomorfolojisi, iklimi, kentin politik ve mimari yapısı, en önemlisi de kent insanının sosyal, kültürel ve ekonomik yapısı bu konuda önemli rol oynamaktadır. Genel olarak yeşil doku sistemi iki ana kompozisyon içinde incelenebilir (Yıldızcı, 1978).

Dağınık Yeşil Alanlar: Kent içinde lekeler halinde ayrı ayrı büyük veya küçük birimler halinde yer alır. Dağınık yeşil alanlar sistemi daha çok arazi politikasından yoksun ve plansız gelişen kentlerde yaygındır.

Yeşil Bandlar Sistemi: Bu sistem kentin bölgelerini veya belli kısımları birleştiren bandlar şeklinde bütünlük arz eden ve organik bir yeşil dokudur. Yeşil band, kentteki morfolojik, iklimatik, jeomorfolojik, kent karakteri gibi pek çok etkenlere bağlı olarak zincirleme eksen, yıldız veya kama şeklinde olabilmektedir (Yıldızcı, 1978).

Kamusal Alan İçerisinde Açık ve Yeşil Alanlar

Kent bir kamusal alan, kent yaşamı ise bir kamusal yaşam biçiminde tanımlanır. Kentler, kamusal alan kavramının doğduğu ve tarih boyunca geliştiği yerlerdir. Alan kullanımları yönünden kent merkezi, konut, endüstri, ticaret ve yeşil alanlardan oluşmaktadır. Kentler toplumsal yaşam dinamiklerinin en canlı olduğu kültürel kurgulardır ve taşıdıkları anlam, önem bakımından toplumsal, ekonomik, ekolojik gelişmelere paralel olarak hızla değişmektedir. Kamusal Açık Yeşil Alanlar sistemi; fiziksel, teknik, klimatolojik, rekreasyonel, hijyenik, sosyal, ve estetik, gereksinimleri karşılar durumdadır. Dış mekânlar toplumun tüm kesimlerinin kullanımına açık, bireysel ve toplumsal yaşamın çeşitli kullanımına olanak tanıyan mekânlardır. Bu mekânların sağlıklı ve etkili bir biçimde kullanılması bireylerin kendilerini fiziksel, sosyal ve psikolojik açıdan güvende hissetmelerine bağlıdır (Çınar, 2008).

Bir zamanlar kentlerin dış çeperlerinde geniş alanlarda yer alan yeşil alanların kent merkezlerine taşınmasıyla kentlinin sosyal iletişiminin sağlanması hedeflenmiştir. Bu açıdan kentsel yeşil alanlar, sosyal yaşamın güçlenmesine ve yüz yüze iletişimin gerçekleşmesine olanak tanır.

Kültürlerin doğaya bakışları ve değer yargıları, kentsel yeşil alanların kullanımını etkilemektedir. Türk toplumu, alışkanlıkları ve doğaya yakınlığı nedeniyle kentsel mekânlarda yeşil alanlara önem vermiştir. Örneğin, Osmanlı döneminde mesire yerleri olarak tanımlanan açık ve yeşil alanlar, bireylerin boş zamanlarını değerlendirmesi ve doğadan yararlanması için oluşturulan kamusal alanlar olarak kullanılmıştır. Günümüzde ise kent merkezlerinde Avrupa'daki emsallerine benzer oluşturulan parklar, kentlinin kamusal yaşama katılımının ve modern kentsel yaşam biçiminin göstergesi olmuştur.

Çağdaş toplumlarda, kentsel kültürde yaşanan değişimler ve yeni kentleşme biçimleri, açık ve yeşil alanların algılanma ve kullanım biçimlerini etkilemektedir. Örneğin, İngiliz bahçe anlayışında güneşten azami şekilde yararlanma prensibine dayalı olarak geniş açık

yeşilliklerin tercih edilmesi, Akdeniz toplumlarında sokak akslarının kentsel yeşil alanları tanımlaması ya da Paris’te kaldırım kafelerinin yeşil alanlarla birlikte ele alınması, ülkelere ve kültürlere göre değişen kentsel açık ve yeşil alan anlayışına örnekler olarak gösterilebilir. Bu anlayışlar, halen bu kültürlerde dış mekânın ve kentsel yeşil alanların kamusal olarak şekillenmesinde etkili olmaktadır.

Kentsel yeşil alanlar ve parklara ulaşılabilirlik ve gelir düzeyi de kültürlere göre değişen göstergelerdir ve yeşil alanların kamusal olarak algılanışında farklılıklar yaratırlar. Örneğin, Siyah Amerikalılar, kent merkezindeki parkları daha çok kullanırken, Beyaz Amerikalılar, daha uzakta yer alan bölge parklarını tercih etmektedir (Özdemir, 2009).

Bu durum incelendiğinde, Beyaz ve Siyah Amerikalıların genelde aynı park alanlarını kullanmamaları, geçmişten gelen bir çatışma dolayısıyla birbirlerine kaba bir tabirle düşmanca bakmalarından kaynaklanmaktadır. Bunun yanı sıra aralarındaki gelir farklılıklarında bir diğer etmen olarak göze çarpmaktadır. Büyük şehirler başta olmak üzere Türkiye’deki park ve kamusal alan kullanımlarına baktığımızda belirli gruplar arasında bir kimlik çatışmasından çok gelir farklılıklarının daha ayırıcı olduğunu görüyoruz. Üst gelir grubunun yaşadığı bölgelerde çok daha fonksiyonel, estetik, güvenli park ve açık alanların yer aldığı, ancak alt gelir grubunun yaşadığı bölgelerde daha çok, kendi haline terk edilmiş, düzensiz, estetik kaygı içermeyen, kötü alışkanlıkları olan kişilerin dolaştığı park ve açık alanların yer aldığını görüyoruz.

Kamusal alan olmaları sebebiyle yeşil alan ve parkların; kitlese hareket, gösteri, eğlence veya politik aktivite için buluşma, toplanma ve çoğalma alanları olma gibi bir özellikleri de mevcuttur. Kamusal alanların kullanımı sırasında sosyal grupların kendileri birer kullanıcı ve kamu haline dönüşmektedir. Örneğin evsizler, yoksullar ve yabancılar, park ve açık alanlardan bulunarak, kamusal alan içerisinde kent yaşamına adapte olabilir ve kamunun bir parçası olabilirler. Böylece yeşil alanlar, her türlü gruba ev sahipliği yaptığından, demokratik bir yaşam tarzı oluşturmaya da katkı sağlamış olmaktadır. Bu alanların sadece rekreasyon ve doğa ile bütünleşmeye olanak sağlayan alanlar olarak tanımlanması fikri demokratik kentli olma düşüncesinin önünde engeldir. Kamunun, açık ve yeşil alanların kullanımı ve algısında etnik ve cinsiyete dayalı ayrımlar olduğu saptanmıştır (Özdemir, 2009). Buna göre kadınlar, kentsel açık mekânları ve parkları tehlikeli bulmakta ve kadınlar bu alanlarda erkeklere göre daha pasif aktiviteler tercih etmektedirler. Bu cinsiyetler arası algı farkı, kamusal alanların ana işlevlerinden olan; karşılaşma, yabancılarla tanışma ve toplumsal ilişkiler kurma fonksiyonunu gerçekleştirmemesine neden olabilmektedir.

2.2. AÇIK VE YEŞİL ALANLARIN ÖNEMİ VE GEREKLİLİĞİ

Açık ve yeşil alanlar kentlerde yüzyıllardır insan ve toplumların hizmetinde olmuşlardır. Antik çağlarda halkına hoş görünmek, gücünü ve zenginliğini sergilemek amacıyla olan hükümdarların isteklerine uyularak, başkentler ve metropoller yeşil alanlarla süslenmişlerdir. Ayrıca bu dönemlerde açık alanlar dinsel amaçlı törenler için de oluşturulmuşlardır (Öztürk, 2004).

Örneğin eski Mısır metropollerinde merkezi oluşturan toprakların çevrelerinde özel olarak bitki yetiştirilen yerler, kanallar, göletler ve saray tesisleri yer almıştır. Bunların yanı sıra kentlerde konut ve köşk bahçelerinde de farklı amaçlı düzenlemelere rastlanmaktadır. Asur-Babil, Antik Yunan ve Roma dönemlerinde de sütunlu avlular şeklinde toplanma alanları yer almakta idi; kent içerisinde ise kutsal korular, meydanlar, spor alanları, parklar, açık hava dershanesi olarak kullanılan bahçeler, hayvanat bahçeleri gibi açık alanlar yerlerini almışlardır. Ortaçağda ise bu açık alan geleneği devam etmiş, özellikle kamuya açık, kırsal gezilere olanak tanıyan kent ormanları önem kazanmış, kent duvarları önünde tarla ve bahçelerin yanı sıra halka açık yeşil alanlar da oluşturulmuştur. Özellikle bahçeler gittikçe daha uygun düzenlemelerle toplumun serbest zaman yaşamı için kullanılmaya başlanmıştır. (Hannebo 1983).

XVII. ve XVIII. yüzyıllarda İngiltere'de ayrı ayrı parklar oluşturulmaya başlanmış, Avrupa'da pek çok kentte ise kamusal binalar boyunca devam eden; anıtlara ve açık alanlara uzanan çok geniş aksiyel caddeler oluşturulmuştur. XIX. yüzyılda kolay ulaşılabilir parkların sayısı artmış, botanik ve zooloji bahçeleri, ticari amaçlı eğlence alanları (commercial pleasure grounds) oluşturulmuştur. Yirminci yüzyılda ise her dönemde olduğu gibi kamusal sağlık amacıyla ve bunun yanı sıra öncelikli olarak rekreasyon amacıyla açık ve yeşil alan sistemleri oluşturulmaya başlanmıştır (Öztürk, 2004).

Bu doğrultuda, açık ve yeşil alan sistemlerinin yükledikleri işlevler ölçüsünde farklı toplumsal değerler kazandıkları görülmektedir. Bireyin, huzurlu, mutlu olabilmesi, estetik kaygı taşıyan, sağlıklı ve temiz bir çevrede yaşamını sürdürebilmesi için temel gereksinimlerden biri açık ve yeşil alan sistemleridir. Çünkü zamanın çok kıymetli olduğu günümüzde, birey genel olarak yaşam mücadelesi vermekte, fiziksel ve psikolojik olarak yıpranmaktadır. Birey, bu durum sonucunda, kent içerisinde nefes alabileceği doğal alanlara yönelmekte ve bunun kentsel mekandaki yansıması olan açık ve yeşil alan kullanımlarını aramaktadır. Bireyi, fiziksel ve psikolojik açıdan yenileyen açık ve yeşil alan sistemleri; ayrıca, hitap ettiği çevrenin rekreasyon ihtiyacının karşılanmasına, kentteki yaya dolaşımının

kolaylaşmasına, konut alanlarının merkezi iş alanlarından ayrılmasına, ölçeğine bağlı olarak il ve ülke turizminin gelişmesine katkı sağlamaktadır.

Günümüzde kentlerin taşıdığı anlam ve önem, içinde yaşadığımız çağın hızlı gelişmelerine paralel olarak değişmektedir. Barındırdığı çok yönlü işlevleriyle dinamik bir yapı gösteren, canlı bir organizma olan kentler, Juvara'e (2001) göre ekonomik işlevleri yanında sosyal yaşamın gerçekleştiği ve çevre kalitesinin kentlinin yaşam kalitesini doğrudan etkilediği yerlerdir. Kamusal dış mekânlar, ekonomik, politik, ekolojik ve sosyo-kültürel bakımdan kentlerin en önemli bölümleri olup kentin omurgası ve yaşam kalitesinin göstergesi durumundadırlar. (Özkan ve diğ. 2003).

Kentsel yeşil alanlar, her şeyden önce insanlara kent ortamında doğa ile temas etme, zaman ve de mevsimlerle doğada oluşan değişimleri gözlemleme olanağı vererek doğa ile bütünleşmelerini sağlar (Anıl, Yörük ve Gülgün, 2006).

Yoğun kentleşme olgusunu vurgulayan yığinsal betonlar ve yeşile doğru da yayılan gecekondulaşma, siyah çıplak yollar, trafik, gürültü, is, pas, duman, dev yığınlar oluşturan atıklar, yani tümde çirkinleşme karşısında kalabilen, korunabilen, düzenlenebilen yeşil alanlar, görsel estetik güzellik açısından olduğu kadar halkın boş zamanlarında ve sosyal yaklaşımlarıyla ekonomik koşulları elverdiği ölçüde bedensel ve ruhsal yönden kendilerini yenileme fırsatı kazanmaları, daha da öte güzel sanatlarda ilham kaynağı olma fonksiyonlarını arttırarak üstlenmektedir (Anıl, Yörük ve Gülgün, 2006).

Kentsel açık-yeşil alanlar, Peyzaj Mimarlığı açısından da gerek estetik gerekse işlevsel birçok öneme sahiptir (Gül ve Küçük, 2001).

- Açık-yeşil alanlarda kullanılan bitkisel ve yapısal materyaller form, ölçü, doku, renk, çizgi gibi özellikleri ile kent mekânına fiziksel ve estetik değer sağlarlar,
- Kentlerin monoton geometrik yapı veya yapı kitlelerinin sert dokularını hafifletir, keskin hatlarını yumuşatır, onlara canlılık verir. İnsan ile çevre, yapı ile yapı, yapı kitleleri ile boşluklar arasında denge sağlar ve organik bir ilişki kurarlar,
- Mikroklimayı kontrol eder ve düzenler. Örneğin kent ortamında havayı temizler, oksijen miktarını artırır, tozu veya havadaki kirli materyalleri tutar, hava sirkülasyonu sağlar, hava akımını ve nemini düzenler, ısı yükselmesini önler, havayı serinletir, rüzgâr hızını azaltır ve istenilen istikamete yöneltir,

- Sınır, engel ve perde oluşturur; araç ve yaya trafiğini yönlendirir ve kolaylaştırır. Kent içi sirkülasyonda kolaylık sağlar. Gizlilik ve mahremlik yaratır. Yansıyan veya göz kamaştırıcı ışığın olumsuz etkisini azaltır,
- Bireyin ve toplumun aktif ve pasif rekreasyonel ihtiyaçlarının (eğlenme, dinlenme, görme, spor etkinlikleri gibi) karşılanması için imkân oluşturur,
- İnsan psikolojisine olumlu katkı sağlar; kent ortamı stresinin olumsuz etkilerini azaltır. Kentsel mekânda daha insancıl ölçekte imkânı sağlar. Bitkilerin renk, biçim, doku, ölçü gibi özellikleriyle insan psikolojisini rahatlatarak insan yaşamını kolaylaştırır ve anlam kazandırır,
- İnsan ilişkilerini olumlu yönde etkileyerek bireylerin sosyalleşmesine yardımcı olur. Doğa ve çevre kavramları konusunda bilgilendirme ve bilinçlendirmede önemli rol oynar,
- Gürültüyü absorbe eder veya azaltır, istenmeyen objeleri veya görüntüyü kamufle eder,
- Toprağın üst kısmını örtmek suretiyle toprak ve su koruması sağlar, toprak verimliliğini artırır,
- Ekonomik yarar sağlar; yaşama sevinci sağlayarak işgücü ve verimi artırır, sağlık yönünden olduğu kadar beslenme ve diğer kullanımlar için ekonomik katkı sağlar, peyzaj amaçlı bitkisel üretim ve pazarlama ile ilgili sektörlerin gelişmesine katkıda bulunur (Gül ve Küçük, 2001).

2.3. AÇIK VE YEŞİL ALANLARIN SINIFLANDIRILMASI

Kendi içinde farklı karakterler gösteren açık ve yeşil alanlar, bilim adamları, plancılar ve kent bilimcileri tarafından fonksiyonlarına, büyüklüklerine, kent merkezine olan uzaklıklarına, konumlarına, mülkiyet durumlarına, ölçülerine ve işlevlerine göre farklı sınıflarda değerlendirilmektedir.

California Recreation Commission açık ve yeşil alanları altı grupta toplamıştır: (Akbulut, 2007).

Çocuk bahçeleri (Playground): Kentlerin yeşil mekân sisteminin en küçük birimini oluşturan çocuk bahçeleri, altı yaşından küçük okul öncesi çocukların yaşlarına göre yeteneklerinin geliştirilmesi ve çocuğa trafik tehlikesinden, gürültüden uzak, emniyetli bir ortam sağlamak amacıyla düzenlenen alanlardır. Bu tip alanların ana ulaşım ağı dışında, trafiğin yoğun olmadığı ve konutlardan kolaylıkla gözlenebilecek yerlerde bulunması gerekmektedir.

Mahalle rekreasyon merkezi (Neighborhood recreation center): Mahalle biriminin tümüne hizmet veren, birinci planda 6–14 yaş grubu çocukların, ikinci planda ise gençler ve yetişkinlerin rekreasyonel faaliyetlerine olanak sağlayan parklardır. Konut yoğunluğunu azaltacak bir konumda olması gereken bu yeşil mekânlarda, gezi yerlerine, çay bahçesine, bisiklet yollarına, ufak çaplı piknik alanlarına yer verilebilir. Spor alanları mahalle parklarına ek olarak geliştirilebilir. Bu yeşil mekânların okul bahçeleri ile birlikte planlanması, okul saatleri dışında diğer sosyal grupların da yararlanmasına olanak sağlayacağından, daha ekonomik ve pratik olur.

Mahalle kümesine ait rekreasyon merkezi (Community recreation park): Mahalle kümesine hizmet veren ve mahalle parkındaki faaliyetlerin genişletilerek yer verildiği alanlardır. Botanik bahçesi, spor alanları, yüzme havuzu, güzel sanatlar ve sosyal faaliyetler binası, kütüphane vb. tesisleri içerebilirler.

Kent parkı (City recreation park): Kentin açık dokusunu belirleyen ve kentin bütününe hizmet eden geniş alanlardır. Önceki rekreasyon alanlarında yer verilmeyen faaliyetlere ait merkezleri, kayık için göl gibi büyük ölçülü rekreasyon alanlarını içeren ve kente prestij kazandıran parklardır.

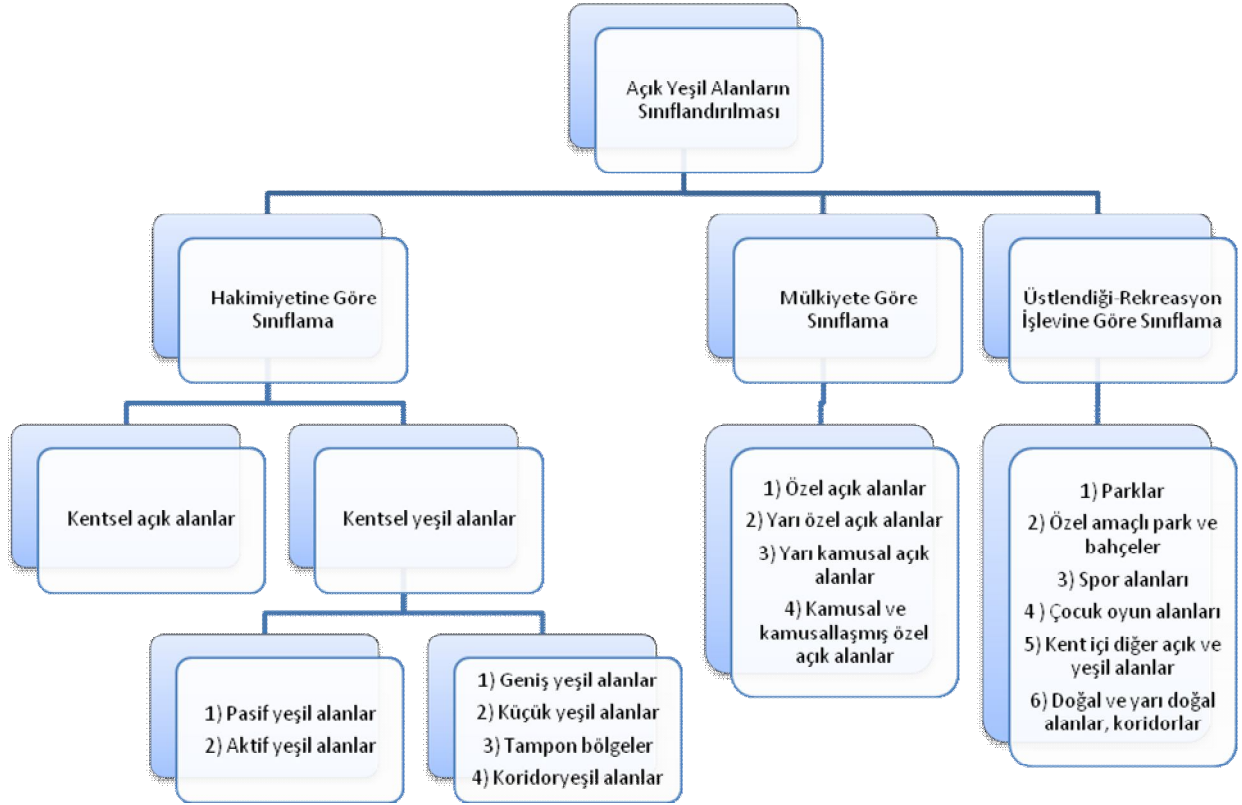
Özel kullanım alanları (Special use facilities): İnsanların özel olarak, kendi kendilerine yapacakları rekreasyonel faaliyetlere olanak sağlayan alanlardır. Bu alanlar arasında plajlar, stadyumlar, golf alanları, hayvanat ve botanik bahçeleri, açık hava tiyatroları, sanat merkezleri vb. sayılabilir.

Bölge parkı (Regional recreation park): Bir veya birden fazla kente veya metropoliten alanın bütününe hizmet eden, koruma amaçlı, fakat eğlence, spor, dinlenme fonksiyonlarına açılabilen çok geniş rezerv alanlarıdır (Akbulut, 2007).

Kentsel açık ve yeşil alanlar, birçok araştırmacı tarafından değişik biçimlerde sınıflandırılmaktadır. Akbulut (2007), konu ile ilgili çalışmasında açık ve yeşil alan sınıflandırması için aşağıdaki grafiği hazırlayarak açık yeşil alanları öncelikle hakimiyetine, mülkiyetine ve üstlendiği rekreasyon işlevine göre sınıflandırmaktadır.

Çizelge 2.1 Açık yeşil alanların sınıflandırılması
Akbulut (2007)

2.3.1. Hâkimiyetine Göre Sınıflama

Kentsel açık alanlar: Yapılar arasındaki dış mekânları kapsayan, kent peyzajına görsel olarak olumlu katkı yapan ya da halkın kullanabildiği kentsel alanlardır. Genelde yapı yüzeyleri ile şekillenirler ve sert peyzaj elemanları hâkimdir.

İki grupta ele alınabilir;

- Dış kullanım alanları (açık ve yarı açık özel alanları -teraslar, balkonlar, meydanlar, ibadethane avluları, vb.)
- Dolaşım alanları (taşıt, bisiklet ve yaya yolları)

Kentsel yeşil alanlar: Dunnett ve diğ. (2002)'ne göre, büyük ölçüde geçirgen, toprak, çim, çalı, ağaç gibi yumuşak yüzeylerden oluşan, alanlardır. Bu bir şemsiye tanımdır; halk tarafından kullanılmayan ve kamuca denetlenmeyen yeşil alanları da içerir. Rekreatyoneel kullanımda olsun ya da olmasın kalıcı olan tüm yeşil alanları kapsar park ve bahçeler, oyun ve spor alanları, işlevsel yeşil alanlar, estetik yeşil alanlar (kamusal alanlardaki yeşil düzenlemeler), doğal yeşil alanlar/korular, yeşil koridorlar, çeşitli nedenlerle koruma

altındaki alanlar (jeolojik, ekolojik, arkeolojik, tarihsel, vb.), toplumca yararlanılan özel yeşil alanlar, vb. bu gruba girerler (Akbulut, 2007).

Kullanılma biçimine göre kentsel yeşil alanlar iki gruba ayrılırlar;

1. *Pasif yeşil alanlar*; mezarlıklar, trafik adaları, refüjler, ekolojik açıdan tam koruma altındaki alanlar, topografya ve drenaj gibi nedenlerle aktif kullanıma uygun olmayan yeşil alanlardır. Halk kullanımına açık olmayan bu alanlar, koruma, estetik vb. amaçlarla düzenlenen yeşil alanlardır. Meyvelik, fidanlık, kavaklık, mezarlık, topografik nedenlerle ağaçlandırılıp aktif kullanıma mümkün olmayan alanlar ile iki kullanım arasında koruma bandı olarak düzenlenmiş ağaçlıklar, ormanlar, koruluklar, eski eser ve kültürel amaçlı düzenlenmiş kullanımlar çevresindeki yeşil alanlardır.
2. *Aktif yeşil alanlar*; parklar, piknik yerleri, her türlü spor ve oyun alanları, hayvanat ve botanik bahçeleri, kent tarım bahçeleri, toplumun yararlandığı özel yeşil alanlar, vb. eğlence, dinlenme, sağlık, vb. amaçlar için düzenlenen, ticari amaçlı da olabilen halkın doğrudan kullanımına açık alanlardır. Bunlar; parklar, çocuk bahçeleri, fuar alanları, hayvanat-botanik bahçeleri, çay bahçeleri gibi ticari amaçlı da düzenlenen ağaçlık-ormanlık, piknik ve gezinti alanlarıdır (Akbulut, 2007).

Ankara Büyükşehir Belediyesi İmar Müdürlüğünün (1987) yaptığı “Belediye ve mücavir alan sınırları içerisindeki açık ve yeşil alan sınıflandırması” nda bu iki gruba ek olarak yarı aktif yeşil alanlar da tanımlanmaktadır (Akbulut, 2007). Buna göre;

Yarı aktif yeşil alanlar: Bir bedel veya özel bir belge karşılığı sınırlı kullanılabilen organize yeşil alanlardır. Spor alanları, hipodrom, golf-tenis kulübü, kamu kuruluşlarına ait büyük spor ve yeşil alanlardır.

Ekolojik işleyişlerine göre Yağcı (2006), kentsel yeşil alanları dört gruba ayrılmaktadır;

1. *Geniş Yeşil Alanlar*: Ekolojik değerler ve işlevler için önemli, kent içindeki koruluklar, doğal alanlar, vb.
2. *Küçük Yeşil Alanlar*: Biyolojik türlerin yetişmesinde katkıda park, mezarlık, kent içi tarım alanları, vb.
3. *Koridor Yeşil Alanlar*: Yeşil sistem içinde yeşil alanları birbirine bağlayan özel kamu mülkiyetindeki alanlardır. Büyük ve küçük yeşil alanlardaki yabani doğayı birbirine bağladığından (doğa koridoru) ayrı bir öneme sahiptir.
4. *Tampon Bölgeler*: Önemli yeşil alanların çevresinde koruma amaçlı alanlardır.

2.3.2. Mülkiyete Göre Sınıflama

Özel Açık-Yeşil Alanlar; iç bahçeler, avlular, işletmesi özel olan eğlence ve dinlenme alanları gibi sadece özel mülkiyetli alanlarda, sahipleri tarafından kullanılan alanlardır. Özel mülkiyetli konut veya toplu konutlar gibi. Kent içindeki açık-yeşil alanları, hizmet ettikleri kent birimine bağlı olarak işlev ve etkinliklerine göre bina düzeyinde, komşuluk düzeyinde, mahalle düzeyinde ve kent düzeyinde olmak üzere 4 grup altında sınıflandırmak mümkündür (Yıldızcı, 1978):

1. Konut Düzeyinde Yeşil Alanlar: Yeşil alanların en küçük birimini oluşturur. Tek veya çok katlı konutların bahçeleri, teras ve çatı bahçeleri, balkon düzenlemeleri bu birim içinde değerlendirilir. Bu düzeyde bina ile bahçe bütünlük arz eder. Genellikle ön, yan ve arka bahçe olarak tanımlanır. Büyüklükleri, işlevleri ve estetik etkinlikleri, konut sahiplerinin kültür ve ekonomik durumu ile orantılı olduğu kadar kentin fiziksel ve toplumsal özellikleri de önemli bir rol oynar.
2. Komşuluk Ünitesi Düzeyinde Yeşil Alanlar: Yaklaşık olarak 6 ile 400 konutu içeren ve 30 ile 5000 nüfusu barındırabilen kent birimidir. Alan olarak en fazla 15 ha'lık bir alanı kaplayabilmektedir. Bu düzeydeki yeşil alanlar, çocuk bahçeleri, spor ve oyun alanları ve toplu konut bahçelerinden oluşurlar.
3. Mahalle-Semt Düzeyinde Yeşil Alanlar: Üç komşuluk ünitesi kapasitesi kadar nüfusu en az 15.000 olan ve 15 ha'lık alanı kapsamaktadır. Mahalle parkları, spor alanları, çocuk bahçeleri, oyun alanları ve okul bahçelerinden oluşur.
4. Kent Düzeyinde Yeşil Alanlar: Kent düzeyindeki yeşil alanların etki alanı, bütün bir kent halkına hizmet edecek büyüklük ve işleve sahiptirler. Yerleşim yerlerinin, nüfus ve yapı yoğunluğu arttıkça yeşil alan gereksinimi de büyümeye başlar. Bu nedenle mahalle düzeyindeki yeşil alanların en az 3 katı olacak şekilde 45 bin nüfusa, en az 135 ha'lık bir alana ve hektar başına en az 350 kişilik bir kapasiteye sahip olmalıdır. Kent düzeyindeki yeşil alanlar arasında, kent parkları, spor kompleksleri, rekreasyonel alanlar, hayvanat bahçeleri, botanik bahçeleri, fuar ve sergi alanları, kent içi yol-bulvar ve refüjler, yaya yolları, kent ormanları, koruluklar, yeşil kuşak ve mezarlıklar sayılabilir.

Yarı-Özel Açık-Yeşil Alanlar; çoğunlukla toplumun tümüyle yararlanamadığı sadece kurum ve kuruluşların çalışanları, ailesi veya belirli bir kesim tarafından belli şartlarda kullanıma açık alanlardır. Okullar, askeri alanlar, kamu kurum ve kuruluşlar, fabrika bahçeleri gibi (Yıldızcı,

1978). Yan ve ön bahçe gibi çevresi tamamlanmış eylemsel olarak belirli kullanıcısı olan, görsel olarak kentliye katkısı bulunan mekânlar olarak da tanımlanabilirler.

Kamusal (Genel) Açık-Yeşil Alanlar; kamu mülkiyetinde olan ve olmayan halkın herhangi bir sınır olmadan kullanabildiği/erişebildiği alanlardır; parklar, meydanlar, oyun ve spor alanları, yollar, vb. (Aydemir 2004).

Carr ve diğ. (1992), Marcus ve Francis (1998) ve Özkan (2001) kaynaklarını da kullanarak, Özkan ve diğ. (2003) hazırladığı, Kamusal açık yeşil alanların kendi içlerindeki sınıflandırılması (tipolojisi) Çizelge 2.2’de gösterilmiştir:

Çizelge 2.2 Kamusal açık alanların gruplandırılması
(Özkan ve diğ. 2003)

Parklar	Meydanlar ve plazalar	Yollar	Oyun mekanları	Diğer açık mekanlar
-Kent parkı -Semt parkı -Mahalle parkı -Cep park -Yeşil yol	-Kent meydanı -Plaza	-Yaya yolu -Yaya bölgesi -Araç trafiğinin sınırlandırıldığı yol	-Çocuk oyun mekanı -Okul bahçesi	-Kent küçük bahçeler parkı -Mezarlık

Bu mekânların yanı sıra botanik bahçeleri, bahçe sergileri, hayvanat bahçeleri, tren istasyonları, limanlar, kıyı bantları ve plajlar, kavşak ve otobüs durağı gibi bekleme ya da gruplar halinde toplanma mekânları, kamu hizmeti veren kurum ve kuruluş bahçeleri, spor tesisleri, tarihi ve arkeolojik mekânlar da kamusal dış mekânlar grubunda yer almaktadır (Özkan ve diğ. 2003).

2.3.3. Üstlendiği Rekreasyon İşlevine Göre Sınıflama

Parklar; komşuluk ünitesi ve mahalle parkları, kent ve semt parkları, kıyı parkları.

Özel amaçlı park ve bahçeler; çatı bahçeleri, tarım ve hobi bahçeleri, sergi parkları, fuar alanları, eğlence parkları (lunapark, su parkı, vb.), kültür bahçeleri (botanik bahçesi, hayvanat bahçesi, sanat parkı, vb.).

Spor alanları; kamu ve özel mülkiyetteki spor ve antrenman sahaları, atletizm pistleri, golf alanları, çayırliklar, vb.

Çocuk oyun alanları; oyun yeri, çocuk bahçesi, oyun parkı, vb.

Doğal ve yarı doğal alanlar, koridorlar; kent ormanı, koruluk, tarihi bahçe, göl, akarsu ve vadisi, ağaçlıklı yollar, vb.

Kent içi diğer açık ve yeşil alanlar; mezarlıklar, konut ve toplu konut bahçeleri/avlular, meydanlar, avlular, yaya yolları, geniş kaldırımlar vb. (Aydemir 2004).

2.4. AÇIK VE YEŞİL ALANLARIN STANDARTLARI

Açık-yeşil alan standartları, genelde kişi başına düşen açık-yeşil alanların m² miktarı olarak, yani kent üzerindeki yeşil doku barındıran alanların tümünün, kentin genel nüfusuna bölünmesi biçiminde ifade edilmektedir. Ancak bu ifade sadece niceliksel bir yaklaşımdır. Açık-yeşil alanlar, kapladığı alan kadar sahip olduğu donanımlar, işlevsellik ve estetik özellikleri ile de önemlilik arz etmektedir. Açık-yeşil alan normu, ülkeden ülkeye olduğu kadar ülkedeki kentler arasında da değişebilen bir olgudur. Çünkü kent insanının yaş, kültür, meslek ve ekonomik durumları arasında fark olacağından, yeşil alan gereksinimleri de farklılık göstermektedir. Açık-yeşil alanların saptanmasında, kentin fiziksel çevre özellikleri (iklim, topografya, kentin konumu gibi) kadar sosyal, kültürel, ekonomik faktörler, kullanım yoğunluğu da önemli rol oynar. Açık-yeşil alanlar kent içindeki işlevlerini yerine getirebilmeleri için nitelik ve nicelik olarak yeterli olması yanı sıra hizmet sundukları insanların oturdukları bölgelere (mahalle, semt vb.) yakın yani kolayca ulaşılabilir olmalarına da bağlıdır (Gül ve Küçük 2001).

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşıldığı üzere, kent içinde kullanılan açık ve yeşil alanların standartları, kişi başına düşen metrekare (alan) olarak belirlenmektedir. Kentsel doku içerisinde; yeşil alan standardını belirleyen kriterler; nüfus, gereksinimler, kentin boyutu, coğrafi konumu, iklimi ve kullanım yoğunluğu olarak sıralanabilir.

Gereksinimler

Örneğin kurak iklime sahip bir yerleşme ile yağışlı iklime sahip olan yerleşme arasında yeşile duyulan gereksinim farklılığı standartları etkilemektedir. Gereksinimler yaş, gelir, eğitim, mesleğin doğurduğu düşünce ve örgütlenme yöntemiyle, yaşama mekânı ve hareket olanaklarına göre de değişmektedir.

Kullanım Yoğunluğu

Standartların belirlenmesinde yeşil alanların kullanım yoğunluğu da önemli rol oynar. Gezinti, dinlenme, spor ve eğlence alanlarında yoğunluklar değişiktir. Büyük kentlerde açık alanların miktar ve alansal olarak azlığı gereksinimleri sınırlamaktadır (Yıldızcı, 1982).

Nüfus

Kentsel açık ve yeşil alanların ölçüsü ve dağılımı; nüfus ve nüfusun kent içindeki dağılımı ile yakından ilişkilidir. Kent nüfusu, açık ve yeşil alanların ölçüsünün belirlenmesinde önemlidir. Nüfusun yerleşim noktaları ise bu alanlara olan uzaklıklarıyla, kullanım kolaylığı açısından etkilidir (Önder, 1997).

Her ülkede şehir ve bölge planlama çalışmalarında rekreasyonel ölçülerin belirlenmesi zorunlu olmuştur. Değişik ülkelerde geliştirilen ölçüler arasında bazı benzer yönler bulunmasına rağmen her ülke kendi koşullarına uygun standartlar geliştirmiş ve uygulamaya koymuştur.

Pamay'a (1978) göre; Türkiye koşullarında, açık ve yeşil alanlarla ilgili bazı standartların kent tipi ve kentin coğrafî mevkii, koşulları ne olursa olsun yapılacak imar planlarında uyulması gereken kişi başına düşen m² değerleri Çizelge 2.3'te verilmiştir.

Çizelge 2.3 Türkiye'de Olması Gereken Açık ve Yeşil Alan Miktarları (Pamay 1978).

Açık ve yeşil alan çeşidi	Kişi başına (m ²) (Ort)	(min-max)	Minimum saha büyüklüğü
Çocuk oyun bahçesi(5-15 yaş)	1,0	0,5-4,5	12 dekar
Spor ve oyun sahaları	4,0	2,5-8,5	40 dekar
Şehir bahçeleri (çiçek bah.)	0,25	-	5 dekar
Parklar - mahalle parkı	2,5	-	8 dekar
- semt parkı	5,0	-	50 dekar
- şehir parkı	10,0	10-40	400 dekar
Botanik ve Zoo Parkı	0,5	-	100 dekar
Koloni bahçeleri			
Hastane	0,5	-	50 dekar
Fabrika		-	10 dekar
Resmi daire-okul		-	5 dekar
Ev bahçesi (daimi)	7,0	2-40	0,5 dekar
Sergi parkları (huma park)	0,2	0,1-0,5	100 dekar
Meydan (iskele, pazar, şehir meydanları, otopark)	1,0	-	10 dekar
Mezarlık	4,0	1,2-5	100 dekar
Koru-orman (büyük rekreasyon alanı olarak)	5,0	3-9	2000 dekar
Çayırık (doğal)	5,0		50 dekar

Ülkemizde Planlama eylemlerinde donatım yönünden ilk kabuller 2290 sayılı Yapı Yollar Kanunu ile başlamaktadır. 1933–1956 yılları arasında yapılan imar planlarında bu kanunun 4. maddesine uyularak kişi başına 65 m² şehir alanı ayrılmıştır (Çetiner 1991) .

03.05.1985 tarihinde kabul edilerek, 09.05.1985 tarih ve 18749 no'lu resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren, 3194 Sayılı İmar Kanununun 9. Maddesi; “İmar İskân Bakanlığının, gerekli görülen hallerde, kamu yapıları ve enerji tesisleriyle ilgili alt yapı, üst yapı ve iletim hatlarına ilişkin imar planı ve değişikliklerinin, umumi hayata müessir afetler dolayısıyla veya toplu konut uygulaması veya Gecekondu Kanununun uygulanması amacıyla

yapılması gereken planların ve plan değişikliklerinin, birden fazla belediyeyi ilgilendiren metropoliten imar planlarının veya içerisinden veya civarından demiryolu veya karayolu geçen, hava meydanı bulunan veya havayolu veya denizyolu bağlantısı bulunan yerlerdeki imar ve yerleşme planlarının tamamını veya bir kısmını, ilgili belediyelere veya diğer idarelere bu yolda bilgi vererek ve gerektiğinde işbirliği sağlayarak yapmaya, yaptırmaya, değiştirmeye ve re'sen onaylamaya yetkili olduklarını” belirtmektedir (URL-7).

Ülkemizde ilk olarak 2290 sayılı Yapı Yolları Kanunu ile 1933-1956 yılları arasındaki kent düzenleme planlarında kişi başına 4 m² lik yeşil alan (koru, ayır, göl ve oyun alanları) normu önerilmiştir. 1956 yılında yürürlüğe giren İmar Kanunu ile bu hüküm kaldırılmış ve yerine plancı kendi çalışma ve kabulleri ile planlama yapılmaya çalışılmıştır. 6785 /1605 Sayılı İmar Kanununun 28. ci maddesinde açık-yeşil alan için kişi başına en az toplam 7 m² öngörölmüş olup, komşuluk düzeyinde oyun ve ocuk bahçeleri (3-6 ile 7-11 yaş) 1.5 m², mahalle düzeyinde oyun ve spor alanları (11-18 yaş) 2 m², mahalle parkları 1 m², kent düzeyinde ise semt stadı 1m², kent parkları 1.5m² dir (Yıldızcı 1982).

03.05.1985 tarihinde kabul edilerek, 09.05.1985 tarih ve 18749 no’lu resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 3194 Sayılı İmar Kanununda ölkemizdeki kentsel, sosyal ve teknik altyapı standartları (kreş + ilköğretim, ortaöğretim, aktif yeşil alan, sağlık tesisi alanları, vb. gibi) ayrıntılı olarak belirtilmektedir. İlk yürürlüğe giren yönetmelikte 7 m²/kişi olan aktif yeşil alan standardı, 2 Eylül 1999 tarih ve 23804 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren "İmar Planı Yapılması ve Değişikliklere Ait Esaslara Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik" ile 10 m²/kişi olarak değiştirilmiştir (TAU 2000).

Yönetmelik’te yer alan, Kentsel, Sosyal ve Teknik Alt Yapı alanlarının kişi başı dağılımı incelendiğinde de “Aktif Yeşil Alan”ın 10 m²/kişi olduğu görölmektedir.

Çizelge 2.4 Kentsel, Sosyal ve Teknik Alt Yapı (URL-8).

EK- 1 (Değişik: 2.9.1999/23804 R.G.)
Kentsel, Sosyal ve Teknik Alt Yapı ⁽¹⁾

Nüfus	0-15.000	15.000-45.000	45.000-100.000	100.000-+
Kreş+ Anaokulu	1 m ² / kişi	1 m ² / kişi	1 m ² / kişi	1 m ² / kişi
İlköğretim (2)	4 m ² / kişi	4 m ² / kişi	4,5 m ² / kişi	4,5 m ² / kişi
Ortaöğretim (2)	3 m ² / kişi	3 m ² / kişi	3 m ² / kişi	3 m ² / kişi
Aktif Yeşil Alan (3)	10 m ² / kişi	10 m ² / kişi	10 m ² / kişi	10 m ² / kişi
Sağlık Tesisi Alanları (2)	2 m ² / kişi	2 m ² / kişi	3 m ² / kişi	4 m ² / kişi
Kültürel Tesis Alanları	0.5 m ² / kişi	1 m ² / kişi	2 m ² / kişi	2,5 m ² / kişi
Sosyal Tesis Alanları (4)	0.5 m ² / kişi	0.5 m ² / kişi	1 m ² / kişi	1,5 m ² / kişi
Halk Eğitim Merkezi	0.4 m ² / kişi	0.4 m ² / kişi	0.4 m ² / kişi	0.4 m ² / kişi
Dini Tesis Alanları	0.5 m ² / kişi	0.5 m ² / kişi	0.5 m ² / kişi	0.5 m ² / kişi
İdari Tesis Alanları	3 m ² / kişi	3.5 m ² / kişi	4 m ² / kişi	5 m ² / kişi
Teknik Alt Yapı (Yol ve otopark hariç)	1 m ² / kişi	2 m ² / kişi	3 m ² / kişi	4 m ² / kişi

(1) Alan hesabında, planlamaya esas olan projeksiyon nüfusu dikkate alınacaktır.

(2) Özel sağlık ve özel eğitim tesisi alanları, (EK-1a) ve (EK-1c) de belirtilen alan büyüklüklerinin altına düşmemek kaydıyla imar planı kararıyla ayrılabilir.

(3) Belediye ve mücavir alan sınırları dışında yapılacak olan planlamalarda aktif yeşil alan miktarı, kişi başına 14 m² alınmak suretiyle belirlenecektir. Bu tablodaki diğer kullanışlar ise gerek duyulması halinde kullanılır.

(4) Sosyal tesis alanları; huzurevi, rehabilitasyon merkezi, güçsüzler evi, yetiştirme yurdu gibi alanları kapsamaktadır.

3194 Sayılı İmar Kanununda belirtildiği üzere aktif yeşil alan miktarı kişi başına 10 m² olarak verilmiştir. Ancak burada aktif yeşil alanlar için tek tip standart belirlenmiş ve bu alanların içinde bulunması gereken standartlar belirtilmemiştir. Bu durum da yeşil alanların gelişi güzel planlanmasına ve uygulamasına neden olmakta ve sonuçta da karşımıza sağlıklı olmayan mekânlar ortaya çıkmaktadır. Çizelge 2.5'te Türkiye'deki bazı kentlerde yer alan açık ve yeşil alan miktarları verilmiştir.

Çizelge 2.5 Türkiye' deki Bazı Kentlerde Açık ve Yeşil Alan Değerleri (Kahraman 1999)

Şehir	Kişi Başına Düşen Yeşil Alan Miktarı (m ²)
Ankara	0.86 (parklar ve dinlenme alanı, çocuk bahçesi, oyun alanı)
İstanbul	0.84 (parklar ve dinlenme alanı, çocuk bahçesi, oyun alanı)
İzmir	0.94 (parklar ve dinlenme alanı, çocuk bahçesi, oyun alanı)
Adana	0.76 (parklar ve dinlenme alanı, çocuk bahçesi, oyun alanı)
Konya	3.20 (parklar ve dinlenme alanı, çocuk bahçesi, oyun alanı)
Muğla	6.30 (parklar ve dinlenme alanı, çocuk bahçesi, oyun alanı)
Aksaray	0.83 (parklar ve dinlenme alanı, çocuk bahçesi, oyun alanı)

Avrupa ve Amerika kentlerinden bazılarının yeşil alan standartlarını ülkemiz yeşil alan standartları ile kıyasladığımızda İmar ve İskân Bakanlığı standartlarının yabancı standartlardan daha dar kapsamda ele alındığı görülmektedir. (Çizelge 2.6)

Çizelge 2.6 Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Yeşil Alan Normlarının Karşılaştırılması (Akbulut, 2007)

Fonksiyon	USA	Amsterdam	Stockholm	Roma	Varşova	İngiltere	Fransa	**Türkiye
Çocuk Oyun Alanları	*	*	5,6	3,2		*	3,5	1,5
Mahalle ve Semt Parkı	3,9			5,5	15	20	4,2	2
Şehir Parkı	13-20	9	23,8	11,6	5,3	40	10	3,5
Kent Yakını Yeşil Zon	60	30	48,1	18	17,5	8	10	-
Spor Alanları	*	6,5	10	7,5	7,5	10	8	3
TOPLAM	77-84	45,5	87,5	45,8	45,3	78	35,7	10

* Alanlar, park alanları içinde düşünülmüştür.

** 1985 tarihli yönetmelik 2 Eylül 1999 tarihli resmi gazetedeği değişikliklerle birlikte ortaya çıkan değerler

2.5. AÇIK VE YEŞİL ALANLARIN PLANLAMA İLKELERİ

Genel olarak geçerli sayılan kurallara göre, kent topraklarından en az % 10'unun yeşil alanlara ayrılması gerekmektedir. Bunun için kentin açık ve yeşil alan sistemini oluştururken, yeşil alan planlaması aşamasında yerleşim bölgelerinin doğal yapısı, mekânın konumu, yeşil mekânların çekiciliği ve donanımı, kullanıcıların boş zamanı ve boş zaman alışkanlıkları belirlenmelidir (Yıldızcı 1991).

Akbulut (2007)'a göre bunlar:

- *Doğal mekânla ilgili özellikler:* Kent sisteminde yeşil alanların mekânsal dağılımı, bir dizi faktör tarafından tayin edilmektedir. Bu faktörler; doğal mekânla ilgili özellikler, peyzaj strüktürü en belirgin olarak da reliyef, su yüzeyleri, akarsular, toprak, vejetasyon ve kent iklimi ile ilgili özellikler ve kentin görünümüdür.
- *Mekânın konum değeri:* Yeşil mekânın konumu ile kullanıcı arasında yani ziyaret sıklığı arasında çok sıkı ilişki vardır. Konum değerinin hesaplanması (yeşil mekâna yaya olarak 5-10-15 dakikada ulaşabilecek kişilerin sayısı) planlamada karar verirken çok önemlidir. Çünkü bir yeşil mekâna ziyaretçiler ne kadar kısa sürede ulaşılabilirse ya da yeşil mekân bir yerleşim bölgesine ne kadar yakınsa ve bu iskân bölgesinin yoğunluğu ne kadar yüksekse, yeşil mekânın değeri o kadar yüksek olacaktır.
- *Yeşil mekânların çekiciliği ve donanımı:* Park kullanıcıları ile yeşil mekân arasındaki büyük mesafeler, yeşil alanların çekici hale getirilmesi ile azaltılabilir. Gleichmann

(1963)'te yaptığı çalışmada, su yüzeyleri, ilginç bitkiler ve hayvanlarla çekici noktalar oluşturularak yeşil mekânlarda çekicilik yaratılabileceğini ortaya koymuştur. Buna karşılık spor tesislerinin kullanımı uzaklıktan hemen hemen hiç etkilenmemekte ya da nüfusun belli bir kesimi ile sınırlı kalmaktadır.

- *Kullanıcıların boş zamanı ve boş zaman eğilimleri:* Gröning (1975) ve Gleichmann (1963)'e göre, kamuya açık yeşil mekânların kullanım süresi ve sıklığı üzerine etki yapan bir önemli konuda kullanıcıların çeşitli istekleridir. Sahip olunan zamana bağlı olarak günlük kullanım ve hafta sonu kullanım için farklı alışkanlıklar vardır. Her yerleşim yeri için yeşil alan planlaması öncesinde tüm bu veriler toplanarak değerlendirilmek suretiyle planlama kararları alınmalıdır (Akbulut, 2007).

Kullanılabilirliği ve yaşam kalitesi yüksek kamusal açık-yeşil alan planlamasında dikkat edilmesi gereken ilkeler üzerine, kentsel tasarımcılar, plancılar, mimarlar vb. akademik uzmanlar aşağıdaki gibi çeşitli açıklamalar getirmişlerdir (Seçilen kriter başlıkları için kaynak: Çulcuoğlu ve Oğuz, 2000 / Gülen, 2006);

Yörenin Doğal Yapısı İle Uyum

Yeşil alan içinde topografyanın gösterdiği özelliklere bağlı olarak büyük veya küçük, tam veya yarı çevrelenmiş mekânlar yaratıldığında birey kendini doğa ile daha yakın bir ilişkide hisseder. Açık alanda düzenlenen rekreatif amaçlı fonksiyonlar, belirli ölçü ve standartları içermesinin yanı sıra, mekân içinde yer alacak eylemlerde belirli bir hareket alanı gerektirirler. Bu nedenle, mekânın formu, fonksiyona özgü biçimleri de içermelidir. Alanın dik veya ılımlı eğimi, çukurluklara veya tepelere sahip olması, fonksiyon alanları da organik bir dağılıma neden olmakta ve yeşil alanlara hareketlilik kazandırmaktadır (Çulcuoğlu ve Oğuz, 2000).

Yaşanabilirlik

Yaşanabilirlik ilkesi tüm canlıların yaşamlarını sürdürmesi için ihtiyaç duydukları temel gereksinimlerini yaşadıkları ortamdan karşılamaıdır. Tüm canlıların yaşamlarını sürdürebildikleri ve devamlılıklarını sağladıkları çevre “iyi bir habitat” olarak nitelendirilmektedir. Yaşanabilir bir çevre; çevresel atıkların, kirleticilerin, hastalıkların kontrol altında olduğu ve güvenli olan bir çevredir. Yaşanabilirlik kriteri içinde özürlü, yaşlı ve sakatların da dikkate alınması ve bu kişilerin gereksinimlerinin sağlandığı konforlu bir yaşam çevresinin oluşturulması da yer almaktadır. Aynı zamanda iklimsel özelliklere göre yapılan tasarımlar ve kullanıcıların konforunun

sağlanması da bir başka yaşanabilirlik ilkesidir (Çulcuoğlu ve Oğuz, 2000).

Kimlik / Karakter

Kent, tarihin farklı dönemlerine ait fiziksel, sosyal ve kültürel katmanların tarihsel süreklilik içinde üst üste yığılması sonucu oluşan fiziksel, mekansal ve sosyal bir ortamdır. Kent kimliği ise, kente ait olan, o kenti diğerlerinden farklı kılan ve o kente değer katan, o kente özgü unsurların oluşturduğu bir bütündür. Diğer bir deyişle o kentin anlamıdır. Bu unsurlar belli noktalarda ağırlık kazanabilir; örneğin kent coğrafi konum olarak bir dağın eteğinde ya da deniz kenarında kurulmuş olabilir, diğer kentlere yakın ya da uzak olabilir, dini ya da tarihi unsurlara sahip bir kent olabilir, ya da o kentte ticaret ve ekonomi çevre kentlere göre daha fazla gelişmiş olabilir. Sözü edilen bu tür unsurlar, kentlerin özgün kimliklerinin oluşumuna katkıda bulunurlar. (Birol, 2007)

Çulcuoğlu ve Oğuz (2000)'a göre mekânın kimliği veya özgünlüğü, bir mekânı diğerlerinden farklı kılan önemli bir niteliktir. Bu niteliği oluşturan etmenler; tarihsel ve kültürel konum, form ve yaşam biçimleridir. Mekândaki zaman algılaması ve estetik bileşenlerin ortaya çıkardığı psikolojik etki mekânın kimliğinin algılanmasını güçlendirir. Geçmişe ait izler ve geleceğin yansımaları, bitkilerin oluşturduğu zaman ve mevsimsel değişimler mekân algılamasını oluşturur (Çulcuoğlu ve Oğuz, 2000).

Kent kimliği kavramı; kentin fiziksel özellikleri, doğal dokusu, sosyal yapısı, tarihi ve kültürel miraslarının tümünü içinde barındıran bir kavramdır. Günümüzde yaşanan kentsel değişim ve dönüşümlerle kimlik kavramı, birbirine benzemeye başlayan mekânları ayırt edici, mekânları farklılaştıran ve kendine özgü kılan en önemli unsurlardan biridir.

Kentler, kimliklerini uzun zaman süreçleri içinde üzerinde yaşayan insanların yaşam biçimleri, değerleri, kültürleri ve bunların değişimlerinin oluşturduğu öğeler ile kazanmaktadırlar. Bu yüzden de her kentin kimliği kendine özgüdür.

Kent halkının daha uygar olma yolundaki gelişimi, çağdaş anlamda, kentliye uygar kent mekânları sunmakla eşdeğerlidir. Bu nedenle kamusal mekânlar kent halkının sosyal ve kültürel yapısını ve özelliğini güçlendirecek nitelikte ve varsa tarihsel özelliklerini bozmayacak bir kimlikte donatılmalıdır. Kent kimliğini tamamlayan mekân donanımları, buldukları alanların mekânsal anlamlarının daha kolay algılanmasını sağlamalıdır; ayrıca mekâna özgü algılama noktaları tasarlanmalıdır (Çatır&Korkmaz, 2005, Akt. Gülen, 2006).

Kentsel kimlik bir anda ortaya çıkan, geçmişini olmayan bir durum değildir. Kentsel kimlik, geçmiş zamansal dilimlerinin, geleceğin zamansal dilimleriyle, kentsel mekan üzerinde çakışması ve süreç içerisinde homojen bir yapının ortaya çıkmasıyla oluşmaktadır. Aynı zamanda bu süreç içerisinde kentte varolan ekonomik, sosyal ve kültürel yaşantı, kent kimliğinin belirginleşmesinde büyük rol oynamaktadır. Bir diğer yandan da kentteki fiziksel hacimler, o kentin kimliğinin isimlendirilmesinde bir diğer faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin Mardin dendiği zaman, birçok bireyin aklına kentin o vadadan yukarıya doğru çekilmiş fotoğraflardaki o görüntüsü gelir. Çünkü o kentin kimliğinde o fiziksel yapılaşmanın, kullanılan malzemenin vs. rolü çok büyüktür. Eğer siz o doku içerisinde, oraya tamamen aykırı, kentin geçmişine hiç ilgisi olmayan, insanların kendinden birşeyler bulamayacağı bir fiziksel kütle koyarsanız, o kentin kimliğini ciddi anlamda zedelemiş olursunuz. Bu çerçeveden baktığımızda, kentin kimliği içerisinde önemli bir yere sahip yapı grubunun-dokunun kaldırılması veya kent kimliğiyle örtüşmeyen yeni bir yapı inşa edilmesi o kentin kimliğini ciddi anlamda zarara uğratar. Bu yüzden kent kimliğini etkileyeceği düşünülen adımlar atılmadan önce kentsel mekan iyice okunmalı, anlaşılmalı, sindirilmeli ve sonrasında verilecek sağlıklı kararlar doğrultusunda müdahale edilmelidir.

Esneklik / Uygunluk / Görsellik

Esneklik tanımı için H.Somer ve C.Umur; “bir çözümün, değişen gereksinimleri kendisinde hiçbir değişiklik yapılmadan karşılayabilmesi niteliğine verilen isimdir” tanımını, Oxman ise, “değişen şartlara uyabilmektir” tanımını yapmaktadır. Dluhosch esnekliği “temel sistemi değiştirmeden şartları değiştirme yeteneği” olarak tanımlarken, Musgrove “mekân organizasyonlarının değişikliğe uğramadan farklı fonksiyonlara uyabilmesi” şeklinde açıklamaktadır (Gülen, 2006).

Mekânın içerdiği aktiviteler insanların yaşam biçimlerinin dengesidir. Mekânın kullanıcı tarafından sorunsuz kullanımı ve kullanıcı memnuniyeti mekânın etkinliğini oluşturur. Kullanıcı mekânı kullanırken zamanla bir sahiplenme duygusuna da sahip olur. Oluşan sahiplenme duygusu yaşam biçiminde süreklilik ve kalıcılık sağlanmasına yol açar. Bir mekân tasarlanırken gelecekteki gereksinimlerin de göz önüne alınması ve bu esneklik payının mekânda bırakılması mekânın sürekliliğini de sağlar (Çulcuoğlu ve Oğuz, 2000).

Değişen koşullara hızla uyum sağlayabilecek, güncel sorunlara pratik çözümler üretebilecek bir yapıyı ifade eden esneklik, kamusal mekânlarda hem kullanımı hem de kullanım

olanaklarını artıran bir özelliktir. Mekânın, kullanıcıların farklı taleplerine cevap verebilmesi ve farklı etkinliklere olanak sağlayabilmesi, mekânın esnekliğinin göstergelerindedir.

Kamusal açık-yeşil alan tasarımlarında, tasarımın hedefleri, tasarlanacak alanın bulunduğu bölgenin özellikleriyle, kullanıcı yaş gruplarıyla, içereceği fonksiyonlarla, malzeme seçimiyle vb. kullanım kriterleriyle uyumlu ve tasarım sürecinde geri dönüşümler sağlayabilecek derecede esnek olmalıdır.

Açık yeşil alan tasarımları, estetik kaygı taşımaları ve görsel olmalıdır. Işık, ses ve su gibi materyallerin bütünüyle oluşturulacak görsel şovlar parka çekicilik kazandırır ve toplumun mekânı ziyaret etmesini, mekândaki aktivitelere katılmasını sağlarlar.

Ulaşılabilirlik / Erişilebilirlik / Bağlantılar

Çulcuoğlu ve Oğuz (2000)'a göre erişilebilirlik, kullanıcıların mekânda sağlanan servis ve aktivitelere rahat şekilde ulaşmasıdır. Toplum içindeki yaşlı, özürli bireylerin ve çocukların da erişiminin kolayca sağlanması ve kontrolü önemlidir. Ayrıca kent dışında yaşayan kişilerin kent merkezindeki aktivitelere ulaşımın sağlanması da bir erişim problemidir. Konut alanlarının farklı ölçeklerde bulunan kentsel yeşil alanlarla olan ilişkisinin saptanması gerekmektedir. Kent içinde sürekliliği olan bir yaya sirkülasyonunun olması güvenli yaya aksları, özürli, yaşlı ve çocuklar için tasarlanmış mekânların güvenli kullanımının sağlanması da önemlidir (Çulcuoğlu ve Oğuz, 2000).

Ulaşılabilirlik, bir kentsel mekânın kullanılabilirliği ve kullanım değeri ile yakından ilintilidir. Bir kentsel mekâna kolay ulaşabilmek, o kentsel mekânın kullanım sıklığını ve yoğunluğunu doğrudan etkiler. Dolayısıyla, kent içindeki önemli kamusal alanlar, hafif raylı sistem, metro ve toplu taşıma araçları gibi çeşitli ulaşım sistemleri ile desteklenmelidir.

Fiziksel ulaşılabilirlik; kamusal alanlarda insan ve araç sirkülasyonunun, birbirleriyle ve öteki sirkülasyon alanlarıyla iletişimlerinin güvenli ve akıcı bir şekilde gerçekleştirilmesi, görsel ulaşılabilirlik ise; kullanıcı ve mekân arasında güvenlik hissini zedeleyici bir takım görsel engellerin bulunmaması ve dışarıdan bakıldığında mekânın tam olarak algılanması olarak tanımlanmaktadır. Bunların yanında sembolik ulaşılabilirlik kavramı için ise, toplumu oluşturan farklı sosyal sınıfların, grupların ya da faaliyetlerin mekânda tek başına baskın olarak yer almaması tanımı yapılmaktadır. Bu bağlamda sembolik ulaşılabilirlikte, farklı sosyo-ekonomik ve kültürel sınıfların aynı mekânı kullanabilmesi önemli bir ölçüt olarak kabul edilmektedir.

Kullanılabilirlik açısından büyük önem taşıyan bir diğer kavram olan geçirgenlik ise, belli bir kentsel bölge veya alan içerisinde, dolaşımın kolaylık derecesini belirtmektedir. Sokakları oluşturan yapı adalarının kısa olması, binalar altındaki geçitler ve pasajlar, yayalar açısından mekân içindeki erişimi ve hareketi kolaylaştırırken, mekânın her yönü ile algılanmasını sağlamaktadır. Bununla birlikte, kamusal ve özel alanlar arasında görsel iletişimi sınırlandıran yüksek duvarlar ve bariyerlerin olmaması da geçirgenliği, özel alan ve kamusal alan arasındaki iletişim ve denetimi güçlendirmektedir. Kamusal alan ve özel alanın ilişkili olması, kamusal alan üzerinde yaratılan denetim sayesinde güvenliği arttırmaya yardımcı olmaktadır (Gülen, 2006).

Nerede olursa olsun, yapılaşmış bir çevre var ise, buranın tüm kullanıcılar için ulaşılabilir olması şarttır. Kentsel mekanda ulaşılabilirlik dendiğinde, bu konunun temeli oluşturan kelimelerin; “herkes”, “rahat”, “ulaşım”, “heryer”, “alternatif” olduğunu düşünüyorum. Bir kentsel mekanı kullanan herkes, heryere, alternatifli şekilde, rahatça ulaşabilmelidir. Bunun olabilmesi için de ulaşılabilirlik ile ilgili çözümler, kısa vadeli değil, sürdürülebilirlik kapsamında ele alınmalıdır. Sürdürülebilir bir ulaşılabilirlik anlayışı için öncelikle birbiriyle eş zamanlı, tamamlayıcı şekilde hareket eden ulaşım sistemlerinin varlığı gerekmektedir.

Bir birey, herhangi bir kamusal alana, mümkünse alternatif ulaşım sistemleriyle gelebilmelidir. Kamusal bir alan, ne kadar fazla alternatif ulaşım olanaklarıyla desteklenirse, kullanılabilirliği o derece artmaktadır. Aynı zamanda, kamusal bir alana ulaşım güzergahlarının yaya ve bisiklet yolları ile engelli ulaşımına olanak verecek şekilde düzenlenmesi de, mekânın ulaşılabilirliğine maksimum fayda sağlayacak etmenlerin başında gelmektedir.

Aktiviteler / Canlılık / Fonksiyonellik (Çeşitlilik)

Yaşayan, kentliler tarafından yoğun kullanılan kamusal mekânlar yaratmanın koşulu, kullanıcıların ihtiyaçlarına cevap verebilecek farklı fonksiyonları içinde barındıran mekânların tasarlanmasından geçmektedir. Kentsel mekânda işlevlerin çeşitli ve birbirini tamamlar nitelikte olması kentsel yaşamda canlılık ve kaliteyi arttıran unsurlar olmaktadır.

Kamusal alanlar, özel alanlara nispeten geçici kullanımlara hizmet etmektedir. Kısa süreli zaman dilimlerinde kullanılmaktadır ve kullanımları zorunlu olmaktansa isteğe bağlıdır. Dolayısıyla kullanımı teşvik etmek ve burada geçirilen zamanın kalitesini arttırmak için, bu mekânların tasarımında çeşitlilik ve zenginlik birincil koşullardandır. Aynı zamanda kamusal

alanlar, farklı gruplara aynı anda hizmet edeceğinden, birden fazla fonksiyonu barındırması tercih edilmektedir (Gülen, 2006).

Toplum içinde yer alan sosyal, kültürel, ekonomik açıdan farklılık gösteren farklı grupların olması farklı mekân kullanımlarını oluşturmaktadır. Çeşitlilik bireylerin seçim özgürlüğünü ve farklı deneyimler elde etmesini sağlar. Ancak çeşitlilik ölçüsü önemlidir. Mekânda karmaşanın oluşmamasına, dikkat dağıtıcı, rahatsızlık verici unsurların olmamasına dikkat edilmelidir (Çulcuoğlu ve Oğuz, 2000).

Bireyin kullanımı açısından konuya bakıldığında, günümüzde çok kıymetli hale gelen zaman kavramının biraz daha belirginleştiği görülmektedir. Birey, kendi ve yakın çevresiyle birarada olacağı bir zaman dilimini nerede geçireceği sorusu aklına geldiğinde, cevap olarak aklına bir kamusal açık-yeşil alan gelmesi için, öncelikle o alanı beznerlerinden ayıran bir yönü olması gerekmektedir. Ayrıca kullanıcıları arasındaki her yaş grubuna hitap edebilecek şekilde fonksiyonel olmalıdır. Örneğin gelen kalabalık bir aile içerisinde ki, anne ile baba yürüyüş yaparken, küçük yaş grubundaki çocuklar oyun parkında oynayabiliyor, genç yaş grubundaki çocuklar sportif vb. faaliyetler gerçekleştirebiliyor mu. Aynı zamanda büyük anne ile büyük baba yeşil alanda oturup sohbet edip, dinlenebiliyor ve oyun parkındaki torunlarını gözlemleyebiliyorlar mı?

Bir kamusal açık-yeşil alan, bunların tamamına olanak verebildiği ölçüde başarılı olabilmektedir. Çünkü günümüzde çoğu birey, önce kendine vakit ayırıp, sonra küçük yaştaki çocuklarını oyun parklarında eğlendirip, ardından büyük yaştaki çocuklarını belirli aktivitelere götürüp, diğer aile bireyleriyle görüşüp bir arada olabileceği bir zaman sürecine sahip değildir. Bu sebepten ötürü, kamusal açık-yeşil alan tasarımlarında fonksiyonellik, aktivitelerin çeşitliliği ve canlılık büyük önem taşımaktadır.

Kontrol

Yaşayan kişilerin mekânın tasarımı, onarımı, bakımı, yenilenme ve yönetim süreçlerine katılması oldukça önemlidir. Proje oluşumu ve uygulama sonrası gelişiminde halkın etkin katılımı ile organizasyonlarının sağlanması kişilerde sahiplenmeyi sağlar ve etkin kullanımı oluşturmaktadır. Sivil toplum örgütleri, meslek odaları, toplu konut alanlarında blok, mahalle, üst yönetim birimlerinden oluşan örgütlenmelerle halkın katılımı sağlanabilir (Çulcuoğlu ve Oğuz, 2000).

2.6. AÇIK VE YEŞİL ALANLARIN İŞLEVLERİ

Açık ve yeşil alanlar günümüz endüstri toplumu bireylerinin nefes aldıkları, ruhen ve bedenen dinlendikleri, yenilendikleri, hayat koşuşturmasından kaçıp saklandıkları, tabiatı yeniden keşfedip, iyi vakit geçirdikleri yerler olarak önem kazanmıştır.

Açık ve yeşil alanlar, günümüz koşullarında sınırlı da olsa kent-doğa ilişkisini yeniden kurmak, sürdürmek ve geliştirmek amacına yöneliktir. Her ne kadar yerleşim alanlarında nüfus ve buna paralel olarak yapı yoğunluğunun artması, açık ve yeşil alanları olumsuz yönde etkilese de bu alanlar kentlerin gelişmesinde büyük önem taşımaktadır.

Açık ve yeşil alanlar, sahip oldukları ölçek, form ve fonksiyonlara göre hem kentsel mekân içinde doğal sürekliliği hem de kentsel mekânın kent çevresindeki doğal alanlarla uyumlu birlikteliğini sağlarlar (Alkay, 1997, akt. Gül ve Küçük, 2001).

Kentlerdeki iç ve dış mekân bütünlüğünü sağlayan açık ve yeşil alanlar, kent dokusuna ilişkin fonksiyonel ve estetik gereksinimler için zorunlu bir arazi kullanım biçimi olup kentin birçok fiziksel, psikolojik ve sağlık gereksinimlerini karşılamaktadırlar.

Büyüklikleri, içerikleri, hitap kitleleri ne olursa olsun açık ve yeşil alanların kent ve kentli için önemi büyüktür. Kent estetiğinden, tampon bölge oluşturmaya, rekreasyon alanı yaratmaya, iklimi iyileştirmeye, sirkülasyon sistemini düzenlemeye, kentlinin ruh ve beden sağlığında olumlu etkiler sağlamaya vb. kadar birçok işlevleri vardır (Gül ve Küçük, 2001).

Açık ve yeşil alanlar kentsel hayatın hafiflemesini arttırmakta çok önemli rol oynarlar.

Açık ve yeşil alanlar, kentin fiziksel yapısının oluşumuna yardımcı mekânlar olup farklı kullanımlar arasında düzenleyici görev yaparlar.

Şehir içi, kenarı ve yanındaki veya bölgedeki açık-yeşil alanlar, hijyenik, rekreatif, sportif, görsel, estetik ve koruyucu karakterde olan işlevlerini bazen tek tek, bazen birkaçı bir arada bir sistem içinde yerine getirirler. Bu işlevler ana hatları ile birkaç grup içinde Pamay (1978) tarafından şöyle açıklanmaktadır:

- Açık alanlar, bir kentin fiziksel dengesini sağlarlar. Bunlar kentlerde ikamet, ticaret ve endüstri gibi farklı karakteri olan kesimler arasındaki karşılıklı olumsuz etkilerin ve uyuşmazlıkların giderilmesinde tampon sahalar olarak büyük ödev yüklenirler.
- Kent içi insan ve bina yoğunluğunun artmasına engel olurlar veya bu yoğunluğu hafifletirler. Çevreye yayılma eğilimi gösteren kent dışı yerleşmelerin kontrol altında ve dengede tutulmasına yardımcı olurlar.

- Açık alanlar, şehir içindeki insanlarla kitleler arasındaki ölçüyü dengelerler.
- Açık alanlar, şehrin monoton geometrik yapılarını, bunların kuruluşunu hafifletmede, onlara canlılık vermede, yapı kitlelerinin yumuşak birer anlam kazanmasında, bu kitlelerin birbirine bağlanmasında, önemli fonksiyonlara sahiptir.
- Açık alanlar, fiziksel yapısı içinde şehre estetik bir görünümde kazandırır. Yeşil kitleler (ağaçlar), renkli bitkiler, düz yeşil alanlar (çayır ve çimenlikler) şehrin strüktürüne renk, kitle, form katarak, onun estetik bir yapıt olarak değer kazanmasına hizmet ederler. Hatta açık ve yeşil alanlar şehirlerin karakteristiği olarak da önem kazanabilirler.
- Açık alanlar, vasıta trafiğini ikamet ve rekreasyon sahalarından ayırarak, gerek araç ve gerekse yayalar için trafik güvenliğini sağlar ve artırır.
- Şehir içi ve şehir dışı sirkülasyonuna kolaylık sağlarlar.
- Özellikle yeşil alanlar, yeşil kuşak ve perdeler halinde, gürültüyü absorbe eder, dağıtır ve keserler.
- Açık alanların, şehre ve şehir halkına ışık ve temiz hava sağlanmasında önemli rolleri vardır.
- Açık alanlar şehir iklimini etkileyerek, onun mikroklimatik özellikler kazanmasına yardımcı olurlar.
- Açık ve yeşil alanlar şehir havasının kirlenmesini önlemede büyük fonksiyonlara sahiptir. Genellikle yeşil alanlar ve özellikle ağaçlar, oksijen üretmek suretiyle havanın temizlenmesine yardımcı olurlar.
- Açık ve yeşil alanlar, şehir içinde oldukları takdirde, şehir halkının günlük ve haftalık rekreasyon ihtiyaçlarını karşılamada önemli fonksiyonlar icra ederler. Şehir dışı açık alanlar ise daha uzun süreli rekreasyon olanakları için elverişli özelliklere ve fonksiyonlara (aktif ve pasif) sahiptir. (Pamay 1978).

Türel (1988)'e göre, gerek kent içindeki gerekse kent dışındaki açık ve yeşil alanların işlevleri, boyutlarına, kent merkezine olan uzaklığına, çevrenin yoğunluğuna ve karakterine, rölyefine, şekline, jeolojik ve hidrolojik özelliklerine göre farklılık gösterir. Buna göre Türel, açık ve yeşil alanların işlevlerini üç ana başlıkta toplamaktadır:

Rekreasyon İşlevleri

- Kent içinde ve kent dışında sportif donatımların tesisine olanak verir.
- Eğlenme ve dinlenme amaçlı donatımlara olanak sağlar.
- Rekreasyon aktivitesi için gerekli düzenlemelere olanak sağlar.
- Kent insanına peyzaja ve doğallığa yakın bir ilişki alanı sunar.

Ekolojik İşlevleri

- Kent yakınında tarımsal üretime olanak verir.
- Kent için ekolojik ve mikroklimatik yönden olumlu etki yaratır.
- Kitleli yeşilliklerden oluşan açık ve yeşil alanlar ormanların fiziksel devamlılığını sağlar.

Arazi Organizasyonu İşlevleri

- Gelecekteki gereksinimler için doğal rezerv alanı işlevine sahiptir.
- Kent-doğa ilişkisini geliştirir.
- Yerleşim bölgelerinde ulaşım kolaylığı sağlar ve alt yapı tesisi için rezerv işlevi görür.
- Kentin aşırı büyümesini engelleyici tampon görevi yapar (Türel, 1988).

Richter (1981)'e göre açık ve yeşil alanların işlevleri ise şöyledir (Gökalp, 2006):

Sınıflama İşlevi: Kentsel yeşil alanlar ve ara yollar gibi bağlayıcı unsurlar, kent içinde kenti bölümlere ayıran bir işlev taşır. Bunlar kentteki yapılaşmada ve gelişmede bağlayıcı unsurlardır.

Bağlantı İşlevi: Kentsel elemanlar ve işaretli trafik yolları ile birlikte kentsel açık alanla, kentsel ve sanayi alanları arasında bir bağlantı kurulması işlevini üstlenirler. Bu bağlantı, hem bu alanlar arasında hem de bu alanlarla kent arasındadır.

Biyoklimatik-Hijyenik İşlevi: Kentin havasında düzenleyici bir etki gösterir. Havadaki nemlilik oranının artmasında, hava değişimlerindeki düzenin artmasında, hava akımlarının yumuşatılmasında, yeterli O₂ ve CO₂ sağlanmasında ve havadaki ağır metal etkilerinin azaltılmasında etkileri yoğundur.

Koruma İşlevi: Havanın hijyenik korunması, gürültü, toz ve gaz halindeki zararlı maddelere karşı koruma işlevini yerine getirir. Yeşil alanlar aynı zamanda sert rüzgâr akımlarını engeller ve hava kitlelerini termik akımlara dönüştürür.

Estetik İşlevi: Büyük parklardan küçük yeşil alanlara kadar her tür açık yeşil alan, hoş gitmeyen merkezlerin oluşumunu engeller, alansal yapıların amaca uygun kullanımıyla kentsel yapıda etkili olur, görsel açıdan iyileştirme sağlar.

Yaşamsal İşlevi: Kentsel yeşil alanlar kentliler için yaşamsal öneme sahiptir. Bu durum alansal ve yapısal değer, görsel güzelliğin artması, biyotoplar ve çevre kalitesinin artışı ile ortaya çıkar.

Rekreasyon İşlevi: Kentin çeşitli bölümlerindeki çok farklı niteliklerde olan açık ve yeşil alanlar, tatillerde ve hafta sonu rekreasyonel faaliyetlerinde pasif katılımlardan aktif katılımlara kadar çeşitli biçimlerde hizmet verirler.

Alansal Koruma İşlevi: Kentlerin gelişmelerinde alanların kullanım biçimi, gelecek için ve toplumsallık açısından önemlidir (Gökçalp, 2006).

Genel anlamda açık ve yeşil alan sistemi oluşturulmasındaki temel ilke, kent dışı yeşilin kent içine kadar girmesini ve bunların kent içindeki alanlarla bütünleşmesinin sağlanmasıdır (Gökçalp, 2006).

Aydemir (2004) ise kentsel açık ve yeşil alanların işlevlerini kısaca beş grupta toplamaktadır:

Sosyal/Psikolojik/Estetik Fonksiyonu

Kentliye bireysel ve grup rekreatif etkinlikler için ortamlar sunar.

Toplumun her kesimi için bir çeşit yaşama mekânı oluşturarak toplumsal birliği güçlendirici rol oynar.

Kişinin kendini geliştirmesine katkıda bulunur, kent çocuklarına doğa ile ilişkiye girme olanağı tanır, duyuşal gelişimini olumlu etkiler; çevresi güzel yeşillendirilmiş, bitki çeşitliliği olan kliniklerde yeşillendirilmemişlere göre hastalar daha çabuk iyileşmekte, çocuk yuvalarında çocukların sağlığı ve duyuşal durumları daha olumlu olmaktadır.

Hareketli kent yaşamından kaçıp sığınılacak sakin ortamdır. Yeşil, kentli için zihinsel ve ruhsal dolum istasyonu olarak tanımlanmaktadır. Meslek, eğitim, gelir durumları ne olursa olsun insanlar yeşil çevreyi yeşil içermeyen çevreye tercih etmektedirler.

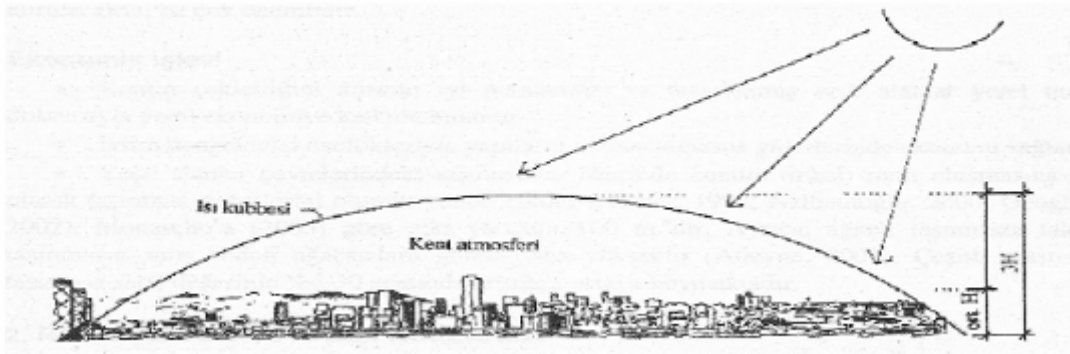
Yeşil alanlar ve "mimari eleman" olarak yeşil (cephe yeşili dâhil) kent fiziksel yapısının monoton geometrisi, yüksek yapılaşmanın insanı ezen etkisini yumuşatır. İnsanla yapı arasında ölçüsel bir denge kurulmasına ve kent estetiğine katkıda bulunur.

Kamu ve röper noktası oluşturan yapıların çevresinde açıklık yaratır ve perspektif sağlar.

Varlıkları ile kente kimlik ve karakter kazandırır, kent görüntüsüne özellik katar.

Kent İklimini İyileştirme ve Hava Kirliliğini Azaltma İşlevi

Aydemir'e (2004) göre, kentin mikro iklimini iyileştirir. Kenti oluşturan ana malzemelerin doğal elemanlara göre genelde üç kat daha fazla ısı tutması, kentte ısı tutma yüzeyleri fazlalığı, vb. nedenlerle emilen ısınım miktarı doğadakinden çok büyüktür. Kentteki yapısal engeller doğal hava akımını yavaşlatır. Ayrıca, kent üzerindeki atmosferde kurum-zararlı gaz-toz gibi kirlilik yaratan unsurlar çok yoğundur. Bu nedenlerle kent ortalama yüksekliğinin üç katı kadar bir yükseklik içinde kentin kendine özgü atmosferi (kent adası atmosferi/kent ısı adası) bulunur (Bkz. Şekil 2.1).

Şekil 2.1 Kent ısı adası ve ısı kubbesi

Aydemir (2004)

Çeşitli araştırmaları değerlendiren Baykan'a göre (2002) bu atmosferde kışa göre ısı farkı $1,1^{\circ}$ - 7° daha yüksek, nem miktarı ise %8 -10 oranında (yazın) düşüktür. Rüzgâr hızı kırdan yıllık ortalama %20-30 daha hafiftir. Uygun konumda ve büyüklükte olduğu durumda açık alanlar kentteki hava akımını artırarak nem ve ısı yoğunlaşmasını engeller, hava kirliliğini azaltır (Levend, 2008).

Yeşil elemanlar özellikle sıcak iklimde, kentte gölgeli ve düşük sıcaklıkta alanlar sağlar. Örneğin, Givoni'a (1991) göre, yazın, ağaç ve çalı ile gölgelenmiş dış duvar yüzeyinin ısısı gölgelenmemiş duvar yüzeyine göre 13 - 15°C daha düşük, ağaç tacı altındaki hava taç üstündeki hava sıcaklığından $2,5^{\circ}\text{C}$ daha serindir.

Rüzgâr perdesi olarak kullanıldığında soğuk rüzgârı engeller. Kısaca, yerel koşulları dikkate alarak akıllıca ve doğru kurulmuş bir açık alan sistemi (yapılaşmış alanlar içine giren, özellikle hâkim rüzgâr yönüne kenti açan açık alanlar dizisi, vb. gibi) doğrudan ve dolaylı

olarak kentte fiziksel konfor koşullarına uygun bir yaşam ortamı oluşmasına katkıda bulunur (Levend, 2008).

Kentsel Gelişmeyi ve Servisleri Biçimlendirme İşlevi

İşlevleri çelişen kullanım alanları arasında tampon oluşturur.

Taşıt yolları çevresindeki açık ve yeşil alanlar trafikte güvenliği artırır, gürültüyü perdeler.

Fiziksel açıdan kentin boşluk-doluluk dengesini sağlar, yapı yoğunluğunun denetlenmesine yarar.

Kentin sağlıklı gelişmesine katkıda bulunur, yapıların ışık ve hava alması, taşıt yoluna paralel planlanan yaya yollarında yaya konforunun ve güvenliğinin sağlanması gibi konularda önemli roller üstlenir (Aydemir 2004).

Genel Ekolojik İşlevi

Yağmur sularının emilmesi ve tutulmasını sağlayarak kentsel alanın doğal su kaynaklarına olumsuz etkisini azaltır, su rejimini kontrol eder.

Doğal bitki ve hayvan (flora ve fauna) varlığı için yaşam ortamı sunarak kentin biyolojik çeşitliliğini sürdürmesini sağlar.

Kentte biyolojik çeşitliliği koruyan-yaşatan parklardan kent çiftliklerine ve tarım bahçelerine, duvardan avlu yeşillerine tüm yeşil alanlar çocukların doğayla doğrudan ilişki kurmalarında önemli rol oynarlar. Eğer doğayla ve doğal kaynaklarla sorumlu bir ilişki kurulacaksa, bu çok önemlidir (Aydemir 2004).

Ekonomik İşlevi

Kentin çekiciliğini arttıran iyi planlanmış ve tasarlanmış açık alanlar yerel turizme, dolayısıyla yerel ekonomiye katkıda bulunur.

İklim dengeleyici özellikleriyle yapıların ısıtma-soğutma giderlerinde ekonomi sağlar (Aydemir 2004).

Mumford (1961)'e göre, iyi planlanmış ve tasarlanmış açık alanların, özellikle yeşil alanların kent ve kentli üzerinde çok yönlü olumlu etkisi vardır. Tarih boyunca insanlar, kentler büyüyüp kentlinin kır ile doğal bağlantısı kopunca, yeşili kent içinde yaşatmaya çalışmışlardır. Örneğin, Helenistik dönemde, kentler büyüyünce yapılaşmış alanlara ağaçlar dikilerek, hatta sokak dekorasyonu için saksı bitkileri kullanılarak insanın doğa özlemi aşılmasına çalışılmıştır (Akt. Levend, 2008).

Açık ve yeşil alanların işlevleri ile ilgili açıklamalar incelendiğinde, açık ve yeşil alanların çeşitli yollarla bireye, topluma, kentsel ve kırsal alana kattığı artı değerın açıklamalardaki temel nokta olduğunu görmekteyiz.

Bireye, topluma, kentsel ve kırsal alana artı değer katan açık yeşil alanlar;

- Kent içerisinde doluluk-boşluk dengesini sağlarlar,
- Ulaşım ağlarında görsel denge sağlarlar,
- Oluşturdukları doğal çevre sayesinde, sağlıklı kent ve kırsal alanlar yaratırlar,
- Kirli havayı absorbe ederken, temiz hava üretirler,
- Hava nem oranını dengelerken, gölge vb. şekilde serinlik sağlarlar,
- Kentsel dokunun korunmasına yardımcı olurlar,
- Kent estetiğinin oluşmasını sağlarlar,
- Toplumun rekreasyon ihtiyacının karşılanmasını sağlarlar,
- İnsanların, bir arada olup, aynı mekanı paylaşmasını sağlayarak, toplumun sosyal etkileşim içerisinde olmasını sağlarlar,
- Tiyatro, konser vb. çeşitli aktiviteler aracılığıyla toplumun kültürel ve sosyal etkileşim içerisinde olmasını sağlarlar,
- Herkese açık olması durumuyla, kamusal alanın özelleştirilmesinin somut yansıması olan alışveriş merkezleri ve lüks konut-yaşam projelerinin bir nevi karşısında dururlar.

Açık yeşil alanların, kentsel ve kırsal alan içerisindeki kapalı mekanların dışında kalan alanlar olduğu; ancak günümüzde varolan kentleşme olgusu ve nüfus artışıyla beraber açık yeşil alanların küçülüp, beton yapılaşmalarının büyüdüğü düşünüldüğünde durumun ciddiyeti daha açık ortaya çıkmaktadır.

Açık yeşil alanların işlevleri göz önüne getirildiğinde, bu alanların artması ve daha fonksiyonel olması beklenirken, çeşitli sebeplerle yok edildikleri takdirde, bu durumun birey, toplum, kent ve kırsal alan için geri dönüşü mümkün olmayan sorunlara sebep olacağı açıkça görülmektedir.

Bu yüzden, bir yandan açık yeşil alanların standartlarının arttırılmasıyla ilgili düzenlemeler yapılmaya çalışırken, bir yandan da yok olmalarının önüne geçmek için gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir.

2.7. BÖLÜM SONUCU

Bu bölümde, açık ve yeşil alan kavramları irdelenmiş, kamusal alan içerisindeki rolüne değinilmiştir. Açık yeşil alanların önemi, sınıflandırılması, standartları, planlama ilkeleri ve işlevleri açıklanmıştır.

Açık yeşil alanlar, bir önceki bölümde kavramsal açıklama getirilmeye çalışılan kent içerisinde birçok işlev üstlenmişlerdir. Açık ve yeşil alanların bu işlevleri sayesinde, kentsel mekan, daha yaşanabilir, temiz, ulaşımı sorunsuz, belli donatıları birbirinden yeşil dokuyla ayrılabilen, algılanabilir, estetik, kendine özgü bir kimliği olan bir yer haline gelmektedir.

Açık yeşil alanlar içerisinde, kentlinin mekânsal anlamda nefes alabildiği, rahatlayabildiği alanların başında, açık yeşil alanların mekândaki en somut yansıması olan parklar gelmektedir. Bu nedenle parkların insanların maksimum verim alabileceği şekilde tasarlanmaları gerekmektedir.

Bu doğrultuda, bir sonraki bölümde park ve detayda mahalle parkları incelenmeye çalışılmış, açık yeşil alan içerisindeki yerine, işlevine, özelliklerine değinilmiştir.

3. PARK KAVRAMI VE MAHALLE PARKLARI

3.1. PARK KAVRAMI

Tanrıverdi (1987), parkları; “kentlinin çeşitli semtlerine ve çevresine yapılmış sakinlerine aktif ve pasif eğlence ve dinlenme ortamı sağlayan, ölçülü, dengeli ve güzel kompozisyon oluşturmuş sosyal yeşil alanlardır” diye tanımlamaktadır. Thompson (2002), ise parkları, oyun mekânları ve spor alanlarını da bünyesinde barındırması, kentte daha geniş alan kaplaması ve yapay ve/veya doğal bitki örtüsüyle kent içerisinde ekolojik çeşitliliği desteklemesi nedeniyle kentsel açık alan planlamasının temel öğelerinden biri olarak tanımlamaktadır.

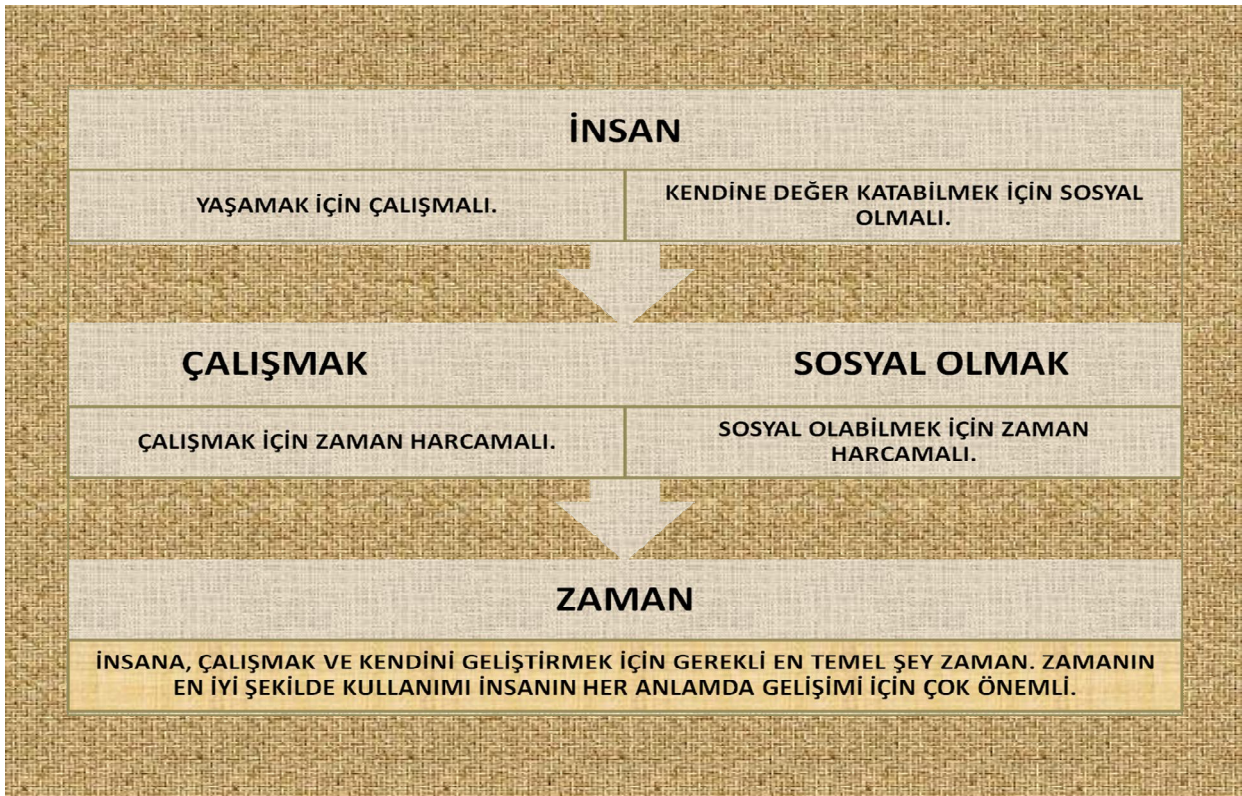
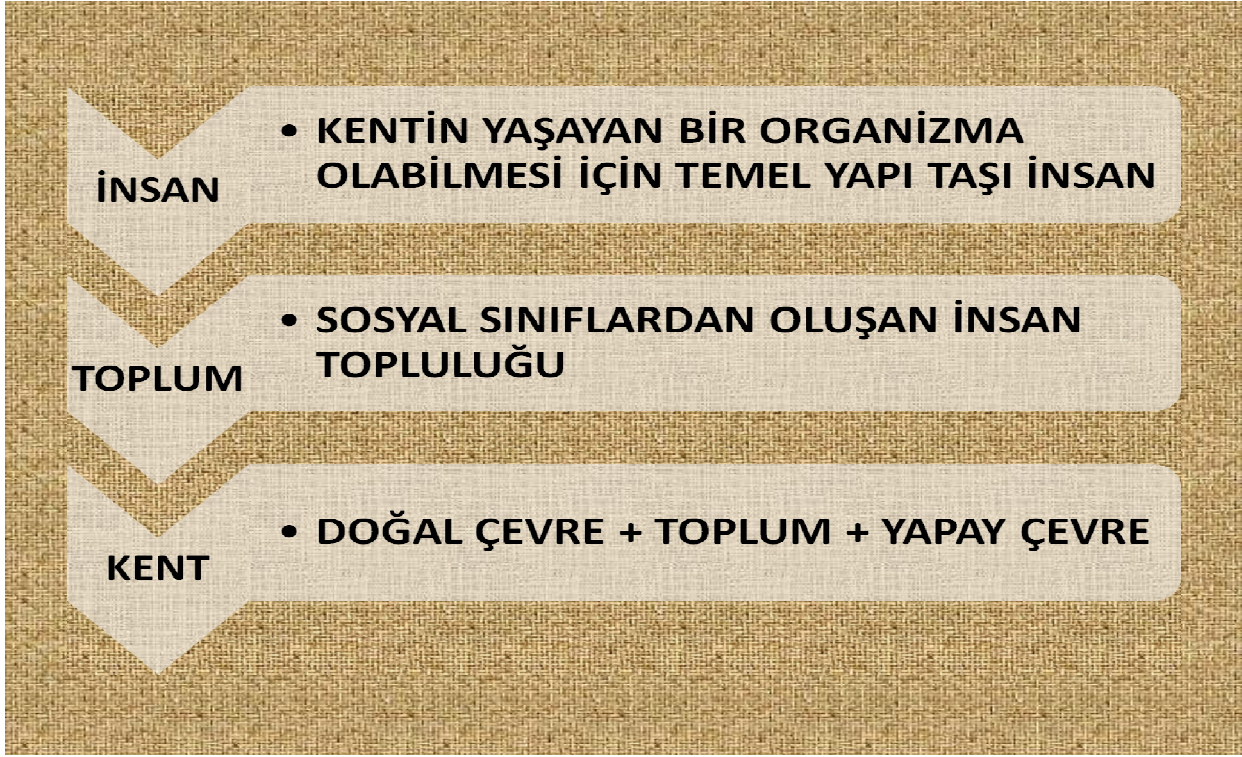
Park alanları, “kent içi yeşil alan oluşturma niteliği ile yeşil alan ve yapılı çevre arasında dengeli arazi kullanımının sağlanması açısından kentsel bir öneme sahip olmasının yanı sıra aynı zamanda toplumsal rolü yüksek olan ortak kullanım mekânlarıdır. Farklı insanların karşılaşması, tanışması, konuşması, kentsel yaşamı paylaşması gibi sosyal ihtiyaçların karşılanması ve sosyo-kültürel süreklilik ve gelişmenin sağlanması açısından, toplumsal iletişimin gerçekleştiği kültürel odak noktaları olarak da nitelendirilebilirler. Toplumsal boyuttaki bu ilişkiler, konut dokusu içerisinde etkin ortak kullanım mekânları oluşturulması, kentsel mekânın sosyal ve mekânsal boyutlarda daha etkili kullanılması ve mekânı oluşturan işlevlerin olabildiğince canlı tutulması amacıyla; anlam ve aktivite çeşitliliği açısından ayrıcalıklı bir öneme sahiptir ve konut alanlarında da aynı etkinliği göstermektedir. Park alanları, kentte canlı bir çevre yaratılmasında, yoğun kent merkezinde insan/çevre ilişkisinin kurulmasında ve kentsel dolaşım ve aktivite alanlarının oluşturulmasında etkin bir öğe” olarak açık ve yeşil alan varlığı anlamında kentsel yaşam kalitesinin sosyal açıdan da mekâna indirgenmesi sebebiyle, önemli bileşenlerinden biri olarak nitelendirilebilir (Onsekiz, 2003).

Çeşitli fonksiyonlardan oluşmuş kent dokuları (konut, endüstri, eğitim vb. gibi) arasında parklar, en önemli dinlenme ve eğlenmeye olanak sağlayan kentsel rekreasyon alanlarıdır. Parklar, insanların günlük boş zamanlarını değerlendirebilecekleri dinlenme, eğlenme yerleridir (Uzun, 1993).

Park için yapılan tanımlar incelendiğinde, genel olarak park alanlarının, insanların yaşam süreçleri içerisinde nefes aldığı alanlar olarak ön plana çıkarıldığını görmekteyiz. Park alanları, yoğun çalışma ve yaşam mücadelesi içerisinde bireyin kendisi için de birşeyler yapmasına olanak sağlayan, bireyi rahatlatan, mutlu eden, doğayla içiçe olmasını sağlayan, farklı fonksiyonları birarada barındıran, çeşitli aktivitelerin yapıldığı alanlardır.

Bireyin yaşam süreci, süreç içerisindeki faktörler ve açık yeşil alanların en somut yansıması olan parkların bu süreç içerisindeki konumu aşağıda tablosal olarak gösterilmeye çalışılmıştır (Bkz. Şekil 3.1);

Şekil 3.1 Bireyin yaşam süreci, süreç içerisindeki faktörler ve parkların bu süreç içerisindeki konumu (3 Tablo)

3.1.1. Parkların Tarihsel Gelişimi

Tarih boyunca parkların oluşumunda, toplumların uygarlık düzeyleri, yaşam biçimleri ve sosyo-ekonomik yapıları önemli etkide bulunmuştur. Tarih öncesi döneme ait Mısır, Mezopotamya, İran, Aşuri gibi uygarlıklarda, park ve bahçelerin hükümdar ve aileleri için yaptıkları malikâneler çevresinde yer aldığı görülmektedir (Oğuz 1998).

Helen Uygarlığı'nın klasik Yunan kentlerinin merkezinde yer alan Agora'nın, halkın buluşma, görüşme ve güncel sorunları tartışma mekânı olarak planlandığı görülmektedir (Arslan 1999).

M.Ö. 2. yy.'da Romalılar'ın oluşturduğu mimari karakterdeki Roma bahçeleri, sıralı ağaçlar barındırmakta, bahçeler kolonlarla çevrili avlular içinde yer almaktadır. Daha geniş açıklıklarda yer alan görece geniş bahçe ve açık alanlardaki ağaçlıklı caddeler, sarayların

kolon ve revaklarının düzenli ritmini tekrarlamakta, bu alanlarda içinde fiskiyeler bulunan su yüzeyleri, formel yapıda kanallar ve havuzlar yer almaktadır (Arslan 1999).

Ortaçağ'da, Roma imparatorluğunun parçalanmasıyla başlayan derebeylikler arası mücadele, yaygın kentler yerine toplu ve merkezi kent anlayışını zorunlu kılmış ve bu toplu kentlerde artık geniş bahçelere yer kalmamıştır. Kenti çevreleyen duvarların dışında kalan ve kenti besleyen tarımsal arazi, kent halkının barış sürecinde en fazla yarım saatlik bir yürüyüşle varabildikleri doğal çevre olmuştur. Ortaçağ insanı, yalnızca yaşamını sürdürebilme ve öbür dünyasını hazırlamaya odaklanmış bir zihniyette yaşamış, günlük yaşantısında zevk ve sefaya yer ayırma olanağından yoksun kalmıştır. Ortaçağ kentlerinde dominant bir yapı kitlesi olan katedral çevresindeki açık alanlarda dini seramoniler yapıldı (Arslan 1999).

Rönesans döneminde savaş tekniğindeki ilerlemeler, halkın kent duvarlarının dışına çıkabilmesine olanak sağlamış ve ticaret yolu sayesinde eskiye oranla daha varlıklı olan kentliler, yeniden keyif bahçelerine dönebilmişlerdir. Rönesans'ın parlak devirlerinde ve Barok döneminde bahçe düzenlemesi, mimar, ressam, heykeltıraş, şair ve filozoflar gibi farklı disiplinlerdeki katılımcının işbirliği yaptığı, önemle üzerinde durulan bir güzel sanat olarak benimsenmiştir (Arslan 1999). Bu dönemden başlayarak, İngiltere, Fransa ve Almanya gibi ülkelerde krallığa ve kiliseye ait bahçe sayılarında büyük artış yaşanmış ve bu bahçelerin, toplumun sınırlı kesiminin kullanımına açılmasıyla park kullanımı yaygınlaşmaya başlamıştır. Rönesans döneminde parkların işlevinin Almanlar için, örgün olmayan bir eğitim ortamı ve toplumdaki sınıflar arası farkı törpüleyecek bir araç olduğu görülmektedir (Sırtkaya, 2007).

18. yüzyılla birlikte gelen endüstri devrimi bazı sınıflar için kötü yaşam koşulları oluşturmuş, doğayla insan arasındaki bağı zayıflatmıştır. Buna tepki olarak romantik bir tutumla doğal ve doğaya benzer arazi düzenlemeleri yapılması fikri olan "Doğaya Dönüş" akımı ortaya çıkmıştır. İngiltere'nin öncülüğünü yaptığı ve evreni saran bu akım, şair ve ressamların uğraşısı olmuştur (Arslan 1999).

Bu dönemde oluşturulan yerleşim alanları alabildiğine yeşil tasarlanmış olmakla birlikte, ayrıca mesireler şeklinde halka açık parklarla da çevrilmiştir. Yerleşimler, uzun şeritler ya da toplu kümeler halinde yer yer doğa ile kaynaştırılmış, kimi zamansa yeşil bir şerit gibi kilometrelerce uzun gezi bantları oluşturulmuştur. Bu dönemde doğanın dengesi, insan eliyle fakat hissettirmeden korunup denetlenmeye çalışılmış, bugünkü anlamdaki parklar, doğa içinde yaratılmıştır ve halkın hizmetine açılmıştır (Arslan 1999).

Avrupa'da bugün kent parkları açısından başarılı örnekler barındıran İngiltere'de, yeşil alanların çoğu eskiden asillere ait olan av ormanları veya özel bahçelerdir. Örneğin Hyde Park, I. Charles tarafından 1635'te halka açılmış, halen Londra'nın önemli parkları arasında

sayılan St.James Park, Green Park ve Kensington Bahçeleri de aynı özel izinle 18. yüzyılın son ikinci yarısında kamu alanları statüsüne geçirilmiştir. Avrupa'nın diğer kraliyet başkentlerinde de benzer bir süreç yaşanmış ve Fransız devrimi sonrası Fransız parkları halka açılmıştır. Almanya'nın Münih kentindeki Englisher Garten da aynı dönemde kraliyet ailesi ve soyluların halkın kullanımı için oluşturduğu bahçelerdendir (Arslan 1999).

İlkçağ ile 19. yy. arasında kalan sürede her ne kadar tam anlamıyla rekreasyon için planlanmış açık alanlardan söz edilemese de yapılan bu çalışmalar kent parklarına doğru bir geçiş dönemi niteliğinde olmuştur (Oğuz 1998).

Fredick Law Olmsted, 1850'li yıllarda başlattığı çalışmalarla çevre düzenleme konusunda öncü olmuştur. Önceleri Amerikan kentlerinde açık alanlar, genellikle özel mülkiyete ait alanların da kamulaştırılması ile çok amaçlı parklara dönüştürülmüştür. Olmsted, gelişmekte olan metropollerin bu plansız ve gelişigüzel büyümeleriyle ortaya çıkan açık alan yetersizliği, ileride fiziksel ve sosyal yönden önemli sorunlar yaratacağını öne sürmüştür. New York kenti için 1857 yılında açılan park yarışması sonucunda Olmsted'in önerisindeki Central Park planlanmış ve 1860 yılında park halka açılmıştır. 338 ha'lık alana kurulan parkta büyük su yüzeyleri, at ve atlı araba ile gezinti alanları, gösteri ve yürüyüşler için meydan, yürüme yolları tasarlanmış, sonraki süreçlerde bu kullanımlara halkın gereksinim duyduğu farklı donatılar da eklenerek park programı genişletilmiştir. Hala New York'un en gözde parklarından sayılan ve gökdelenler arasında tenis kortları, spor alanları, bisiklet yolları, göller, kafeteryalar, hayvanat bahçesi ve çocuk oyun alanları barındıran bu park güzel bir günde 100.000 kişi tarafından kullanılmaktadır (Arslan 1999).

Bu dönemde Osmanlı ve Türk toplumlarındaki park anlayışlarına bakıldığında ise Osmanlı devrinde Fetih'ten sonraki yükselme döneminde (1453–1703), bahçe sanatında oldukça belirgin bir ilerleme olduğu görülmektedir. Bu dönemin en önemli yapıtları arasında Topkapı ve Üsküdar sarayları ve bahçeleri dikkat çekmektedir (Erdönmez ve Ünlü, 2009).

16. yüzyıl ortalarına kadar Osmanlı halkının günlük yaşamı cami, çarşı ve konut çevresinde geçmektedir. Sosyal hayatın içe dönük olması nedeniyle halka açık alanlara ihtiyaç duyulmamış, cami ve külliyelerin avluları halkın toplanma yeri olarak yeterli bulunmuştur. Dini ve kültürel bir merkez niteliği taşıyan bu alanlar Roma Döneminin forumuyla eşdeğer bir öneme sahip olmuşlardır (Işın, 1991). Saray bahçeleri dışında padişaha ait olan has bahçeler ise, düzenlenmiş yeşil alanların ilk örneklerini oluşturmaktadır. Boğaziçi, tatil günlerinde halkın piknik yaptığı, denize girdiği, eğlendiği bir sayfiye yeri olarak kullanılmıştır. Bunların yanı sıra korular, bostanlar ve mezarlıklar da halkın kullandığı açık alanlardır. Padişah

şenliklerinin düzenlendiği Sultanahmet'teki At Meydanı ise, tek meydan örneğidir (Evyapan, 1972).

İstanbul bahçe mimarisinde önemli bir yere sahip olan Boğaziçi bahçelerinin oluşum sürecine bakıldığında, buraların ilk zamanlar sıklıkla kullanılmadığı görülmektedir. 1450'lerin sonunda burada kurulan Tokat bahçesinde XVII. yüzyılda etrafı çitlerle çevrili avlanma sahaları, bir köşk, hamam ve bahçeler oluşturulmuştur (Gürkaş, 2003). Boğaziçi 16. yy.ın ikinci yarısında insan eliyle işlenmiş bir yeşillığe bürünmüştür. Köşkler ve yalılar yapılmış ve çevrelerinde büyük bahçeler oluşturulmuştur. İstanbul'da şehir içindeki bahçeler mimari elemanlarla çevrilmiş; merdivenler, set, kafes, duvarlar ve havuzlarla ilişkilendirilmiştir (Atasoy, 2002).

Osmanlı İmparatorluğu'nda, Tanzimat'ın ilanına (1839) kadarki süreçte kentsel yeşillerin; halka açık mesire yerleri ve doğal parklar, setli mesireler ve özel parklar, asma bahçeler, parterler, iç avlu ve meydanlar, iç bahçeler ile yalı bahçeleri şeklinde oluşturulmuştur. Tanzimat'ın ilanı ile toplumu Batılılaştırma doğrultusunda girilen reformlar, kent alanını da kapsamış, Batılı ilkelere ve uygulamalara göre yapılan düzenlemeler, Osmanlı kentine ve kentlerin dönüşümüne ilişkin daha küresel düşüncelere ulaşmayı sağlayacak bazı düşünceler doğurmuştur (Erdönmez ve Ünlü, 2009).

19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kentin anlamı değişmeye başlamış, kent bir prestij mücadelesi alanı olarak görülmeye başlanmıştır. Bu bağlamda kent içi yeşil alan ve parkların oluşturulmasında estetik kaygılar önem kazanmış, Batılı şehirlerden örnekler alınarak çağdaş kentler yakalanmaya çalışılmıştır (Gürkaş, 2003). “Millet parkları” kavramı Batıda yapılan parkların küçük birer modeli şeklinde ortaya çıkmıştır. Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerinde başlayan bu park yapımı 1912–1919 yıllarında Cemil Topuzlu'nun Belediye Başkanlığı zamanında iyice önem kazanmış Cumhuriyet'in ilanından sonraki ilk yıllarda da bu anlayış devam etmiştir (Gönen, 1987).

Çelik (1998)'in belirttiğine göre, kamuya açık park kavramı Osmanlı başkentine 1860'larda girmiştir. 1864'te Taksim-Pangaltı yolu inşa halindeyken Taksim'deki Hıristiyan mezarlıklarının Şişli'ye taşınmasıyla boşalan alana bir bahçe yapılması düşünülmüştür. Osmanlı başkentinde türünün ilk örneği olan Taksim Bahçesi'nin tamamlanması beş yıl sürerek 1869'da tamamlanmıştır. Tepebaşı'nda oluşturulan bir diğer bahçe olan Tepebaşı Parkı da yine bu dönemde Pera halkının hizmetine açılmıştır. Bu uygulamayı 1870 yılında Kısıklı'da açılan Millet Bahçesi takip etmiştir. Ayrıca, At Meydanı'nın çevresinde son dönemde oluşan yapılar temizlenerek bu alan yeniden düzenlenmiştir.

Osmanlı döneminde sınırlı sayıda olan kentsel açık alanlarda Cumhuriyetin ilanı ile birlikte gözle görülür şekilde önemli gelişmeler olmuştur. Bir yandan “millet parkları” modası devam

ederken diğerk yandan batı tarzında kentler oluşturulması amacıyla yurt dışından getirilen uzmanlara kent planları hazırlatılmıştır. Bu şekilde bir yaklaşım Erken Cumhuriyet Döneminde, batı kentlerinin bir benzeri haline gelme süreci doğrultusunda ve kentsel planlama bağlamında devletin resmi politikası olmuştur. Bunun en açık örneğini park alanlarında görmek mümkündür. Gürkaş'a göre, parkların şehir içindeki konumları Cumhuriyet kentinin imajını güçlendirecek şekilde seçilmiştir. Örneğin, parklar bu dönemde genellikle kentin ana caddesi üzerinde ve hükümet konağı ile içinde bir heykelin bulunduğu kent meydanının hemen yanında yer almaktadırlar. Bu duruma göre devletin kentsel imajının parkla yakından ilişkili olduğu söylenebilir (Gürkaş, 2003).

19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl başları diğerk ülkelerde olduğu gibi bizde de artık bahçelerin belirli bir düzeyin istek ve kullanımına değil de halkın kullanımı için düzenlenmeye başlandığı bir dönemdir. Batı örneklerinden esinlenerek yapılan genel planlama çalışmaları bu dönemde yoğunlaşmaktadır (Sözen ve Tapan, 1973). Bu kentsel planlama çalışmalarının yapıldığı illerden biri de İstanbul'dur. Planlama çalışmaları kapsamında birisi Yenibahçe'de, diğerk Taksim-Harbiye-Maçka hattında olmak üzere, iki büyük yeşil alan önerilmiş, bunlar, spor alanları, sergi sarayı, açık hava tiyatrosu gibi tesislerle halkın değişen rekreasyon ihtiyacını karşılayan alanlar olarak düşünülmüşlerdir. Lütü Kırdar'ın, 1936 yılında Atatürk'ün davetiyle Türkiye'ye gelen dönemin önemli şehircilerinden Henri Prost'un hazırladığı İstanbul Nazım Planına göre yaptığı uygulamalarla, Taksim Gezi Parkı ile birlikte başta Eminönü, Beyazıt ve Cumhuriyet Anıtı çevresinin düzenlenmesiyle ayrı bir önem kazanan Taksim Meydanı, tören ve kutlamaların yapıldığı bir merkez olmuştur (Eryılmaz, 1999). İstanbul'da yer alan Geç Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Dönemi parkları, yaklaşık kronolojik sıralarıyla Çizelge 3.1'de görüldüğü gibidir.

Çizelge 3.1 Geç Osmanlı - Erken Cumhuriyet dönemi İstanbul parkları
(Erdönmez ve Ünlü, 2009).

PARKIN ADI	KONUMU	YAPIM YILI
Sultanahmet Parkı	Sultanahmet	1854
Kısıklı Parkı (Millet Bahçesi)	Çamlıca	1867-1870
Taksim Bahçesi	Taksim	1869 / 1934-1936
Tepebaşı Parkı	Tepebaşı	1870-1871
Abrahampaşa Korusu / Hürriyet Bahçesi	Beykoz	1908 yılından sonra
Bebek Kasrı Bahçesi	Bebek	1908'den sonra
Hilmipaşa Bahçesi	Çubuklu	1908'den sonra
Doğancılar Parkı	Üsküdar	1912-1914
Gülhane Parkı	Sarayburnu	1912-1914
Tayyare Parkı	Fatih	1914
Anadolu Hisar Parkı	Anadolu Hisarı	1929-1930
Bakırköy Belediye Parkı	Bakırköy	1929-1930
Yoğurtçu Parkı	Kadıköy	1929-1930
Atpazarı Parkı	Üsküdar	1934-1935
Kadıköy İskele Parkı	Kadıköy	1934-1935
Haydarpaşa İstasyon Parkı	Kadıköy	1936 yılından önce
Moda Çocuk Bahçesi Parkı	Kadıköy	1938 yılından önce
Ayasofya Parkı	Sultanahmet	1939
Nişantaşı Parkı (Çocuk Bahçesi)	Nişantaşı	1939
Abbasağa Parkı	Beşiktaş	1939-1940
Aksaray Parkı	Aksaray	1940
Büyük Çamlıca Mesire Alanı	Çamlıca	1940
Taksim Gezi Parkı	Taksim	1940
Tarabya Parkı	Tarabya	1941
Üsküdar İskelesi Meydan Parkı	Üsküdar	1941
Altiyol Meydanı Parkı	Kadıköy	1942
Çarşamba Çocuk Bahçesi	Çarşamba	1942
Dolmabahçe Parkı	Dolmabahçe	1942
Yeni Cami İstirahat Parkı	Eminönü	1943 yılından önce
Emirgan Parkı	Emirgan	1943
Heybeliada Parkı	Heybeliada	1943
Şişhane Parkı	Şişhane	1936-1943
Barbaros Parkı	Beşiktaş	1944
Fenerbahçe Parkı	Fenerbahçe	1946 yılından önce
Büyükada Parkı	Büyükada	1946
Taşlık Parkı	Maçka	1946
2 Numaralı Park	Maçka	1947

Cumhuriyet Döneminde kentsel açık alanlar açısından asıl atılımlar, Cumhuriyet'in kentsel sahnesi kurulurken bu kentin oynayacağı fiziksel ve sosyal rol ve bunun diğer kentlere örnek oluşturacağı düşüncesiyle, başkent Ankara'da gerçekleşmiştir (Gürkaş, 2003). Ankara'nın ilk planı, Alman C.C.Lörcher tarafından 1924-25 yıllarında hazırlanmış ve Yenişehir Bölgesi'nin sonraki yıllarda kentsel biçimlenmesini büyük ölçüde belirlemiştir. Ancak, Lörcher planının, büyüyen kentin ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz bulunması nedeniyle hükümet tarafından 1927 yılında uluslararası bir proje yarışması düzenlemiştir. Yarışmayı kazanan Alman şehirci-mimar H.Jansen'in Ankara kenti imar planı, 1932 yılında resmen uygulamaya konmuştur. Plan, Ankara'nın tarihi kent merkezini, kentin "geleneksel" merkezi olarak korumuş ve kentin "modern" yüzünü, Yenişehir bölgesi için getirdiği önerilerle biçimlendirmiştir. Ankara'nın başkent olarak planlanması sürecinin modernliği, fonksiyonel olarak organize edilmiş düzenli bir kentsel yapı getirmesinin yanı sıra, bu yapı içerisinde modern yaşamı destekleyen kentsel mekânlar önermesinden ileri gelmektedir. 1930'ların sonuna doğru Ankara geniş bulvarları, meydanları, parkları ve özelleşmiş yönetim, konut, endüstri ve rekreasyon alanları ile modern bir kent yapıya sahip olmuştur (Önge, 2007).

Ankara'daki bu kentsel sahnenin bileşenlerinden biri olan Gençlik Parkı, bozkırı cennete çevirme savından yola çıkılarak 1936 yılında, İncesu bataklık suyunun temizlenip merkezi bir havuz haline alacağı bir park olarak tasarlanmıştır. Yapımına 1939 yılında başlanan, yeşil ve su temelli bu park 1943 yılında kullanıma açılmış, 2009 yılındaki büyük restorasyon sonrasında da halen Ankaralıların çoklukla kullandığı parklardandır (Gürkaş, 2003).

1950'li yıllardan sonra ülkemizdeki kentsel açık alan ve park gelişimlerine bakıldığında, önceki dönemlere göre bir gerileme olduğu gözlenmektedir. 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra, sanayileşme sürecinin başlamasıyla, birçok tarihi saray ve kasır bahçesinin yok olması buna örnek olarak verilebilir. Kentsel açık alan kavramının yeni gelişmeye başladığı bu dönemde, meydanların sosyal yaşantının bir parçası haline gelemediği ve zamanla motorlu araçların baskısıyla işlevsizleştirildikleri görülmektedir (Erdönmez ve Ünlü, 2009).

Günümüzde parklar toplumların ekonomik ve sosyal örgütlenmelerindeki değişimler nedeniyle, makro ölçekte kent dışı "bölge parkı"ndan, mikro ölçekte konut grubu "ortak dinlenme alanı"na dek uzanan bir sıra düzen içinde çok değişik ölçeklerde kentliler tarafından gereksinim duyulan bir "yeşil alan" alanı haline gelmiştir (Aydemir ve diğ. 1999).

Parkların günümüze kadar olan gelişim süreci incelendiğinde, özel kullanımın hakim olduğu alanlardan kamusal kullanımın hakim olduğu açık alanlara bir geçiş olduğunu görmekteyiz. Bu da gösteriyor ki, bu süreçteki en temel şey, açık yeşil alanları toplumun kullanıyor olması

gerekliliğidir. Parkların gelişim süreci, 3.1.1 başlığı altındaki açıklamalardaki kaynaklar kullanılarak, aşağıda tablosal (Bkz. Şekil 3.2) ve şematik olarak (Bkz. Şekil 3.3) gösterilmeye çalışılmıştır.

OSMANLI VE TÜRK TOPLUMLARINDAKİ PARK ANLAYIŞI

19. Y.Y. SONLARI VE 20. Y.Y. BAŞLARI BAHÇE VE PARKLARIN HALKIN KULLANIMI İÇİN DÜZENLENMEYE BAŞLAMASI

BATI ÖRNEKLERİNDEN ESİNLENİLEREK YAPILAN GENEL PLANLAMA ÇALIŞMALARININ YOĞUNLAŞMASI

BU DOĞRULTUDA TÜRKİYE'YE GELEN DÖNEMİN ÖNEMLİ ŞEHİRCİLERİNDEN HENRİ PROST'UN HAZIRLADIĞI İSTANBUL NAZIM PLANINA GÖRE YAPTIĞI UYGULAMALARLA TAKSİM MEYDANI'NIN ÇEVRESİYLE BERABER TÖREN VE KUTLAMALARIN YAPILDIĞI BİR MERKEZ HALİNE GELMESİ

ANKARA'DA KENTSEL AÇIK ALANLAR AÇISINDAN ATILIMLAR

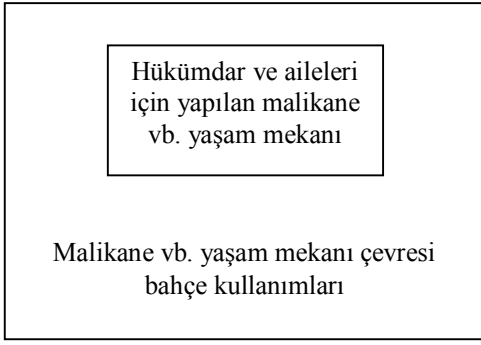
ANKARA'NIN İLK PLANININ YAPILMASI VE ARDINDAN YARIŞMAYLA İKİNCİ PLANIN UYGULANMASI

ANKARA'NIN MODERN BİR KENT YAPISINA SAHİP OLMASI

PARKLARIN KENTLİLER TARAFINDAN GEREKSİNİM DUYULAN BİR YEŞİL ALAN HALİNE GELMESİ VE TASARIMIN ÖNEM KAZANMASI

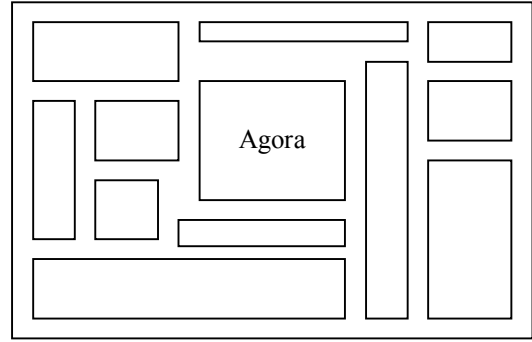
Şekil 3.2 Parkların gelişim süreci (3 Tablo)

Mezopotamya, İnan, Aşuri vb. Uygurlıklarda

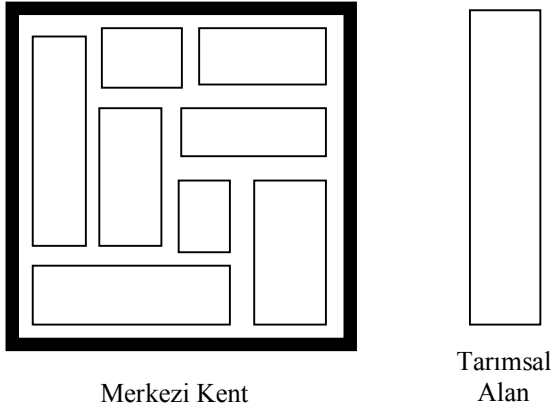
Malikane vb. yaşam mekanı çevresindeki bahçeler, hükümdar ve ailelerine özel, halkın kullanımına açık değil.

Helen Uygurlığının Klasik Yunan Kentleri

Agora, halkın buluşma ve görüşme mekanı.

Ortaçağda Merkezi Kent Anlayışı

Ortaçağda, Roma İmparatorluğu'nun parçalanmasıyla başlayan derebeylikler arası mücadele sonucu, yaygın kent anlayışı yerine, duvarlarla çevrili merkezi kent anlayışı gelmiştir ve halkın kullandığı doğal alan, duvarların dışındaki tarımsal alan olmuştur.

Rönesans Dönemi ve Sonrası

Krallık, Kilise vb. mekan

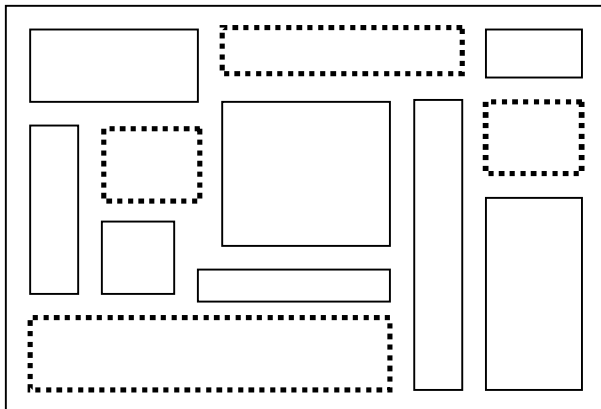
Krallık, Kilise vb. mekan çevresi park, bahçe kullanımları

Krallık, Kilise vb. mekan

Krallık, Kilise vb. mekan çevresi park, bahçe kullanımları

Rönesans sonrası dönemde savaş tekniğindeki ilerlemelerle beraber toplumların kent duvarların dışına çıkması, ticaretin gelişmesi ve bireylerin varlıklı olmasıyla birlikte keyif bahçelerine dönüş. Krallık, kilise vb. mekanların çevresindeki park ve bahçelerin toplumun sınırlı kesiminin kullanımına açılması ve park kullanımının yaygınlaşması.

18. Y.Y. Endüstri Devrimi Sonrası

18. y.y. endüstri devrimi sonrası, makinalaşmayla beraber doğayla insan arasındaki bağ genel anlamda zayıflamıştır. Buna tepki olarak, İngiltere'nin öncülüğünü yaptığı doğaya dönüş akımı ortaya çıkmış, ardından benzer süreçler diğer ülkelerde de yaşanmış ve sonrasında özel park ve bahçeler halkın kullanımına açılmış, çevre düzeni çalışmaları yoğunlaşmıştır.

Şekil 3.3 Parkların gelişim süreci

3.1.2. Parkların Sınıflandırılması

Parklar büyüklüklerine, içlerinde bulunan aktivite çeşitliliğine, yetki alanlarına ve hitap ettikleri nüfusa göre sınıflandırılmaktadırlar. Parklar ve rekreasyon alanları; mahalle parkları, semt parkları, kent parkları, milli parklar, bölgesel parklar, ormanlar, koru alanları ve fidanlıklar olarak gruplandırılabilir.

Mahalle parkları, mahalle ölçeğindeki yerleşim birimlerinde daha çok çalışmayan nüfusun boş zamanlarında dinlendiği ve hafta sonlarında ise yoğun kullanıma uygun, özellikle aktif rekreasyonel ihtiyaçlara cevap verebilen alanlardır. Bu parklarda tüm yıl boyunca kullanılabilir yapı ve özellikler yer alır. Bunların arasında estetik ve iklimik özellikler içeren su gösterileri ve geniş havuzlar, dinlenme ve toplanma alanları ile gece kullanışları için aydınlanabilir mekânlar bulunur (Uzun 1993).

Semt parkları ve oyun alanları, 20.000-30.000 kişilik yerleşmeler için öngörülen kentsel donatı alanlarıdır. Bu parklar 6-8 hektar büyüklüğünde olmalı, bunun en az $\frac{3}{4}$ 'ü aktif rekreasyona ayrılmalıdır. Bu alan için futbol alanları, tenis kortları (4 sahadan az olmamalı), basketbol, voleybol, hentbol ve diğer oyun sahaları, rekreasyon binaları, seyir ve dinleti yerleri, el sanatları, drama ve diğer sosyal aktiviteler için özel kullanım amaçlı odalar, sessiz rekreasyon alanları, yayalar için gezinti yolları, bisiklet yolları ve acil yardım için gerekli taşıt yolları, organize edilmiş piknikler için gerekli piknik yerleri ve çocuk oyunları için sert zeminli alanlar bulunmalıdır (Çelik 2000).

Kent parkı, her yaş grubunun yararlandığı, içerisinde aktif ve pasif rekreasyon olanaklarının bulunduğu, genellikle 400 dönüm veya daha geniş büyüklükte olan etki alanı 30-60 dakikalık yürüyüş mesafesinde yer alan aktif açık-yeşil alanlardır (Gül ve Küçük 2001).

3.1.3. Parkların Standartları

Park alanları için gerekli standartları belirleyen etmenler, nüfus, kentin boyutu, coğrafi konumu, iklimi, kullanım mesafesi ve yoğunluğu ile açıklanabilir. Aydemir ve diğ. (1999) değişkenlik gösteren park standartlarını Çizelge 3.2'de, Polat (2002) ise Çizelge 3.3'de göstermektedir.

Çizelge 3.2 Parkların büyüklük açısından standartları
Aydemir ve diğ. (1999)

ÖLÇEK (NÜFUS)	DONATI	HİZMET ALAN YARIÇAPI	BİRİM ALANI	KAPSAM
Bölge	Orman ve Koruluk Alanlar, Bölge parkı, Milli Park	~20 km	3-6 m ² /kişi 25-60 m ² /kullanıcı	Doğada yürüme, yaşama, tırmanma, avlanma vb. (doğa ile baş başa olma) aktif ve pasif sportif eylemlere olanak tanımalı, donanımlı kamp alanı (mutfak, WC, duş) bulunmalı (~80-120 birimlik)
Kent min. 50 bin kişiden başlar, kent büyüdükçe genişler; max. 100 bin kişi.	Kent Parkı	Tüm Kent	4 m ² /kişi	Kültürel (konser, gösteri, sergi vb.), sportif (çeşitli spor ve oyun, balık tutma, yürüyüş, vb.), piknik ve eğlence (eğlence parkı, vb.) işlevlere olanak tanımalı.
	Hayvanat Bahçesi (Hayvan ya da insan öncelikli olabilir)	Tüm Kent	4 m ² /kişi (Min. 40 ha.)	Hayvanat Bahçesi içinde, hayvanlara hizmetin çocuklar ve gençlerce yapıldığı kent çiftliği de yer alabilir (Bu, özürlü çocuk eğitiminde etkin bir araçtır), dinlenme, bilgilenme ve alış-veriş olanakları sağlanabilir.
	Botanik Bahçesi	Tüm Kent	4 m ² /kişi (Min. 40 ha.)	Dinlenme, bilgilenme ve alış veriş olanakları da bulunması kullanım potansiyelini artırır.
	Kentsel Bölge Parkı (Birkaç semte hizmet verir)	~3-5 km	4-8 m ² /kişi	Piknik, amatör doğa araştırma/gözleme, yürüyüş, spor eylemlerine olanak tanınır, doğal/yapay su yüzeylerinin varlığı tercih edilir.
Semt 45-50 bin nüfus.	Semt Parkı	1,5-2,5 km	1,5 m ² /kişi (Min. 20 ha)	Doğaya yakın olma, piknik, spor, oyun gereksinimlerine yanıt vermelidir (trafik eğitim alanı, rekreasyon merkezi, kır kahvesi, vb. tesisler de bulunabilir.)
	Oyun Parkı (Spor, macera oyun alanı)	1,0-1,5 km	7-10 m ² /kişi	Spor alanları ve macera oyun alanı bir arada bulunmayabilir.
Mahalle 10-15 bin nüfus	Mahalle Parkı (Birkaç mahalleye hizmet verir)	0,8-1,0 km	~1,4 m ² /kişi (Kişi yarısı spor alanı)	Spor, seyir, dinleti, oyun, sosyalleşme, dinlenme, vb. etkinliklere uygun düzenlemelidir.
Komşuluk Birimi	Komşuluk Birim Parkı	250-500 m	~1,5 m ² /kişi (Min. 5000 m ²)	Kısa süreli dinlenme, seyir, sosyalleşme, spor, donanımlı ve donanımsız (araçlı ve araçsız) oyun eylemleri yer alır.
Konut	Dinlenme Alanı	Max. 100 m	50-100 m ²	Konuta yakın, konutun uzantısı anlamında dinlenme, sosyalleşme, çocuk gözleme, vb. etkinlik alanı.

Grubu	Çocuk Oyun Alanı	Max. 300 m	0,75 m ² /kişi (Max. 2500 m ² ; Min. 500 m ²)	
	Çocuk Oyun Yeri	Max. 100 m	0,2-0,5 m ² /kişi; 50-100 m ²	

Çizelge 3.3 Parkların konum, tesis ve faaliyetler açısından standartları
Polat (2002)

Parklar	Konum	Tesisler ve Faaliyetler
Çocuk Bahçeleri	Konut alanları içinde ana ulaşım ağı dışında oto trafiğinin yoğun olmadığı yerlerde konutlardan rahatça izlenebilir olmalıdır	Çocukların yaşlarına göre rahatça yeteneklerini geliştirebilmesine, aktif oyun faaliyetlerine katılabilmelerine olanak sağlayan, oyun araçları, kum havuzları ve bitki örtüsüyle donatılmış alanlardır. Denge, koordinasyon, organ ve duyu gelişirmeyi amaçlar.
Spor Alanları	Kent çevresinde ulaşım ağına yakın düzlük ve temiz hava akımları olan alanlar tercih edilmelidir.	Amatör ve profesyonel spor faaliyetlerinin (futbol, voleybol, hentbol, basketbol, tenis, halter, boks, ok atma, atletizm, kayak ve yelken, binicilik ve yüzme vb.) çalışma ve müsabakalarının yapıldığı kapalı veya açık tesislerdir.
Mahalle Parkları	Doğal özellik gösteren, ulaşım ağına yakın ve konut yoğunluğunu azaltacak bir yerde olmalıdır.	Gezi yerleri, çay bahçesi, bisiklet yolu, küçük çapta piknik alanı ve çocuk bahçesi gibi tesisleri içine alan ve bütün mahalleye hizmet eden parklardır.
Semt Parkları	Kentin doğal iklim mikroklima özelliğini gösterir konumda olmalı ve park içi oto trafiği kısıtlı tutulmalıdır.	Mahalle parklarındaki ek olarak, spor alanları, yüzme, balık tutma doğa çalışması, botanik bahçesi, arboretum, kültür merkezi, kütüphane, müze vb. gibi tesisleri ve faaliyetleri içeren mahalle kümelerine hizmet eden parklardır.
Kent Parkları	Topoğrafik yönden çeşitlilik gösteren doğal alanlar seçilmeli kolay ulaşım sağlanmalıdır. Ulaşım ağı Park içerisinde geçebilir.	Semt parklarına ek olarak hayvanat bahçesi, fuar alanları, spor ve konser salonları, at patikaları vb. tesisleri içerir. Kentin açık yeşil alan dokusunu belirleyen ve tüm kente hizmet eden parklardır.
Bölge Parkları	Doğal özellik gösteren, mevcut su kaynağı olan ve kolay ulaşım imkanı olan güzel yerler tercih edilmelidir.	Hafta sonu ve daha uzun tatillerde kalınabilecek alanlardır. Kış sporları bu alan içinde yapılabilir.
Milli Parklar	Ender doğal ve ekolojik özellik gösteren yerlerdir.	Yoğun kullanıma açılmaz ve özellikleri korumaya yöneliktir. Kamp yapma, yüzme, balık tutma, yürüyüş, ata binme gibi faaliyetler gerçekleştirilebilir.

Çizelge 3.2 ve 3.3 incelendiğinde, park alanlarının nüfusa, bulunduğu bölgeye, kapsamına, işlevine vb. değişkenlere göre farklılaştıkları görülmektedir. Park alanları içerisinde yer alan bazı birimler incelendiğinde;

- Çocuk oyun alanları, çocukların rahatça vakit geçirebilecekleri, çeşitli oyun ekipmanlarının bulunduğu, kendilerini fiziksel ve ruhsal açıdan geliştirebilecekleri alanlardır.
- Dinlenme alanları, park kullanıcılarının birbirleriyle sosyal ve kültürel iletişim içerisinde oldukları, çocuk oyun alanındaki çocuklarını izleyebildikleri alanlardır.
- Spor alanları, sportif faaliyet, çalışma, gösteri ve yarışmaların yapıldığı, açık ve kapalı spor sahalarının yer aldığı alanlardır.

Mahalle parklarında, hizmet verdiği alanın büyüklüğüne bağlı olarak, dinlenme alanları, çocuk oyun alanları, spor alanları bulunabilir. Bunun yanı sıra ufak piknik alanları, koşu ve bisiklet parkurları yer alabilir. Mahalle parkları, tüm mahalleye hitap etmesi gerektiğinden ulaşım ağlarına yakın mesafede yer almalıdırlar. Park içerisinde otomobil trafiği olmamalıdır.

Semt parklarında, mahalle parklarına ilaveten müze-sergi salonları, kültür merkezleri, doğal hobi bahçeleri vb. kullanımlar yer alabilir. Park içi otomobil trafiğine kısıtlı derecede yer verilebilir.

Kent parklarında, mahalle ve semt parklarına ilaveten, kente hitap edecek boyutta su parkı ve hayvanat bahçesi, olimpik yüzme havuzları, açık-kapalı spor salonları, tiyatro -konser alanları vb. kullanımlar yer alabilir. Kent parkları tüm kente hizmet eden alanlar olması gerektiğinden otomobil trafiğine kontrollü olarak izin verilebilir.

Bölge parklarında, çeşitli uluslararası müsabakaların yapılabileceği kompleksler, uzun tatil dönemlerinde kalınabilecek tesisler yer alabilir. Bölge parkları, ulusal ziyaretçilerinin dışında uluslararası da talep görebileceğinden altyapısı ve ulaşımı o doğrultuda düşünülmelidir.

3.2. MAHALLE PARKLARI

İmar ve İskân Bakanlığı Metropiten Alan Nazım Planında mahalle ünitesini nüfusu min. 15.000 kişi, alanı 45 ha, yoğunluğu ise max. 350 kişi/ha olarak kabul eder. Mahalle ünitesi düzeyinde donatı çeşitli olarak oyun alanı, spor alanı ve mahalle parkı önerilmektedir. Halka açık kentsel yeşil alanların en küçük elemanlarından birisi olan mahalle parklarının alanının en az 8 dekar olması gerekir (Yıldızcı, 1982). Mahalle parkları; konutların 400-800 m yakınında, yoğun yerleşim grubuna hizmet eden, kent parklarına göre daha küçük olan ve kent

dokusunda geçiş alanı olarak kullanılan yeşil alanlardır. Konumu ve genişliği yönünden farklı olabilirler. Kent yeşil alan sisteminin bir parçası olarak planlanabildiği gibi, fonksiyon ve alan gereği mahalle okulları ile birlikte de tasarlanabilirler (Yıldızcı, 1982).

3.2.1. Mahalle parklarının işlevleri

İnsanlar değişen yaşam koşulları içinde farklı boş zaman ve rekreasyon alışkanlıkları edinmektedirler. Bu boş zamanların harcanmasında spor merkezleri, alış veriş alanları, kafe ve restoran gibi kapalı alanların oldukça önemli bir yeri vardır ancak insanlar buldukları sosyo-ekonomik ve kültürel çevrenin olanakları ve yönlendirmeleri çerçevesinde seçimlerini yapmaktadırlar. Park kavramı bu noktada devreye girmekte ve birçok işlevi ile mahalleli, semtli ve kentlilere hizmet etmektedir. Temel işlevleri kullanıcıları hoşnut etmek olan, çalışmanın konusu, mahalle parklarının diğer önemli işlevleri Oğuz (1998) ve Nasuh (1993) tarafından şu şekilde sıralanmaktadır:

- Rekreasyonel amaçlar için organize edilmiş dış mekânı oluştururlar. İnsanların aktif ve pasif rekreasyonları için bütün olanakları hazırlarlar.
- Mahallelinin birbiriyle ilişkisini sağlarlar. Sosyal ilişkilerin kurulmasında önemli rol oynarlar. Parklar varlıklarıyla psikolojik rahatlamaya olanak verirler. İnsanlar kendi isteklerini yerine getirerek, ruh sağlıklarının tazelenmesine ve gelişmesine yardımcı olurlar.
- Kullanıcısının doğa ile ilişki kurmasını sağlarlar. İnsanlara, kentlerde yitirilen bitki ve hayvan dünyası ile ilişki kurmalarını sağlayan parklar özellikle bitkilerin büyüme süreçlerinin gözlendiği yerlerdir.
- Parkların, kent ekolojisi üzerine olumlu etkileri bulunmaktadır. Kent iklimini, su döngüsünü düzenleyip, kente ışık ve hava sağlarlar. Atmosferdeki zararlı gazları ve tozu önleyip, gürültüyü absorbe ederler.
- Mahalle parkları, kentler ve organik sistem arasında ilgi kurarlar. Bir yandan çevrenin monoton, geometrik yapılarının tek dzeliğini hafifletirken öte yandan da yapı kitlelerinin yumuşak bir görünüm kazanmasında, bu kitlelerin birbirine organik düzen içinde bağlanmasında önemli görevler üstlenirler.
- Mahalle parkları, estetik açıdan da mahallelere hizmet ederler. Özellikle içindeki ağaçların yeşillikleriyle kentin monotonluğunu gideren ona canlılık veren ve mevsimlere bağlı renk özellikleri ile onlara bir estetik varlık kazandıran alanlardır.

- Sağladıkları oksijen ve açık oyun ve hareket alanları ile mahallelinin sağlıklı bir çevrede yaşam sürmesine katkıda bulunurlar.
- Motorlu taşıt trafiğinden uzakta güvenli çocuk oyun alanları sunarlar.
- Çeşitli gösteri, dinleti vs. gibi sanatsal aktivitelerle mahalleliyi buluştururlar.
- Çocuklara küçük yaşlardan başlayarak spor yapma alışkanlığı kazandırmada, kolayca ulaşılabilen mahalle parklarının önemli etkisi bulunmaktadır.

3.2.2. Mahalle parklarının standartları

Bir ya da birden fazla mahalleye (10-15 bin kişi) hizmet veren, hizmet yarıçapının 800 ile 1000 metre arasında, kişi başına yeşil alan miktarının ise yaklaşık olarak 1.4 m2 olması tavsiye edilen bu tür parklar öncelikle çocuk aktiviteleri için planlanır. 6 – 12 yaş grubu için rekreasyon programı organize edilir. Aynı zamanda bu tip parklarda yaşlı insanlara da öncelik tanınarak, planlamada bazı kolaylıklar tasarlanır. Etki ettiği alanın gereksinimlerine göre planlanmalıdır. Parkta basit fonksiyonlar, rekreasyon binaları, çok maksatlı kortlar, oyun için açık alanlar ve oyuncak alanları tesis edilmelidir. Ayrıca oturma yerleri, gölgeleme elemanları, yetişkinler için çocuklarını gözleyebilecekleri ve sosyal ilişki içerisinde olabilecekleri alanların düzenlenmesi gerekmektedir.

Bir mahalle için gerekli olan park standartları Yağcı (2006)'nın hazırlamış olduğu çalışmada Çizelge 3.4'te olduğu gibi açıklanmaktadır.

Çizelge 3.4 Bir Mahalle İçin Tavsiye Edilen Park Standartları

Kaynak: Metropolitan Area Planning Commission of Pulaski Country, 1956, Türk, 1993; Koç, 1997, Akt. Yağcı, 2006

Tesisin Adı	Asgari Ölçüsü	Hizmet Ettiği Mesafe (m)	1.000 Kişiye Düşen Saha (m ²)	Mahalle Nüfusuna Göre Saha İhtiyacı					
				2.000	3.000	4.000	5.000	6.000	7.000
Birleştirilmiş Park-Oyun Sahası (Play-Playground)	26.340	800	11.000	26.000	35.000	44.000	55.000	66.000	77.000
Oyun Sahası (Playground)	14.780	800	5.500	12.000	17.500	22.000	27.500 (A)	2x (B) 17.500	2x 20.000 30.000 39.000
Park (Naturel Park)	8.780 ile 12.070	800	5.500	9.000 ile 12.000	17.500		27.500 (C)		

(A): Azami ölçüsü 27.500 m² olmak üzere her 2.000 ile 5.000 kişi için en az bir oyun sahası tavsiye edilir.

(B): Nüfusu 5.000'den fazla olan bir mahallede, geniş bir oyun sahası yerine iki tane 17.500 m²'lik oyun sahası tavsiye edilir.

(C): Nüfusu 5.000'den fazla olan bir mahallede, her bir oyun sahası ile birlikte küçük bir park veya mahallenin hususi karakter ve ihtiyacına dayanan geniş bir park tavsiye edilir.

Çizelge 3.4 incelendiğinde, bir mahalle için park standartları belirlenirken, parkın hizmet edeceği alanın genişliği ve yaklaşık olarak hizmet edeceği kişi sayısının çok önemli olduğu görülmektedir. Mahalle nüfusu arttıkça, hizmet edeceği alanın genişliği aynı kalsa bile, kullanılacak saha gereksiniminin arttığını görüyoruz. Oyun alanı düzenlemek için, park alanı düzenlemeye göre daha az fazla saha ihtiyacı gerektiğini, birleştirilmiş park-oyun alanı düzenlemek için ise çok daha fazla alana ihtiyaç duyulduğunu görüyoruz. Bu tip parkların, etki ettiği kesime göre planlanması çok daha sağlıklı olacaktır. Çocuk, genç veya yaşlı nüfusun fazlalığına göre, oyun sahasına mı, park sahasına mı daha fazla yer ayrılacağı, yoksa birliktemi tasarlanması gerektiği daha net ortaya çıkacaktır.

3.2.3. Mahalle Parklarında Planlama Ve Tasarım Anlayışları

Mahalle parkı planlanırken, orada yaşayan nüfusun karakteristik yapısı; çocuk, genç, yetişkin, yaşlı, özürlü, tüm insanların yaş ve sağlık durumları, ihtiyaç ve istekleri, zevkleri, kültür seviyeleri mutlaka dikkate alınmalıdır. Çünkü oluşturulan bu alanlarda yer alacak olan donatı

ve tesislerin tür ve özellikleri bu bireylerin kullanım ve ulaşılabilirlikleri ile doğrudan ilgilidir. Genç ve yetişkin insanların aktif ve pasif rekreasyonel aktivitelerde bulunması amacıyla oyun ve spor alanları gibi farklı fonksiyonlara göre kullanılmalı ve fonksiyonlar yönünden birbirlerini olumsuz etkileyici olmamalıdır.

Mahalle ölçeğindeki yerleşim birimlerinde; dinlenme ve dolaşma eylemi bu park alanlarında çok yoğun olarak görülen bir rekreasyondur. Çalışmayan nüfusun boş zamanlarında dinlendiği ve hafta sonlarında ise çalışan nüfusun yoğun kullanımına uygun, aktif ve pasif günlük rekreasyonel gereksinimleri kısmen karşılayabilecek bir tasarım olmalıdırlar. Mahalle parkları genç ve yetişkinlerin okul ve çalışma saatleri dışında rekreasyon ihtiyaçlarını gece aydınlatmaları ile sağlayabilirler. Bu da parkın daha etkin, daha uzun süre ve daha fazla insan tarafından kullanılmasını sağlar. Serinlik ve gölge mekânlar bu alanlar için en önemli unsur olarak ele alınmalıdır. Bu nedenle parklarda bitkilendirmeler fonksiyonel ve estetik amaçlarla yapılmalı ve bitki materyalleri kent iklimine uyan türler arasından seçilmelidir. Bu durum, özellikle yazın sıcak, subtropik ve tropik iklim kuşağında önemli bir planlama kriteridir. Bu amaçlar için düzenlenen park alanları, tüm yıl boyunca kullanılabilir yapı ve özellikleri içermelidir. Bunlar arasında estetik ve iklimik özellikler içeren su gösterileri ve geniş havuzlar ile toplanma, oturma, dinlenme ve manzara seyretme amacıyla düzenlenen terasların yanı sıra, masa tenisi, mini satranç, dama gibi masa ve yer oyunları alanın uygun yerlerinde tasarlanarak halkı rekreasyon kültürüne yöneltici fonksiyonlar oluşturulmalıdır. Ayrıca parklarda bakım ve hizmet binaları, büfe, çayhane, tuvaletler ve çeşitli fonksiyonlara cevap verebilen ve çok yönlü kullanılabilen yapı ve tesisler, drenaj, alt yapı tesisleri ve gerekiyorsa yapılan alan plastiği; parkın yıl boyu kullanım kapasitesini arttırıcı önemli özelliklerdir (Fogg 1992).

Konut alanları içinde bulunan ve yapı adaları ile çevrili olan mahalle parklarında, parkın büyüklüğüne göre ayarlanmış, gürültüye ve trafiğe karşı iyi korunmuş ve donatılmış çocuk oyun alanları da olmalı, bu alanlar, belli oyun araç ve gereçlerinin serpiştirildiği bir mekân olmamalı, farklı kullanım bölümleri ve olanakları olan oyun araçları olmalıdır.

Her yaş grubundaki çocuğun, bedensel yetenekleri, ihtiyaç ve istekleri farklı olduğundan kaza ve sakatlıkların olmaması için ekipman ve yüzey kaplamalarında belirli tasarım ilkelerine uyulmalı, bu alanlara seçilen oyun elemanları, okul öncesi ve ilkökul çocukları için ayrı ayrı alanlara yerleştirilerek birbirinden ayrılmalıdır.

Tasarımcı bu diziyi sağlayabildiğinde, çocuğun eğitimi açısından da beklenebilecek elde edebilir. Çünkü bu alanlarda çocuklar sorumluluk duygusunu geliştirerek, kendi duygu ve beğenilerini

ifade edebilme, diğ er çocuklarla paylaşma, birlikte hareket etme, aktif ve girişimci olma düşüncesini öğrenerek gelişirler. Çocuk oyun alanları planlanırken ebeveynler için de oyun alanı çevresinde oturma alanları düşünölmelidir (Dil 2004).

Mahalle parkları ile mahalle nüfus yoğunluğu arttıkça rekreasyon merkezi olan kent parkına yürüyüş mesafesinin de dikkate alınması gereğı ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle; mahalle parkları, yerleşim alanları merkezlerinden en fazla 800 m mesafede düşünölmelidir.

Gezinti ve dolaşma eylemi, mahalle parkları içinde çok yoğun olarak görölen bir rekreasyondur. Serinlik ve gölge mekânlar bu dolaşım için en önemli birimler olarak ele alınmalıdır.

Mahalle parklarındaki alt yapı çalışmaları alan plastiğı, drenaj ile çeşitli fonksiyonlara cevap verebilen ve çok yönlü kullanılabilen yapı ve tesisler; parkın yıl boyu kullanım kapasitesini arttırıcı önemli özelliklerdir. Ayrıca bakım, hizmet üniteleri ve tuvalet tesisleri ile mahalle parkları desteklenmelidir.

Mahalle parkları, özel oyun ve spor alanlarına sahip olmayan yerleşimlerde birçok olanakları belli ölçülerde bünyesinde bulundurmalıdır. Böyle durumlarda park içindeki oyun alanları, farklı fonksiyonlara göre kullanım olanakları içermeli ve fonksiyonlar yönünden birbirlerini olumsuz etkileyici olmamalıdır (Fogg, 1992).

Mahalle parkları konumu ve genişliğı yönünden farklı yapılarda görölebilir. Bu konum, kent yeşil alan sisteminin bir parçası olarak ele alındığı gibi, çeşitli eğitim kuruluşlarının olanaklarıyla birlikte tasarlanmış bulunabilir. Böyle hallerde, gerek alan ve gerekse içerikleri yönünden tasarımda değışik kriterler kullanılır.

Mahalle parkında çeşitli yaş grubundaki çocuklar için informal oyun alanları bulunur. Bu alanların ekipman ve yüzey kaplamaları belirli tasarım kurallarına uyulmasını zorunlu kılar. Çünkü okul öncesi ve ilkokul çocukları için düzenlenen çocuk bahçeleri ve oyun aletleri mahalle parkının tasarım kriterleri içinde önemli bir bölümü teşkil eder. Mahalle parkı çocuk bahçelerinde grup oyun aletleri, salıncak, kaydırak, tırmanma kuleleri, tünel, oturma bankı, masa ve gölge elemanı, kum havuzları okul öncesi çocuklar için planlanmalıdır. Ayrıca oyun alanı zemin döşemesinin kum, sentetik ya da plastik yüzeyler gibi güvenlik sağlayan materyallerden seçilmesi hazırlanan tasarım içinde yer almalıdır.

Çocuk bahçeleri ile bazı oyun alanları koruyucu ve düzenleyici tel kafes ve parmaklıkları zorunlu kılabilir. Bu uygulamalarda, tasarımda, kullanım ve estetik yaklaşımları ile birlikte ele alınarak değılendirilmelidir.

Mahalle parkları yerleşim durumu ve topografik yapı nedeniyle yalnızca bir yerleşim birimine değil birden çok mahalleye hizmet götürebilir. Böyle konumlarda mahalle grubu ya da kümesi için düzenlenen kent parkları, merkezi karakterde birden çok birime hizmet eden yeterli kullanım üniteleri ve alanlarından oluşmalıdır. Bu amaçla kurulan kent parkı alanı hesap ve tahsisleri, yöresel nüfus yoğunluğuna göre yapılmalıdır (Aygün, 2005).

3.2.4. Mahalle Parklarının Planlama ve Tasarım İlkeleri

Kentsel parklar toplum hayatına canlılık katmakta ve özellikle genç nüfusun sağlıklı bireyler olarak gelişmelerine yardımcı olmaktadır. Bu nedenle kent için ekolojik değer olmak dışında sosyal ve toplumsal bilincin, kentlilik ve kente aitlik duygusunun oluşmasını sağlamaktadır.

Her park kentsel park değildir. Aktivitelerin bolluğu, tesislerin çeşitliliği, erişebilirlik ve fiziksel kurguda doğru çözümler bazen yeterli olmamaktadır. Park alanının başarısı büyük ölçüde parkın kent ve kent yaşamı üzerindeki sosyal etkisine bağlıdır. Bu sosyal etki Kentsel Park alanının rolü ve içinde bulunduğu bölgenin yerel, sosyal özelliklerine, bu bölgenin ihtiyaçlarına uygun şekilde cevap vermesi ile elde edilmektedir.

Kentsel park projelerinde sosyal, ekonomik, demografik verilerin elde edileceği araştırma çalışmaları yapılmalıdır. Bu çalışmalar bölgenin ve park alanının bölge içindeki konumunun güçlü, güçsüz yönlerini, sunduğu fırsatları ve tehlikeleri ortaya çıkaracaktır.

Bu veriler ışığında park alanını daha aktif ve etkin kılacak fiziksel düzenlemeler yapılacaktır. Mekân kurgusunda eksiklikler giderilecek, güçlü yönler ön plana çıkarılacaktır. Tasarımcının park alanının organizasyonu, alan kullanımı ile ilgili alacağı kararlar, parkın çekiciliğini arttırmakta ve kullanıcının park alanına yönelmesini sağlamaktadır. Park alanının günün her saatinde ve yılın her mevsiminde kullanılabilmesine yönelik düzenlemeler yapılmalıdır.

Ancak tasarımlar kâğıt üzerindeki çizimler ve imalat aşaması ile sınırlı değildir. Park alanında işletme modeli ve oto kontrol mekanizmaları kentsel park alanlarının başarısının anahtarı olmaktadır.

Günümüzde kentsel park bir kent kültürüdür. Kentlerin ve kentlilerin gurur kaynağı olmaktadır. Kentsel park alanlarının oluşturulması ve yönetilmesi için kent yönetiminin, kentliler ve gönüllü kuruluşların katılımının sağlandığı aktif ve etkin park yönetim programlarına sahip olması gerekir (Yılmaz, 2006).

Parklar kent dokusunun en önemli parçalarından biridir. Doğa ve kent, doğa ve insan arasında köprü görevi görmekle beraber rekreatif ihtiyaçlarımızı karşıladığımız alanlardır. Günümüzde bu alanların; ekolojik değer olarak kente kattıklarının ötesinde kent sakinlerinin farklı ihtiyaçlarını, isteklerini karşılayabilecek şekilde düzenlenmiş olmaları gerekmektedir.

Tasarım programı oluşturulurken bireylerin doğa, birbirleri ve kendileri ile ilişkileri, etkileşimleri incelenmelidir.

Bu ilişkiler demografik özelliklerin baskısı altındadır. Bu ilişkilerin detaylı analizi sonucu kaliteli ve sosyal ihtiyaçların gereklerine cevap veren tasarımlar üretilir. Böylece sadece ekolojik olarak özellikli bir alandan öte bir yaşam alanı tasarlanmış olacaktır.

Çalışmanın “açık ve yeşil alanların planlama ilkeleri” bölümünde yer verilen, bir yaşam alanı tasarlanabilmesi için gerekli olan tasarım ilkeleri, park alanı tasarlanırken, tasarlanacak bölgenin yerel özellikleri doğrultusunda detayları belirlenerek uygulanmalıdır.

3.2.5. Mahalle Parklarında Kullanım

Parkların hedeflenen amaçlara ulaşmasının başlıca yolu; ikametgah, fiziksel, dinsel, ırksal, maddi farklılıklar gözetilmeden her grup kullanıcıya açık olmasıdır. Park alanı, hedeflediği kullanıcı kitlesinin tamamı tarafından ulaşımı kolay bir lokasyonda olmalı ve düşük gelir grubunun da kullanabileceği aktiviteler sunmalıdır.

Genel olarak ideal mesafe açısından yoğun yerleşim bölgelerinde yaya olarak on dakika, daha az yoğun bölgelerde ise bisiklet ile on dakika ölçü olarak ele alınmaktadır. Ayrıca bu mesafeler harita üzerinden ölçülerek değil, yaya, üst veya alt geçişe imkan vermeyen araç yolları, suyolları, tren yolları gözeterek hesaplanmalıdır.

Ayrıca kabul edilebilir mesafe ölçüsünde sadece sağlıklı bir yetişkinin kat edeceği mesafe değil; yaşlılar, çocuklar, bebek arabası kullanan bayanlar ve engelliler de düşünülmalıdır.

Kent planlarında ve park tasarımlarında engelli bireylere yönelik ürünler ortaya koymak gerekmektedir. Gerek ulaşım imkanları gerek malzeme seçiminde dikkat edilmeli parkın her köşesine erişimin sağlanabilmesi için düzenlemeler yapılmalıdır.

Bu düzenlemeler için bir yönetmelik ve komisyon, yaptırım sağlayabilir. Ayrıca park içindeki aktiviteler ve spor türlerinde mutlaka engelli bireylere yönelik seçimler yapılmalı teknolojik, fiziksel altyapı hazırlanmalıdır.

Parkların ve park sistemlerinin ayakta kalmasını sağlayan koşul, onların kullanılması, canlılığını muhafaza etmesidir. Yüksek kullanım oranı parkın çekiciliği ve kullanıcı memnuniyeti ile doğru orantılıdır. Kalabalık aynı zamanda güvenliği de etkilemektedir.

Parkın kullanımı, düzenli aralıklarla ölçülmeli, analizleri yapılmalıdır. Genel toplam haricinde günlere, saat dilimlerine, mevsimlere, aktivite türlerine, kullanıcının demografik yapısına ve ikametgâhına göre ayırılmalar yapılarak kullanımın azaldığı noktalarda iyileştirmeler yapılabilir.

Bu analizlerin yapılması açısından en etkin yöntem hem kullanıcı hem de kullanıcı olmayan kesimle birebir mülakat yoludur. Bu mülakatlar sayesinde memnuniyet ve memnuniyetsizlikler ortaya çıkar. Çözüm önerileri alınabilir (Harnik, 2000).

3.2.6. Mahalle Parklarının Yönetimi

Hedef ve standartlara ulaşabilmek için parkların yeterli araziye sahip olması gerekir. Küçük alanlara gereğinden fazla aktivite yerleştirilmeye çalışıldığında karışıklıklar meydana gelir. Aktivite alanları kendi ihtiyacı olan alandan daha az alana sahip olacağından çakışmalar başlar.

Aynı zamanda aşırı büyük alanların yönetimi ve kontrolü zorlaşır. Her parkın doğal kaynakları, tarihi özellikleri, peyzaj, sanat eserleri ile ilgili envanteri bulunmalıdır. Böylece avantaj ve dezavantajlar ortaya konularak yönetim kolaylaşır. Bu, parkın kimliği açısından önemlidir.

Park yönetimi ve işletmesi oldukça zahmetli ve pahalıdır. Yeni kurulan yerleşim alanlarında yeşil alanları düzenlemek ve arttırmak daha kolaydır. Çünkü gelişimin planlaması şansı ve arazi imkânları daha yüksektir. Fakat eski şehirlerde ve şehir merkezlerinde de maksimum fayda sağlanacak şekilde düzenlemeler yapılabilir.

Bu tip şehirlerde dönüşüm projeleri devreye girmektedir. Kullanılmayan tersaneler, raylı sistem depoları, terk edilmiş fabrikalar, askeri alanlar park alanlarına dönüştürülebilir.

Alan kullanımında doğru kararların alınması haricinde park işletmeye açıldıktan sonra yönetim bakım ve onarım için kullanılan ekip ve ekipman yeterliliği de gözetilmelidir.

Kullanıcı memnuniyeti odaklı işletme sisteminde; park içinde güvenlik, temizlik, peyzaj kontrolü, bilgi edinme gibi konularla ilgilenecek elemanların, bu elemanlara ulaşımın sağlanmasına yardımcı yönlendirmelerin yeterli olması gerekmektedir (Harnik, 2000).

3.3. BÖLÜM SONUCU

Bu bölümde, bir önceki bölümde sınıflandırılan açık yeşil alanlar içerisindeki park kavramı ve mahalle parkları üzerinde durulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın kilit ögesi olan parklar, toplumdaki her birey için bir yenilenme mekanıdır. Parklar, birey için, psikolojik, fiziksel, sosyal, kültürel birçok fonksiyonu birarada barındırabilecek kentsel mekanların başında gelmektedir. Parklar, aynı zamanda ölçeği doğrultusunda kentsel mekanın, düzenlenmesinde, estetik ve görsel açıdan zenginleşmesinde, havasının temiz olmasında vb. büyük rol oynamaktadırlar. Parklar bu işlevleriyle toplum ve kent için vazgeçilmezlerdir.

Bölüm içerisinde, toplum ve kent için bu kadar önemli olan park kavramının, tarihsel gelişimi, ortaya çıkış süreci irdelenmiş, parkların sınıflandırılması ve standartları açıklanmıştır. Detayda mahalle parkları incelenmiş, mahalle parklarının işlevleri, standartları, tasarım anlayış ve ilkeleri, kullanımı ve yönetimi gibi başlıklar açıklanmaya çalışılmıştır.

Bu başlıklar altında irdelenen mahalle parklarının, tasarım rehberi doğrultusunda ele alınabilmesi için bir sonraki bölümde, kentsel tasarım kavramına değinilerek, kentsel tasarım rehberleri açıklanmaya çalışılmıştır.

4. KENTSEL TASARIM ve KENTSEL TASARIM REHBERLERİ

4.1. KENTSEL TASARIM KAVRAMI

Kentsel tasarım, politik, sosyal, yönetimsel, ekonomik ve fiziksel yapısı sürekli değişim içinde olan kentin ve kırsal kesimin yapılı çevresinin farklı kullarımdaki bina gruplarının ve bunları besleyen yaya hareketlerinin, servislerinin, bunlar arasındaki mekânlar ve objelerinin tasarımı eylemidir. Ayrıca kentsel tasarım, bu fiziksel çevrenin biçimlendirilmesine müdahale ederken, kültürel, sosyal ve ekonomik boyutlar gibi birçok etkeni de kapsamakta olan bir disiplindir (Samur, 2007).

Kentsel tasarımın bir disiplin olarak algılanması 1950'li yıllara dayanmaktadır. Bilim dalının doğuşu ise, 1956 yılında Harvard Üniversitesinde yapılan bir kolokyuma dayanmaktadır. Mimarlar, plancılar ve peyzaj mimarlarının katılmış olduğu bu kolokyumun amacı, yukarıda adı geçen disiplinlerin arasında o güne kadar sağlanamayan ve bu sebeple kentlerin giderek uyum ve görsel denge açısından zayıflamasına yol açan ortak bir çalışma alanı yaratmaktır. Daha sonraki yıllarda kentleri etkileyen diğer disiplinlerin ve faktörlerin de bu ortak çalışma alanına dâhil edilmesi ile kentsel tasarım disiplini çok boyutlu bir yapıya ulaşmıştır (Samur, 2007).

“Bugün kentlerin içinde bulunduğu koşullarda, erken dönemde var olan kentsel bütün içindeki estetik ve mimari bütünleşmenin ifadesi olan kentsel sanat, yeniden ve medyatik biçimde ortaya çıkmıştır. Başlangıçta kentsel tasarım mimarlık alanında bir uzmanlaşma gibi belirmiştir. Ancak günümüz koşullarında (kent plancıları, peyzaj mimarları, mimarlar, heykeltıraşlar vb.) farklı formasyondan kimselerin de katıldığı disiplinler arası nitelik taşıyan bir uzmanlık alanı olarak karakter kazanmıştır. Dolayısıyla son çeyrek asırdır şehircilik olgusu genelinde ortaya çıkan gelişmeler koşutunda, kentsel tasarımın da geliştiğı ve kavramsal değişme gösterdiği görülmektedir (Çubuk M. 1999, Akt. Samur, 2007)”.

“Günümüzde yıllar süren klasik imar planı yerine, hızla üretilebilecek ve uygulamadan sorumlu kuruma denetim olanağı sağlayacak bir belge hazırlayıp öncelik dizisi içinde bu bütünün parçalarını “kentsel tasarım” yaklaşımı ile ele almanın doğru olacağı anlaşılmıştır. Yani artık “bütüncül anlayış içinde kentsel tasarım” tartışılmaktadır. Bu nedenle olgu; konut alanlarını, çarşı merkezlerini ya da önemli park vb rekreasyon işlevlerini kendi coğrafi sınırları içinde değil kent bütünü ile karşılıklı etkileşimleri çerçevesinde ele almaya dönüşmüştür (Gürel, 1993)”.

Kentsel tasarım, ilgilendiği çevrenin fiziksel düzenlemelerini organize etmenin yanında, ayrıca ekolojik, ekonomik, sosyal ve politik yönlerini de irdeleme ve çözüm bulma arayışındadır. Çalıştığı alanı çevresiyle birlikte ele alması önemlidir. Böylece hem projelendirdiği alandan, hem de kentsel sürekliliğin sağlanması bağlamında bu alanın çevresiyle bütünleşmesi ve çevresine olan etkisinden sorumludur.

Kentsel tasarım, kentlerin değişimi, insan ihtiyaçlarının artışı ile gittikçe karmaşıklaşan bir iş olmaktadır. Bunun sonucu olarak da, gelecekteki değişimlerin kent ve birey olarak insan üzerindeki değişimlerini de ele almak ve bunları öngörmek zorundadır. Böylece, dördüncü boyut olarak zaman da kentsel tasarım süreci için vazgeçilmez olmuştur. Bunun sağlanabilmesi için ise bilgi birikimi ve çalışmalardaki esneklik boyutu şarttır. Gelecekteki yaşam ve yaşam kalitesi hakkında duyulan endişe kentsel tasarıma duyulan ilgiyi arttırmaktadır. Kentlerin sürekli büyümesi, nüfusun hızla artması ve gelişimin devam etmesi ile kentsel tasarım disiplininin kentlerdeki problemlerin incelenmesinde ve çözümlenmesindeki rolü büyümektedir.

4.2. KENTSEL TASARIM REHBERLERİ

Tasarım rehberleri öncelikli olarak Kentsel Tasarım alanında yer bulmuştur. Kentsel tasarım alanında tasarım rehberleri; kentin ve kent parçalarının kontrolünü yönlendiren, ya da kentin bütünü için gerekli tasarım ölçütlerini içeren, yönlendiren, biçimlendiren kurallar bütünü olarak tanımlanmaktadır (Yüksel, 1979). Diğer bir deyişle, kentsel büyümenin getirdiği fiziksel mekânsal değişimleri disiplin altına almak, yeni tasarımları, kentsel yenileme ve koruma çalışmalarını yönlendirmek amacıyla özellikle kentsel tasarımcı, kent plancısı, belediyeler ve diğer kent yönetim birimlerinin kullanmak durumunda oldukları kavram çerçeveleri içermektedir (Karaman, 1991). Bütün bu ifadeler karşılık Quay, tasarım rehberinin amacını, kentsel tasarımda yeni politikalar ortaya koymak değil tasarımda daha yüksek standartları geliştirmek; planlama sisteminde, tasarım için yer alan hükümet politikalarına paralel ve destekleyici nitelikte, teşvik edici ayrıntılar olduğunu ifade etmektedir (Quay, 2003). Tasarım rehberlerinin içeriği, farklı formatlarda ve ayrıntı düzeyinde olabilmektedir. Yere özgü olma niteliği ile bağlantılı olarak, her yer farklı nitelikler taşıdığından bu farklılaşma kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Fakat bir çok tasarım rehberinin hazırlama süreci birbirine benzemekte, bu süreçte öncelikle ilgili politikalar sunulmakta, bu politikaları yönlendirecek ilkeler ortaya konmakta, mevcut formları ve bu arada yerel kimliği oluşturan öğeler analiz edilmektedir (Koç, 1999. Akt. Samur, 2007). Bir rehber, yapılaşmış çevrenin tüm görünüşüyle ilgilenmekte; binaların, mekânların tasarımı, peyzaj ve ulaşım

sistemlerini içeren her ölçekteki planlama ve tasarım objektiflerini kapsamakta; kapsadığı bölgede gelişmeyi yürüten otoriteler, uzmanlar ve bilhassa orada yaşayan toplumu yakından ilgilendirmektedir (Quay, 2003). Tasarım rehberleri; güvenlik, yaya, iklime göre yönelme, engellilere dönük tasarım gibi belli bir temaya yönelik; kent merkezi, konut alanı, koruma alanı gibi dar veya geniş bir alana yönelik; ağaçlar, parklar, sokaklar, aydınlatma elemanları gibi kentin yalnızca özellikli alanlarına yönelik olabilir (Koç, 1999. Akt. Samur, 2007).

4.2.1. Kentsel Tasarım Rehberlerinin Ortaya Çıkış Süreci

Tasarım rehberlerinin ilk olarak Amerika ve İngiltere’de kullanılmaya başlandığı görülmektedir.

- İngiltere’de tasarım rehberlerinin benimsenmesi – 1970’ler
- (İngiltere) “Essex Tasarım Rehberleri”- Konut alanları için çok sayıda tasarım rehberi üretilmiştir. – 1973

Essex Tasarım Kılavuzu planlama yazınında tasarım denetimi ile ilgili ilk belge olarak değerlendirilmektedir ve kentsel mekânın kalitesinin arttırılması ve yerleşim karakterinin oluşturulması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda, yazılı ve görsel olarak yol gösterici kurallar oluşturulmuştur. Kırsal bir yerleşimin yapılaşmasını denetlemek amacıyla hazırlanmış olan Essex Tasarım Kılavuzu ilerleyen yıllarda benzerleri için örnek oluşturmuştur. Hazırlanmasındaki amaç, yerleşimin karakterinin korunması ve geliştirilmesidir (Yüksel, (1979)’den aktaran, Samur, (2007).

- (İngiltere) “Tasarım Bülteni 32” yayınlanmıştır; konut ve yol altlıkları için daha çağdaş rehberler oluşturulmuştur. - 1977
- San Francisco’nun planlanması ve uygulanmasında faydaları görülmüş ve başarılı olunmuştur. - 1989
- Birmingham kentsel tasarım çalışması; kent ölçeğinde tasarımlar belirlenmiş ve rehberler arasında hiyerarşik sıralama yapılmıştır – 1990 (Carmona, 1996).

1990’lı yıllara kadar olan süreçte tasarım rehberi hazırlamaktansa tasarım politikaları belirlemek daha öncelikli iken, 1990 sonraları tasarım rehberlerinin kent için yarattığı fırsatlar görülmeye başlanmış, geçmişteki başarılı uygulamalar sayesinde kentsel tasarım içinde uygulama aracı olarak kullanımları esas alınmıştır (Samur, 2007).

4.2.2. Kentsel Tasarım Rehberlerinin Amaçları ve İlkeleri

Geniş kapsamı ve fonksiyonel olması dolayısıyla, kentsel tasarım rehberleri için çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Bu tanımlarla ve açıklamalarla tasarım rehberlerinin amaçlarını ve işlevlerini daha iyi anlayabilmek mümkündür.

“Tasarım rehberleri, kentsel büyümenin getirdiği fiziksel mekânsal değişimleri disiplin altına almak, yeni tasarımları, kentsel yenileme ve koruma çalışmalarını yönlendirmek amacıyla özellikle kent tasarımcısı, kent plancısı, belediyeler ve diğer kent yönetim birimlerinin kullanmak durumunda oldukları kavram çerçeveleridir. Bu rehberlerin amacı, kentsel sorun alanlarına ilişkin projelerin sosyal ve fiziksel programlarını ve ifadelerini sistemleştirmek olarak da tanımlanabilir (Karaman, 1991)”.

Kentsel tasarım rehberleri, gelişmiş bir tasarım çerçevesi çizen ve uygulandığı yer, zaman ve projeye özgü nitelikler taşıyan ve kentsel bütünlüğü sağlamada ve ortak bir dil oluşturmada oldukça önemli olan kentsel tasarım araçlarıdır. Tasarım rehberleri, kentsel tasarım projelerine açıklık, netlik getirmekte ve amaçlarının çerçevesini oluşturmaktadırlar. Ayrıca, kentsel tasarım sürecinde, kontrol mekanizması olarak da kentsel bütünlüğün, kimliğin korunmasında önemli bir rol üstlenirler.

Kentlerde her yapı farklı girişimci ya da yerel yönetimlerce yapılmaktadır. Bu şekilde kentsel bütünlüğün sağlanması rastlantısal bir durum olmaktan öteye gidemez. Tasarım rehberleri bu noktada devreye girerek ortak bir dilin oluşmasını sağlarlar. Tasarım rehberleri; malzemeler, kent mobilyaları ve bina cephelerinin birbirleri ile olan ilişkilerin yanı sıra yeşil sistem gibi konuları ele alıp, belirleyerek bütünü oluşturmada temel teşkil etmektedir.

“Tasarım rehberleri, belirli bir yöre için geçerli olacak tüm standart yöntem ve teknikleri veren açıklayıcı ve yönlendirici kitaplardır. Bu, imar planı raporundan daha fazla gelişmiştir ve üçüncü boyut, mimari karakter, detay, malzeme ve ulaşım gibi konuları detaylı biçimde işler (Konuk, 1992).”

Tasarım rehberleri birden fazla kentin tasarımını yönlendirmeyi amaçlamak yerine, tek bir kente yönelik, uygulandıkları yere özgü olarak hazırlanmalıdırlar.

Tasarım rehberleri, uygulanacakları her kent ve çevre için ayrı olarak düşünülmeli ve o çevrenin niteliklerine, kimliğine, kaynaklarına, oluşturduğu dile göre hazırlanmalıdırlar.

Tasarım rehberlerinin hazırlanmasında üç aşama vardır;

- Tasarım ve bölge için kabul edilen ayrıntılı bir şema

- Bu şemanın gerekli bileşenlerinin soyutlanması
- Bu karakteristiklerin elde edildiğini garantilemek için tasarım rehberlerinin yazılması

İlk aşama olan, olası şemanın tasarımı, bu şemanın nasıl işleyeceğinin tahmini, performansların değerlendirilmesi, bölge için uygun olan bir tasarımın veya tasarım yönlendiricisinin seçilmesi gibi hem tasarı hem seçim aktivitelerini kapsamaktadır.

Tasarım rehberleri ile yapılan tasarımlarda kamusal alanın belirli özellikleri kontrol altında olmaktadır ve bundan sonrası diğer tasarımcılara bırakılmaktadır (Lang,1994).

Kentsel tasarım rehberleri farklı ölçekler ve amaçlar için hazırlanabildiklerinden, kapsamaları geniştir. Farklı alanlarda hazırlanan rehberler şu şekilde belirtilebilir (Bknz, Çizelge 4.1);

- Bir temaya yönelik
- Belirli bir alana yönelik
- Bir kentin yalnızca belli bir özelliğine yönelik (Samur, 2007).

Çizelge 4.1 Farklı Alanlardaki Kentsel Tasarım Rehberleri, Kapsamı ve Uygulama Örnekleri

Kaynak: Elhan, (2006)

Farklı Alanlardaki Kentsel Tasarım Rehberleri	Kentsel Tasarım Rehberleri Kapsamı	Mekânda Uygulama Örnekleri
Bir temaya yönelik	Güvenlik	Aydınlatma, yer döşemesi, geçitler v.b.
	Yayaya Dönük Tasarım	Kaldırım, yaya yolları, yaya geçitleri v.b.
	Engellilere duyarlı Tasarım	Yer döşemesi, rampalar, yönlendirme ve uyarma v.b.
	İklimе göre yönlendirme v.b.	Bina konumları, arkadlar v.b.
Belirli bir alana yönelik	Bir kent merkezi	Kent mobilyaları, meydanlar, ticaret alanları v.b.
	Bir konut alanı	Otopark, yaya ve bisiklet bağlantı yolları, peyzaj v.b.
	Tarihi dokuda bir alan	Kimliğe uygun kent mobilyaları, meydanlar v.b.
	Bir göl veya deniz kıyısı	Peyzaj, rekreasyon, bisiklet yolları v.b.
Bir kentin yalnızca belirli bir özelliğine yönelik	Bir kampus alanı v.b.	Bina konumları, yaya ve bisiklet yolları, otopark, peyzaj v.b.
	Ağaçlar	Konumu, boyut ve miktarı, çeşidi v.b.
	Parklar	Peyzaj, bitki seçimi, bisiklet ve yaya yolları, kent mobilyaları v.b.
	Sokaklar	Yer döşemesi, aydınlatma, kent mobilyaları, kaldırım, araç yolları v.b.
	Aydınlatma Elemanları v.b.	Konumu, çeşidi, sayısı v.b.

Tasarımda rol alan değişik aktörlerin çıkarlarını ve gereksinimlerini aynı yöne kanalize eden kentsel tasarım rehberleri, böylelikle bu aktörler arasında tasarım beraberliği sağlamış olmaktadır. Plancı, mimar, yerel yönetimde çalışanlar, yatırımcı ve diğer aktörler tarafından yorumlanan tasarım rehberleri, tarafları aynı sonuca götürebilmelidirler. Tasarımda yer alan aktörlerden birkaçına değinmek gerekirse;

Yatırımcılar: Yatırımcılar yapılarının ve servislerin konumları ile ilgilenirler. Yol genişlikleri, park yerleri, sayıları, ulaşım ile ilgili kararlar onları bağlamaktadır. Rehberlerde yer alacak resimli ve çizili standartlar yatırımcılara yol gösterecektir.

Plancılar: Plancılar yatırımcıların aksine görsel çevrenin kalitesi ile ilgilenirler ve tasarıma ait konuları kuramsal ve politik ilişkilendirme açısından anlamak istemektedirler. Plancılar için gerekli olan, geleceğe yönelik hedefleri karşılamak için çözüm getiren rehberlerdir.

Yerel Yönetimde Çalışanlar: Yerel yönetimlerde çalışanlar, kentsel tasarım politikaları doğrultusunda hazırlanmış tasarım rehberlerini kullanan ve bu rehberler çerçevesinde, süreç içinde kontrol yapanlardır. Bu doğrultuda tasarım rehberlerini doğru yorumlayabilmeleri şarttır. Kentsel bütünlüğü koruyacak, belli bir tasarım standardının oluşmasını sağlayacak ve kentsel kalitenin artmasını sağlayacak olanlar, yerel yönetimde çalışanlardır.

Mimarlar: Tasarım rehberlerinin en önemli kullanıcılarından olan mimarlar, rehberlerdeki standartlar çerçevesinde uygulama yapacaklardır. Mimarlar, yaratıcılıklarını kullanıp, özgür bir şekilde tasarımlarını hayata geçirip, uygulamak isterler. Tasarım rehberlerinin bu yönden onları kısıtlayabileceğini düşünebilirler.

“Tasarım rehberleri, görsel çevrenin kalitesi ile ilgili olarak yapılanmada rol alanlara kalite açısından yön veren bir araçtır. Tasarım rehberi yapmaktaki amaç, bir takım karar yasaları koyarak, görsel çevrede belli bir kalite seviyesi ve standardı yaratmaktır. Tasarım rehberleri ülkesel tasarım standartlarının oluşması ve var olan standartların somut biçimde ortaya konmasında etmelidir” (Konuk, 1992).

Belli hedef ve ilkeler doğrultusunda hazırlanması gereken tasarım rehberlerinde, amaç, uygulamada ve sonrasında bu ilke ve hedefleri yakalamak ve korumak olmalıdır. Bu hedef ve ilkeler (Özaydın G. ve Özaydın L., 2001):

- Yerellik ve Strüktür,
- Geçirgenlik,
- Gelişme Fırsatları,

- Aktivite Örüntüleri,
- Okunabilirlik,
- Kentsel Peyzaj,
- Kentsel Kalite

Yerellik ve Strüktür: Yerellik konsepti ile amaçlanan her çevrenin kendine ait dinamiklerinin ve kimliğinin olduğudur ve bunların korunması yönünde tasarım uygulamaları çevrenin kimliğine aykırı düşmemelidir. Strüktürel yönden bakıldığında ise kentsel ve doğal koruma alanlarının göz önünde bulundurulması ve yerel potansiyellerin kullanılması gerekliliği bulunmaktadır.

Geçirgenlik: Kent içi fonksiyonlar arasındaki ulaşımın rahat ve kamusal alanların birbirine bağlanmış olması, geçitler, arkadlar ve pasajlar ile yaya dolaşımının kesintisiz sağlanması geçirgenlik sağlamaktadır. Kentsel tasarım rehberlerinde geçirgenlik önemlidir. Yapılan her şey insan içindir ve insan ölçeğinde olmalıdır.

Yaya yolları, sokaklar, meydanlar iyi tasarlanmalı, çıkmaz sokaklardan kaçınılmalı, ulaşılabilirlik ve mekânlar arası olduğu gibi kapalı alanlarda da geçirgenlik sağlanmalıdır.

Gelişme Fırsatları: Kentte meydana gelebilecek sosyo-kültürel, mekânsal, ekonomik veya yoğunluğa dayalı değişikliklere karşı sürekli değişme ve dönüşme fırsatı sağlayabilen, gelişen ihtiyaçlara cevap verebilen rehberler olmaları önemlidir.

Aktivite Örüntüsü: Aktivite örüntüleri, aktivitelerin bir arada uyum içerisinde bulunması sonucunda oluşan sistemlerdir. Aktivite alanlarının oluşturulması ve korunması ve onlara ulaşılabilirliğin sağlanması insanların aktivite ihtiyaçlarını karşılamada önemlidir.

Okunabilirlik: Kentlerde tasarımlar insan ölçeğinde olmalı ve insanlar mekânları algılayabilmelidirler. Buna en fazla ihtiyaç duyulan mekânlar ise kamusal mekânlardır. Odak, nirengi noktaları, imaj öğeleri ortaya çıkarılmalı ve okunabilir olmalıdır.

Kentsel Peyzaj: Rehberlerde kentsel peyzaja uyumlu ve onu geliştiren kararlar alınması önemlidir. Kentin görsel boyutu olan kentsel peyzaj biçimleniş, estetik, form gibi unsurlar içermeli ve kentsel mekânlar arasında bütünleyici olmalı ve geçişi sağlamalıdır.

Kentsel Kalite: Kentsel kaliteyi arttırmak sosyo-kültürel, ekonomik ve mekânsal olmak üzere üç boyutta sağlanabilir. Kültürel etkinliklere ilgiyi oluşturmak, potansiyelleri kullanarak, ekonomiye dâhil etmek ve insan için daha yaşanabilir bir çevre sağlamak kentsel kaliteyi geliştirmede önemli unsurlar arasındadır.

4.2.3. Kentsel Tasarım Rehberlerinin Türleri

Kentsel, bölgesel, kırsal ya da mahalle ölçeği gibi değişik kapsamlı olabileceğine daha önce de değinilen tasarım rehberlerini sınıflandırmak için yapılan çalışmalar sonucunda, “Ön tanımlanmış rehberler” (prescriptive guides) ve “İşlemsel rehberler” (performance guides) olmak üzere iki tür rehber adlandırılmıştır.

Shirvani (1985), “Ön Tanımlanmış Rehberler”in, bireysel tasarımcıların içerisinde kalmak zorunda oldukları sınırları veya çerçeveyi belirlediğini, buna karşılık “işlemsel rehberler”in, bina ve açık alan için gerekli gün ışığı ölçüsünü, altyapı kapasitesini, gerekli peyzaj düzenlemelerini ortaya koyduğunu ifade etmektedir. “İşlemsel Rehberler” in üstünlüklerinden birisi olarak da alanlara standart önlemler uygulamakla birlikte tümüne uygun olan ya da olmayan standart formlara gereksinme göstermemelerini ve işlemsel rehberlerin, sıkı kurallar koyucu tekniklerden daha esnek ve tasarımcı ile planlayıcıya yaratıcılık ve buluş konusunda olanak bıraktığını vurgulamaktadır.

“İşlemsel Rehberler” ile “Ön Tanımlanmış Rehberler” arasındaki bazı farklar çizelge 4.2’de gösterilmiştir. Elhan, (2006)

Çizelge 4.2 Ön Tanımlanmalı ve İşlemsel Rehberlerin Karşılaştırılmaları
Kaynak: Elhan, (2006)

Ön Tanımlanmış Rehberler	İşlemsel Rehberler
Son ürünün temel karakterleri tariflenir	Son ürünün gereken işlemselliği tariflenir. İşlemsel rehberlere, son ürünün nasıl elde edilebileceğini tarifleyen öğütler eşlik edebilir. Örnek olarak San Francisco tasarım rehberinde olduğu gibi.
Dayandırıldıkları tasarım prensipleri kadar iyi ya da kötüdür	En önemli avantajı tüm yerleşme için belirli ölçüler getirmesine rağmen standart formlar oluşmasına izin vermemesidir.
Tasarımcı yapılaşmış çevrenin ne çeşit bir dokusu olduğu konusunda çalışır	Tasarımcının bireysel şeması üzerine kuruludur.
Yapı elemanlarına kadar ayrıntılı tanımlamalar içerebilirler. Belirli formları önerirler	Kentsel tasarımın bireysel elemanlarının tasarımı tasarımcıya bırakılır
Esneklikleri azdır	Daha esnektir ve tasarımcının yaratıcılığına izin verir.
Daha çok kontrol amaçlı kullanılmaktadır	Değişken düşüncüyü teşvik ederken, hedeflere ulaşılabilmenin sağlanması için daha çok efor gerektirir.
İlk gelişen tasarımları değerlendirmek, kolaydır	İlk gelişen tasarımları değerlendirmek, daha zordur.

Çizelge 4.2 incelendiğinde, en temel okuyacağımız farklılık, “Ön Tanımlanmış Rehberler”in esnekliklerinin daha az olduğu ve tasarımcıyı fazlasıyla sınırladığı, buna karşılık “İşlemsel Rehberler”in daha esnek olduğu ve tasarımcının hayal gücünü kullanmasını sağladığıdır. Bu doğrultuda, “Ön Tanımlanmış Rehberler” en ince ayrıntıya kadar açıklamalar ve belirli kalıplar önerirken, “İşlemsel Rehberler” çerçeve kalıpları belirleyip, ayrıntıları tasarımcıya bırakmaktadır. Böylece, yerel özellikleri farklı olan bölgelerde standart formlar getirmemesi, “İşlemsel Rehberler” in bir avantajı olarak ortaya çıkıyor.

4.3. BÖLÜM SONUCU

Bu bölümde, kentsel tasarım kavramı genel çerçevesinde incelenmiş, kentsel tasarımın bir uygulama aracı olan kentsel tasarım rehberlerinin genel özellikleri, ortaya çıkış süreci, amaçları, türleri açıklanmaya çalışılmıştır. Bölüm içerisinde, bir önceki bölümde detaylandırılan mahalle parklarının tasarım sürecinde tasarım rehberinin ne gibi yönlendirmeler yapabileceği, tasarımcıya ve uygulamayı yapacak kişiye ne şekilde şemalar sunabildiğine değinilmiştir. Aynı zamanda bir sonraki bölümdeki örneklerin hangi kriterler açısından incelenmesi gerektiği, olumlu olumsuz yönlerini ortaya çıkarırken ne gibi süzgeçlerden geçirilmesi gerektiği aktarılmıştır.

Tez bütünü içerisinde baktığımızda, bu bölümde, çalışmanın temelini oluşturan bir parkın tasarlanması konusu içerisinde, tasarım ve tasarım rehberi kavramı üzerinde durulmuştur. Bu doğrultuda, tasarım rehberlerinin, sorun alanlarında mekansal çözümler sağlama, yeni tasarımlarda yol gösterici olma, kentsel mekanda fiziksel bütünlüğü oluşturma vb. çeşitli işlevleri olduğu açıklanmaya, bu işlevlerin uygulanması aşamasında, tasarımcı ve uygulamayı yapacak kişiye ne şekilde sınırlamalar getirdiği veya özgürlükler sağladığı gibi konulara açıklık getirilmeye çalışılmıştır.

5. PARK TASARIM REHBERİ ÖRNEKLERİ

Park tasarım rehberi örnekleri seçilirken, özellikle mahalle parkı tasarım rehberleri seçilememiştir, çünkü incelenen örneklerden de anlaşılacağı üzere park tasarım rehberlerinin mahalle ölçeğinden çok kent ölçeğinde yapıldığı görülmektedir.

Örneklerin tasarım özelliklerinin değerlendirildiği kriterler, açık yeşil alanların planlama ilkeleri arasında yer alan, Esneklik / Uygunluk / Görsellik, Ulaşılabilirlik / Erişilebilirlik / Bağlantılar, Aktiviteler / Canlılık / Fonksiyonellik (Çeşitlilik) başlıkları seçilip, detaylandırılarak oluşturulmuştur.

Örnekler, oluşturulan bu kriterler açısından değerlendirilmişlerdir. Bu kriterlere aşağıda yer verilmiştir;

- Ulaşılabilirlik ve Bağlantılar
- Konfor ve Görsellik
- Kullanım ve Aktiviteler
- Canlılık

Açık yeşil alanlar içerisinde, özellikle park alanlarının tasarımı için bu başlıkların belirlenmesinin temel nedenlerinden biri, park alanlarının sıkça toplumun kullanımında olmalarıdır. Toplumun park alanlarına rağbet göstermesi için, öncelikli olarak bu başlıkların gereklerinin yerine getirilmesi gerekmektedir.

5.1. VONDELPARK TASARIM ÖZELLİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ, AMSTERDAM

Vondelpark, her yaştan Amsterdamlı'nın vakit geçirmekten hoşlandığı, yoğun kullanılan, dünyanın en başarılı parklarından biridir.

Şekil 5.1 Vondelpark'tan bir görünüm (URL-3)

HET VONDELPARK

Şekil 5.2 Vondelpark işlevsel tasarım kararları (URL-3)

Bu parkı bu kadar özel kılan tasarım değildir. Avrupa'daki diğer birçok park gibi Vondelpark da 19. yüzyıl mimarisiyle tasarlanmıştır. Hollanda'nın muhtemelen en çok kullanılan bu parkını özel kılan en önemli özelliği Amsterdam'ın merkezinde konumlanması ve herkes tarafından kolayca ulaşılabilirliğidir. Park, günlük dinlenme ve temiz hava alma amaçlı kullanımının yanında, çeşitli etkinliklere de ev sahipliği yapmaktadır. Güneşli günlerde bisiklet kullananlar, yürüyüş yapanlar ve hayvanlarını gezdirenler tarafından kullanılmakta ve etrafı duvarlarla kaplı olmadığından şehirle bütünleşik, konforlu bir açık alan yaratmaktadır.

Vondelpark'ın Tasarım Özellikleri

Ulaşılabilirlik ve Bağlantılar

Çevresiyle çok iyi şekilde bütünleşmiş olmasına rağmen, kullanıcılarını şehir merkezindeymiş gibi hissettirecek kadar görünür değildir. Park içinde yalnızca yaya ve bisikletli ulaşım imkanı mevcuttur. Kullanıcıları turistler ve şehir sakinleridir. Yaya yolu ve patikalar, bisiklet ve paten gibi aktif sporlara elverişli olan asfalt malzemeden yapılmıştır.

Konfor ve Görsellik

Görece dar olan girişinden sonra, park tümüyle insanların önüne açılmaktadır. Genellikle gölet ve giriş kenarları gibi ilginç yerlerde banklardan oluşan birçok oturma alanı mevcut olduğu gibi yeşilliklerde rahatça oturma imkanı da sunmaktadır. Görece güvenli olan bu parkta özel güvenlik önlemleri alınmamaktadır ve park içinde araç trafiğine izin verilmemektedir.

Kullanım ve Aktiviteler

Parkın kullanım oranı oldukça yüksektir. Parkta performanslar kadar özel etkinlikler de bulunmakta; dinlenme, piknik, gezinti ve ördek beslemeden, koşu, bisiklet ve patene kadar birçok aktiviteye yer verilmektedir. Hollanda nüfusunun arakesiti sayılabilecek; banka yöneticileri, profesörler ve turistlerden, dondurma satıcıları, bebekler, çocuklar ve yaşlılara kadar birçok kullanıcısı mevcuttur.

Canlılık

Özellikle güneşli günlerde, park adeta hayat doludur. İnsanlar tanışır, konuşur, eğlenir ve bir şeyler yerler. Park, her türlü etnik kökenden kullanıcıya açıktır.

5.2. MAIN BEACH PARK ve HEISLER PARK TASARIM ÖZELLİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ, CALIFORNIA

Laguna Beach'in iki dönümlük su kenarı parkı, Heisler Park ile bağlantılıdır ve sahil şeridindeki kayalıklar boyunca uzanır. Oldukça yoğun kullanıma sahip bu parklar da başarılı birer park örneğidir.

Şekil 5.3 Laguna Beach Park'tan bir görünüm (URL-2)

İki parkta da, yürüme amaçlı ahşap iskele, basketbol ve voleybol sahaları, oyun strüktürleri, oyun ve piknik amaçlı kullanılacak açık yeşil alan ve rekreasyon alanlarında yapılabilecek birçok aktivite mevcuttur. Bu parklar, sanattan kültüre kadar birçok düzeyde rekreasyon sunmakta ve her gün binlerce kullanıcı ağırlamaktadırlar.

Main Beach Park ve Heisler Park'ın Tasarım Özellikleri

Ulaşılabilirlik ve Bağlantılar

Aktivite merkezleri birbirlerine; yaya yolları, yeşil alanlar ve ahşap iskelelerden oluşan etkili bir sistemle bağlıdır. Ayrıca parklara, şehir merkezinden geçen Pasifik Sahil Yolu'nu kullanan kişiler tarafından da oldukça kolay ulaşılır, çünkü park girişlerinin olduğu yerlerde yollar daraltılarak trafik yavaşlatılmış ve yayalar için elverişli bir ulaşım sağlanmıştır.

Konfor ve Görsellik

Main Beach Park, bazıları şehir sakinleri tarafından bağışlanmış ve üzerine isimleri yazılmış olan geleneksel bankların yanında, parkın kendisine özel olarak, sanatçılar tarafından tasarlanmış oturma birimlerine de sahiptir. Keşif hissi yaratan çiçek tarhı, heykeller ve benzeri alanlarla, parka kamusal sanat entegre edilmiştir. Özellikle okyanus manzaralı terası ile park, düşün ve davetler için oldukça popüler bir mekândır.

Kullanım ve Aktiviteler

Park, şehir sakinlerinden turistlere kadar herkes tarafından, gece-gündüz, hafta içi-hafta sonu ve yaz-kış olmak üzere sürekli kullanılmaktadır. Kimileri parkta yürümeyi, kimileri izlemeyi, çeşitli sporlar yapmayı ya da yüzmeyi tercih ederken birçokları sadece zaman geçirmeyi ve sosyal ilişkiler kurmayı amaçlamaktadır.

Canlılık

Oldukça hareketli bir yer olan bu park, halkın gurur kaynağıdır. Aktivite olanaklarının fazla ve çeşitli olması parkın canlılığını arttırmaktadır. (URL-2)

5.3. PARC DE LA VILLETTE TASARIM ÖZELLİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ, PARİS

1982 yılında Fransız hükümeti tarafından açılan tasarım yarışmasını kazanan Bernard Tschumi'nin tasarımı olan Park De La Villette, 1987 yılında kullanılmayan bir endüstriyel alana inşa edilmiştir. Paris'in en modern parklarından 86 dönümlük Park de La Villette, Paris'in en büyük yeşil alanıdır. Tschumi bu parkı, parktaki tüm binaların birleşimiyle

“dünyadaki en büyük bina” olarak nitelemektedir.

Şekil 5.4 Park De La Villette projesi
(URL-4)

Park De La Villette projesi uygulama aşamasından öte kentsel park kavramına yeni bir bakış açısı getirdiği için önemlidir. 1995 yılında tamamlanan bu park, 25 adet folie (her biri bir fonksiyona sahip, şaka-oyun yapıları), galeriler, köprüler ve özel bahçeler içermektedir. Bununla birlikte parkta, farklı tasarımcılar tarafından tasarlanan birçok bahçe de yer almaktadır. (Çay, 2000)

Şekil 5.5 Park de la Villette folie'lerinden görünüş
(URL-4)

Park de la Villette'nin Tasarım Özellikleri

Ulaşılabilirlik ve Bağlantılar

La Villette Parkında insanın kent yaşamından soyutlanması söz konusu değildir. Aksine park, tüm ulaşım olanaklarıyla ilişkilendirilmiş ve “doğa”nın bir parçası olmaktan çok “kent”in bir parçası olmasıyla ele alınmıştır. Kentten soyutlanmamış olan bu park, barındırdığı yaya yolları ve patikalarla her türlü aktivite ve binaya ulaşımı rahatça sağladığı gibi dileyenlere

orman içerisindeymişçesine huzurlu ve dingin bir yürüyüş imkanı da vermektedir (Al-Qudah, 2006).

Şekil 5.6 Park de la Villette planı ve yaya ulaşım şeması

(URL-4)

Konfor ve GörSELLİK

Ortasından geçen kanal, çeşitli bitki ve ağaçlarla donatılmış bahçeleriyle birçok manzarayı bir arada barındıran Park de la Villette, ayrıca dünyaca ünlü mimarlarca tasarlanmış birçok yapısı ve bu parka özgü folie'leriyle de ziyaretçilerin ilgisini çekmektedir. Her ihtiyaç grubu için gerekli olan donatıların açık ve kapalı olarak tasarlanıp birbirleriyle ilişkileri kurularak yerleştirildiği parkta kullanıcı konforu, amfi tiyatro, satranç masaları, tribünler ve çok sayıda oturma alanları ile sağlanmıştır (Yılmaz, 2006).

Kullanım ve Aktiviteler

Bu park basit bir park olmasının ötesinde kültürel ve eğlence aktiviteleri bakımından zengin, açık hava tiyatroları, restoranlar, sanat galerileri, müzik ve resim atölyeleri, çocuk oyun alanları, film gösteri merkezleri, bilgisayar merkezleri ile desteklenmiş kompleks bir parktır.

Park içerisinde birbirinden ünlü mimarlar tarafından tasarlanmış yapılar da bulunmaktadır. Alain Fainsilber tarafından tasarlanmış "City of Sciences and Industries" müzesi, bilimle ilgili

her türlü konuya ev sahipliği yapan geçici ve kalıcı sergileriyle aileler ve çocukların uğrak yerlerindedir.

Adrien Fainsilber ve Gérard Chamayou tarafından tasarlanmış olan “The Geode” 1000m2’lik yarı küre şeklinde bir film ekranı barındırmakta, bu ekranda bilim ve doğa filmleri gösterimi yapılmaktadır.

Şekil 5.7 City of Sciences and Industries (URL-4)

Şekil 5.8 Park de la Villette, The Geode (URL-4)

Mimar Christian de Portzamparc tarafından tasarlanmış “The City of Music” müzesinde bir oditoryum, müzik ve dans kütüphanesi ve kaynak merkezi bulunmaktadır.

Şekil 5.9 Park de la Villette, The City of Music (URL-4)

Park içerisinde ayrıca 10 adet tema bahçesi bulunmaktadır. Ağaçlar arasına konumlandırılmış aynaların bulunduğu “Ayna Bahçesi”, parkın geri kalan kısmından 6 metre aşağıda konumlandırılmış ve birçok yaya yoluyla kullanıcılara değişik manzaralar sunan “Bambu Bahçesi”, esrarengiz bir müzik eşliğinde kullanıcıları mavi çam ormanı ve huş ağaçlarına doğru götüren yaya yollarıyla “Çocukluk Korkuları Bahçesi”, 80 metre yüksekliğinde ağzından kaydıracak çıkan dragon şeklindeki tırmanma aparatıyla çocukların gözdesi olan “Dragon Bahçesi” bu tema bahçelerinden bazılarıdır (URL-4).

Şekil 5.10 Ayna Bahçesi
(URL-4)

Şekil 5.11 Bambu Bahçesi
(URL-4)

Şekil 5.12 Çocukluk Korkuları Bahçesi
(URL-4)

Şekil 5.13 Dragon Bahçesi
(URL-4)

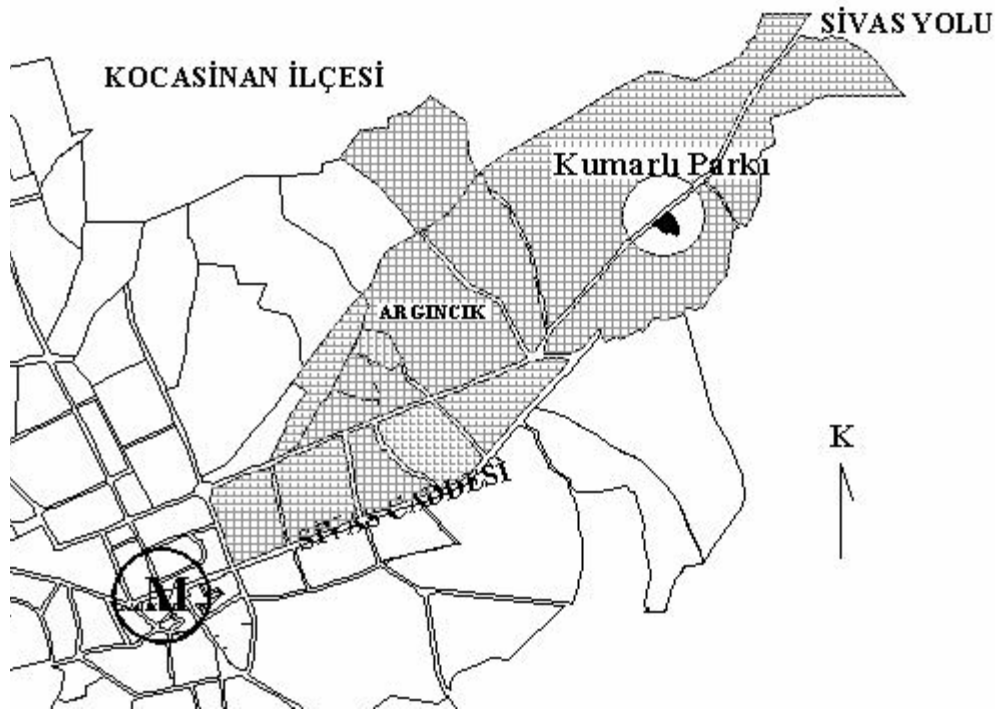
Canlılık

Parc De La Villette’de geçtiğimiz 15 yıldan bu yana yaz ayları boyunca ücretsiz olarak büyük ekran açık hava sinema gösterimi yapılmaktadır. Ayrıca yine yaz aylarında her Pazar günü, müzik kioskunda belirli saatlerde ücretsiz performanslar sergilenmektedir. Yılda ortalama 10 milyon ziyaretçiye ev sahipliği yapan, etrafını çevreleyen duvarları ve kapısı olmayan bu

park, sağladığı çeşitli aktivitelerle sadece dinlenme ve rahatlama değil, aynı zamanda Paris halkı ve turistlerinin etkileşim mekânıdır (Al-Qudah, 2006).

5.4. KUMARLI PARKI TASARIM ÖZELLİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ, KAYSERİ

Kayseri ili Kocasinan ilçesi Kumarlı Mahallesi'nde yer alan bu park 1992 yılında hizmete açılmıştır. Kent merkezine 7 km uzaklıkta konumlanmış bu parkın kullanıcıları, merkez ile Kayseri-Sivas yolu arasında, lineer bir koridor üzerinde yer seçen birçok mahallede ikamet etmektedir.

Şekil 5.14 Kumarlı parkının konumlanması

Parkın toplam büyüklüğü 8 ha, aktif olarak kullanılan alan ise 2.2 ha'dır. Park alanının % 80'ini doğal, % 20'sini ise yapay alanlar ve % 10'luk bir kısmını da donatılar oluşturmaktadır.

Kumarlı Parkı'nın Tasarım Özellikleri

Ulaşılabilirlik ve Bağlantılar

Parkın ulaşılabilirliği oldukça yüksektir. Park çevresinde toplu taşıma durakları, yayalar için kolay erişim imkanları ve özel araçlar için otopark mevcut olduğundan birçok mahalleden kullanıcılar tarafından kullanılabilir.

Park içerisindeki iki temel yaya aksı, gölet çevresini boydan boya çevreleyen ve dolaşan bir yol ile parkın çeper bölgelerine yakın alanlarından geçen ve tüm parkı çevreleyen bir ring oluşturmaktadır. Yaya yollarının park içerisinde birbirleriyle bağlantılı oluşu ve sirkülasyon oluşturması, parkın başarılı bir özelliğidir. Ayrıca oturma birimleri, fonksiyon alanları, piknik masaları ve kameriyeler yaya dolaşım güzergâhları üzerinde konumlanmış dolayısıyla yayaları istedikleri yerlere yönlendiren yollar olmayı başarmıştır. Bunun yanında, yaya yollarında farklı özelliklerdeki çok çeşitli döşeme malzemesi kullanılması, malzemelerdeki sürekliliği bozmakta ve malzemeler arası geçişlerdeki bu düzenlemeler görsel açıdan rahatsızlık yaratıcı nitelik taşımaktadır.

Konfor ve Görsellik

Oturma birimleri park içerisinde yoğun olarak, yaya dolaşım güzergâhları üzerinde ve gölet çevresinde konumlanmıştır. Ancak gölet çevresinde bulunan bu seyir ve dinlenme amaçlı oturma birimleri üzerinde herhangi bir gölgeleme elemanı bulunmadığından, bankların kullanım oranı düşük, dolayısıyla işlevsel olarak başarısızdır. Park içerisindeki özellikle gölgelik bölgelerde konumlandırılmış oturma alanlarının ise beton malzemenin yapılmış olması, doğayla uyumsuz görüntü sergilemesinin yanında malzemenin soğuk olması ve çoklukla bakımsız olmaları nedeniyle konfor ve görsellik adına olumsuz nitelikler taşımaktadır.

Alanda, özellikle piknik amaçlı kullanıma yönelik, içerisinde mermer ve beton masalar ile oturma birimleri bulunan kameriyeler yer almaktadır. Kameriyeler, ahşap ve metal malzeme kullanılarak yapılmıştır ve kullanım oranları yüksektir.

Parkın mevcut 136 adet aydınlatma elemanı, böyle büyük ölçekli bir park alanı için kısıtlı olduğundan, parkın gece kullanımı ve güvenliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Parkta genellikle ikili ve üçlü lambalardan oluşan aydınlatma elemanları kullanılmıştır. Mavi direkleri bulunan bu elemanlar, doğal çevreye uyumsuz bir görünüm sergilemektedir.

Mevcut yapay köprüler, gölet içerisindeki adacıklara ulaşım sağladığından ve gezinti alanları arası geçişler oluşturduğundan, fonksiyonel açıdan önemli öğelerdir. Ancak yapı malzemesinin metal oluşu doğayla uyumsuzluk yaratmakta ve estetik açıdan olumsuz etki göstermektedir.

Kullanım ve Aktiviteler

Park alanının ortasında lineer bir koridordan saçaklanan üç büyük havuzcuk şeklinde konumlanmış yapay bir gölet mevcuttur. Göletin orta kısımlarında yapay adacıklar düzenlenmiş ve buralara köprülerle geçişler verilmiştir. Su yüzeylerinin hem estetik hem de psikolojik anlamda insanlar üzerinde önemli etkileri bulunması, park içerisinde, yapay gölet ve su kullanımını son derece olumlu kılmaktadır. Ancak gölet ve su yüzeylerinin oldukça bakımsız olduğu da görülmektedir. Su seviyesi göletin çeper kısımlarında azalmakta, susuz kalan bu bölgeler koku ve görüntü kirliliği yaratmakta, aynı zamanda sinek ve böceklerin toplanmasına neden olmaktadır.

Parkın güney batı ucu, iç-çeper bölgesinde, aktivite yönünden çeşitlilik getirecek açık bir olimpik yüzme havuzu konumlandırılmıştır. Kentte olimpik standartlara sahip bu nitelikte başka bir yüzme havuzu bulunmamasına rağmen, park içerisindeki yüzme havuzu aktif olarak kullanılmamaktadır. Ayrıca bu yüzme havuzunun dışında, park içerisinde yetişkinler için, sportif olanaklara yönelik herhangi bir tesis veya alan mevcut değildir. Ancak, park içerisinde çocuklar için canlı aktivite alanlar oluşturan oyun alanları mevcut, fakat bunların büyüklükleri ve ekipman açısından zenginlikleri kısıtlıdır. Ayrıca bu oyun alanları çevresinde, tanımlayıcı, koruyucu ve sınırlayıcı elemanlar bulunmadığı gibi, çocukların konforu için gölge sağlayacak bitkisel veya yapısal peyzaj ögesi de bulunmamaktadır.

Büyük ölçekli bu parkta lokanta, büfe, tuvalet gibi fonksiyonel tesisler bulunmakta ancak sayıca yetersiz kalmaktadırlar. Aktivite çeşitliliği yaratma amaçlı gereksinimlerden olan, tenis kompleksi, çok amaçlı sahalar, sosyal merkez, trafik eğitim alanı, kır evi, rekreasyon merkezi gibi kullanımların bu parkta yer almadığı görülmektedir. Bu parkın aktivite çeşitliliği, yalnızca olimpik yüzme havuzu, gölet, piknik alanı, çocuk parkları gibi kullanımlarla sınırlıdır. Dolayısıyla bu parkta aktivite oranının çok yüksek olmadığı görülmektedir. Bunlarla birlikte, parkta fonksiyonel kullanımları artıracak; Kocasinan Park ve Bahçeler Müdürlüğü'ne ait bir idari bina, lokanta, büfe, mescit, trafo, tuvalet yer almaktadır.

Canlılık

Parkın daha önce belirtilen olumsuz bazı özelliklerine rağmen, çevre mahalle sakinleri tarafından rahatlıkla erişilebilir olması ve çocuklar için oyun alanı sağlaması sayesinde gündüz kullanımının çok da düşük olmadığı, en azından kentliye sosyal etkileşim içerisinde olabilecekleri bir alan yaratması açısından başarılı olduğu görülmektedir (Onsekiz, D., ve Sezer, O., 2009).

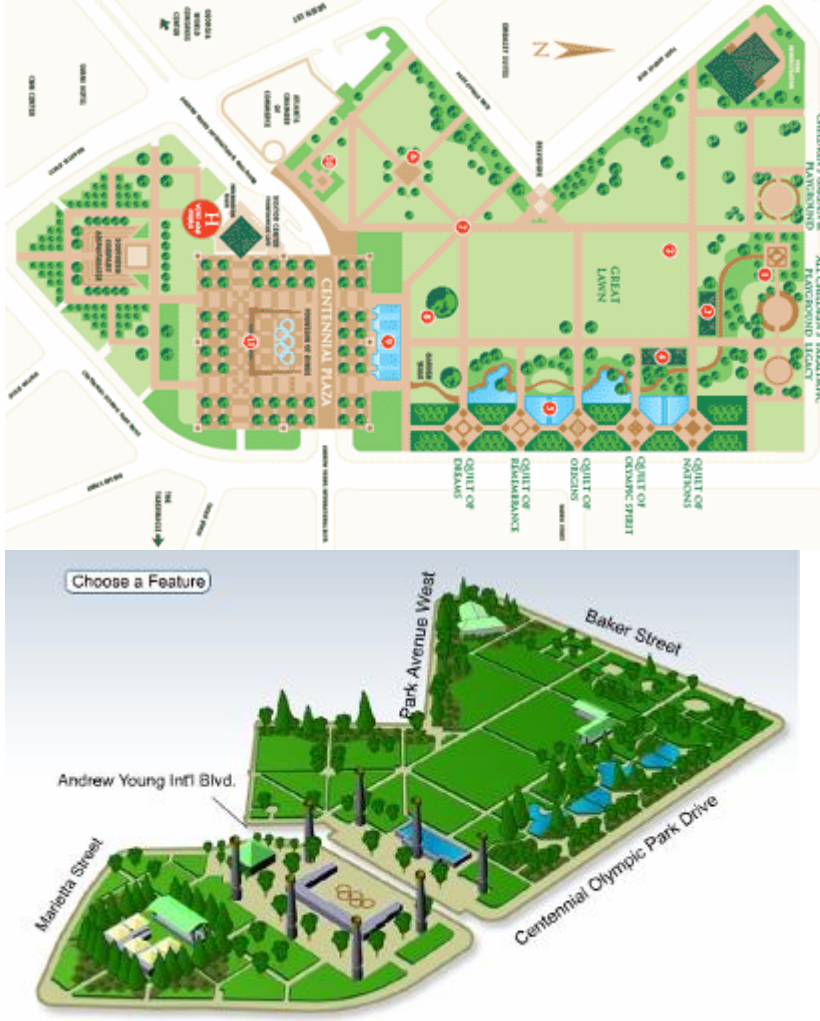
5.5. CENTENNIAL OLİMPİYAT PARKI TASARIM ÖZELLİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ, ATLANTA

Atlanta 1996 Olimpiyat oyunları için düzenlenmiş olan ve bu sebeple tematik bir kent parkı sayılan Centennial Olimpiyat Parkı, peyzaj mimarlığı ve mimarlık konularında faaliyet gösteren dünyanın önde gelen firmalarından EDAW Inc tarafından tasarlanmış, Beers-Russell tarafından da uygulanmıştır. Park, konumlandığı bölge açısından stratejik bir noktada bulunmaktadır. Park alanı; kent ticaret merkezi, Georgia World Congress Center, Georgia Dome ve CNN Center arasında yer alır. Yakın çevresi iş merkezleri, oteller bölgesi ve Georgia Tech üniversitesi kampüsüyle çevrelenmiştir (Şekil 5.19).

Şekil 5.15 Centennial Parkı konumlanışı (URL-6)

Konumu itibariyle günümüzde de yoğun olarak kullanılan bir kamusal dış mekân olarak hizmetini sürdürmektedir. 8.5 ha alana sahip park, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki son 20 yıldır yapılmış en büyük kent parkı olma özelliğindedir. Bunun yanı sıra Georgia Eyaleti'nin ilk Eyalet Parkı unvanını da almıştır. Parkın yapımı iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Su oyunları ve Centennial Plaza'yı da içine alan ve güney park olarak anılan kısım 1996 yılında tamamlanmıştır. Bu alan olimpiyat oyunları sırasında ziyaretçi merkezi olarak kullanılmış ve şenliklerin yapılmasına olanak sağlamıştır. Kuzey park olarak anılan ikinci etabın da 1997 yılında tamamlanmasıyla park günümüzdeki son şeklini almıştır (URL-6).

Şekil 5.16 Centennial Park plan ve perspektifi
(URL-6)

Kuzey ve güney olmak üzere iki ana parçadan oluşan parkın genel karakterini, birbirini dik kesen ana akslar ve geometrik şekiller belirlemektedir. Parkın güney kesiminde bulunan ve Centennial Plaza olarak anılan geniş toplanma-dağılıma alanının merkezinde olimpiyat halkalarını sembolize eden birbiri içine geçmiş 5 daireden oluşan su oyunları fiskiye sistemi bulunmaktadır (Deniz, 2005).

Centennial Olimpiyat Parkı'nın Tasarım Özellikleri

Ulaşılabilirlik ve Bağlantılar

Kuzey park ve Güney park, araç trafiğine de olanak sağlayan bir yolla birbirinden ayrılmaktadır. Hız kesici önlemler araçların ve yaya trafiğinin güvenli bir şekilde seyretmesine olanak sağlamaktadır. Gerek zemin döşemesi gerekse mekânsal oluşumu

belirleyen öğelerle bu araç yolu, Centennial Plaza'yı ikiye ayıran katı bir dışsal eleman değil parkın bir parçası şeklinde başarıyla tasarlanmıştır.

Kuzey Park'a, doğu sınırından 18x18 metrelik meydanlara açılan 5 adet giriş bulunmakta, bu girişler (Rüyalar Kapısı, Ani Kapısı, Kökenler Kapısı, Olimpiyat Ruhu Kapısı, Uluslar Kapısı) çevrelerinde oturma birimleri bulunan tematik nitelikli meydanları ve merkezlerinde Atlanta Olimpiyat Oyunları ile ilgili bir konuyu işleyen plastik öğeleri barındırmaktadırlar.

Konfor ve Görsellik

Olimpiyat oyunlarının logosunun işlenmiş olduğu kaide üzerine oturtulmuş, yukarı doğru daralan silindirik biçimindeki alüminyum gövde, üzerinde bulunan aralıklardan ışıklar saçmakta, tepe kısmında yer alan fener de olimpiyat ateşini sembolize ederek aydınlatma görevini üstlenmektedir. Bu kuleler ölçek ve işlev olarak değerlendirildiğinde sadece aydınlatma görevinin ötesinde, görsel zenginliği, çevre alanlardan algılanabilirliği ve tüm park geneli için bir referans oluşturması özelliğiyle birer "landmark" olarak öne çıkmaktadır. Aydınlatma kuleleri ve bayrak direkleri arasında kalan dış meydanda bulunan meşe ağaçlarının oluşturduğu mekân oturma, gezinti ve seyir gibi pasif rekreasyon ağırlıklı kullanımlar sunmaktadır. Centennial Plaza'nın kuzey sınırına, 15x45 metre genişliğinde bir yansıtma havuzu tasarlanmıştır. Havuzu sınırlayan granit duvar, geniş harpuştasıyla seyir, oturma ve dinlenmeye olanak tanımaktadır. Havuzun kuzey-doğu yönünde, kayalarla kademelenmiş ve doğal yapı kazandırılmış bir kaynak doğmakta ve dere şeklinde, kıvrımlar yaparak kuzeye doğru akmaktadır. Bu derenin yatağı da yine kayalar ve çakıllarla oluşturulmuş her iki tarafı bu doğal yapıya uygun olarak yoğun bitki dokusuyla çevrelenmiştir. Suyun akışında arazinin doğal eğiminden faydalanılmıştır (Şekil 5.21).

Şekil 5.17 Centennial Park içindeki dere (URL-6)

Kullanım ve Aktiviteler

Kuzey Park'ın batı kısmında ise geniş çim alanlara ve çocuk oyun alanlarına yer verilmiştir. Bitki dokusunun sadece park sınırında yoğunlaştığı görülmekte, orta kısımda geniş açıklıkların belirlediği mekân; dinlenme, piknik ve oyunlar için uygun bir kullanım sunmaktadır. Geniş katılımlı toplantılar, şenlikler ve festivaller de bu açıklıkta yürütülmektedir. Haziran 2002'de Atlanta Senfoni Orkestrası'nın burada verdiği konserde 75.000 kişi bir araya gelmiştir.

Centennial Plaza bölgesindeki fiskiyeli olimpiyat halkalarındaki bilgisayar senkronizasyonlu sistem ise ışık ve su oyunları yaratarak her yaş grubundan insanı günün her saati cezbeden bir ilgi merkezi oluşturmaktadır (Şekil 5.22).

Şekil 5.18 Centennial Plaza bölgesi
(URL-6)

Canlılık

Centennial Park, kent yaşayanlarının sosyal iletişim ve etkinliklerinin önemli bir aracı olarak öne çıkmakta, nitelikli kentsel yaşamı destekleyen tasarım ve uygulamaları yanı sıra kamusal yaşama kazandırdığı zenginlikle kent kimliğindeki yerini almaktadır. Parkın varlığı, hem Olimpiyat Oyunları gibi böylesine önemli bir uluslararası organizasyonun burada yapılmış olmasını kent belleğine işlerken hem de toplumsal gururun mekâna yansıyan somut bir göstergesi konumundadır (Deniz, 2005).

5.6. MAÇKA DEMOKRASİ PARKI TASARIM ÖZELLİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ, İSTANBUL

Maçka Demokrasi Parkı Beyoğlu ilçesi Harbiye Mahallesi sınırları içerisinde olup, Maçka, Dolmabahçe sırtları, Teşvikiye ve Beşiktaş arasında kalmaktadır. Çevresinde Askeri Müze, İnönü Stadyumu, Dolmabahçe Sarayı, Belediye Dolmabahçe Sosyal Tesisi, İtfaiye, üç fakülte

(İstanbul Teknik Üniversitesi'nin Taşkışla kampüsü, Gümüşsuyu kampüsü, Maçka kampüsü), beş büyük otel, Açık hava Tiyatrosu, Cemal Reşit Rey Konser Salonu, Lütfi Kırdar Konferans ve Kongre Salonu ile bir kültür vadisi bahçesi konumlanmıştır.

H. Prost'un hazırladığı İstanbul planında "2 No'lu Park" olarak yer almış ancak o dönemde yapımı gerçekleştirilememiştir. 1966 yılında yeniden düzenlenerek kısa zamanda kullanıma açılan park planında kademeli oturma mekânları, gezi yolları, çocuk bahçeleri, bisiklet parkuru, taşlarla örülmüş kademeli havuzlar vardı. Park çevrenin rekreasyon gereksinimini büyük ölçüde karşılamakta idi (Şekil 5.23). Sonraları kendi haline terk edilen park güvensiz bir alan haline gelmiş kentli tarafından kullanılmamıştır. 1993'teki düzenlemelerle tekrar projelendirilen park Maçka Demokrasi Parkı olarak kullanıma açılmıştır (Yücel ve Yıldızcı, 2008).

Şekil 5.19 Maçka Demokrasi Parkı Planı

Maçka Demokrasi Parkı'nın Tasarım Özellikleri

Ulaşılabilirlik ve Bağlantılar

Parkın; kuzey, güney, doğu ve batı olmak üzere stratejik bağlantı noktalarında, dört yönden giriş kapısı vardır. Park Kadırgalar Caddesi ile ikiye ayrılmakta, bu iki yaka Kadırgalar Yaya Köprüsü ile birbirine bağlanmaktadır. Güney sınırı, Maçka'ya çıkan Bayıldım Caddesi'ne, doğu sınırı ise Maçka Caddesi ve Operatör M. Kemal Öke Caddesi'ne cepheli olan parkın kuzey kapısı ise Kadırgalar Caddesi ile Operatör M. Kemal Öke Caddesi'nin birleştiği

yerdedir. Parkın batı sınırı Açık hava Tiyatrosu, Otel ve Fakülte binasının eteklerine kadar uzanmaktadır. Parkın güney kenarında boş havagazı deposu, yanında İstanbul Büyükşehir Belediyesi Park ve Bahçeler Şube Müdürlüğü ve Budama Şeflikleri ile Küçük Çiftlik Gazinosu'nun yerine kurulmuş Lunapark bulunmaktadır (Özdingiş, 2007).

Şekil 5.20 Yaya Köprüsü

Şekil 5.21 Güney Giriş Kapısı

Konfor ve GörSELLİK

Vadi yamaçlarına kurulmuş olması sebebiyle parkın topografik yapısı oldukça eğimlidir. Bu da doğu-batı yönlerinde üst kotlardan alt kotlara inişini zorlaştırmakta hatta parkın bazı bölümlerinde bu kotlar sadece merdivenlerle bağlandığı ve rampayla ulaşım sağlanmadığı için engelli ve yaşlı kullanıcıların parkın bu kısımlarını kullanmasını imkânsız hale getirmektedir. Yine arazinin topografik yapısından kaynaklanan kuzey-güney yönündeki eğim ise giriş kısımlarında merdivenlerle birlikte rampa yapılması ile bu sorun çözülmüş, kuzey kapısındaki rampadan girenlerin ana aksa ulaşip güney kapısına kadar varmasına olanak sağlanmıştır.

Ana aksta yaya ulaşımı, Şekil 7.10'da görüldüğü gibi kullanıcıların rahat hareket edebileceği ve yorulduklarında, dinlenebilecekleri oturma alanları ve banklarla desteklenmiştir.

Parkta büyük ebatlarda, zengin ağaç ve çalı türleri bulunmakta, bu zenginleştirilmiş bitkisel doku kullanıcıların şehrin ortasında doğayla bütünleşmelerini sağladığı gibi, parkın görsel konfor çitasını da yükseltmektedir.

Şekil 5.22 Ana Yaya Aksı

Kullanım ve Aktiviteler

Parkın mevcut yüzölçümü 203.723 m2 kadar olup, bunun 158.846 m2'si yeşil alan, 44.877 m2'si sert zemin, havuz ve kullanım üniteleridir.

Parkta, açık ve kapalı sekiz adet yeme içme alanı, bir adet tuvalet, idare ve güvenlik binası, halı saha, yürüyüş ve koşu parkuru, kültürfizik amaçlı spor alanları, iki adet çocuk oyun alanı, serbest oturma alanları, üst kottan itibaren kademeli ve fiskiyeli havuz ve durgun havuzlar, beş adet trafo, iki adet su deposu, Şişli Belediyesi Evlendirme Dairesi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi İştiraklerinden Spor A.Ş. Genel Müdürlüğü, Helikopter pisti ve bir firmanın araba satış ofisi bulunmaktadır.

Şekil 5.23 Kademeli Havuz

Şekil 5.24 Yürüyüş ve Koşu Parkuru

Şekil 5.25 Çocuk Oyun Alanı

Şekil 5.26 Kültürfizik Amaçlı Spor Alanı

Ayrıca parkın doğu ve batı yamaçları arasında Kadırgalar Vadisi üzerine kurulan teleferik hattı parkın havadan da izlenebilmesine imkân sağlamaktadır.

Şekil 5.27 Teleferik Hattı Girişi

Canlılık

Park bütünüyle bölge için güzel bir rekreasyon alanıdır (Özdingiş, 2007).

5.7. BÖLÜM SONUCU

Bu bölümde örnekler, belirlenen tasarım kriterleri çerçevesinde analiz edilmiş ve bu analiz sonucunda tasarım önerileri daha belirgin olarak ortaya çıkarılabilmektedir. Örneklerin analizi sonucu daha belirgin olarak ortaya çıkarılan tasarım önerileri Çizelge 5.1’de tablosal olarak gösterilmiştir;

Çizelge 5.1 Örneklerin Analiz Sonucu Belirginleşen Tasarım Önerilerinin Tablosal Gösterimi

	VONDELPARK, AMSTERDAM	MAIN BEACH PARK ve HEISLER PARK, CALIFORNIA	PARC DE LA VILLETTE, PARİS	KUMARLI PARKI, KAYSERİ	CENTENNIAL OLİMPİYAT PARKI, ATLANTA	MAÇKA DEMOKRASİ PARKI, İSTANBUL
Girişler, Geçitler ve Sirkülasyon	+	+	+	+	+	+
Servis Yolları		+		+	+	+
Yaya Yolları, Bisiklet Yolları, Kaldırımlar ve Tampon Bölgeler	+	+	+	+	+	+
Otopark Alanları		+		+	+	+
İşaretler ve Tabelalar						
Aydınlatma		+		+	+	
Mimari			+			
Peyzaj	+	+	+	+	+	+
Ourma / Dinlenme Elemanları	+	+	+	+	+	+
Su Ögesi	+	+	+	+	+	+
Çocuk Oyun Alanları	+	+	+	+	+	+
Spor Alanları	+	+	+	+	+	+
Piknik Alanları	+	+		+	+	

Tablo oluşturulurken, incelenen örnek parklardaki mevcut tasarım önerilerinin ortak olanları ortaya çıkarılmış ve olması gerektiği düşünülenler ilave edilmiştir. Örnekler, incelenbildiği kadarıyla değerlendirilmiştir.

Bu bölümde, mahalle parkı tasarım rehberlerini açıklamaya yönelik, çalışma içerisinde değinilen kuramsal bilgileri desteklemek amacıyla örnekler incelenmiştir. Örnekler incelenirken her bir tasarım, bulunduğu bölgenin öznel koşulları çerçevesinde değerlendirilmeye çalışılmıştır. Her örnek çalışmanın tasarım özellikleri değerlendirilirken, park içerisinde yer alabilmesi muhtemel fonksiyonları kapsayan genel başlıklar (ulaşılabilirlik ve bağlantılar, konfor ve görsellik, kullanım ve aktiviteler, canlılık) incelenmiştir. İncelenen bu genel başlıklar sonucunda ulaşılan tasarım önerileri altıncı bölümde detaylandırılmaya çalışılmıştır.

6. MAHALLE PARKI TASARIM REHBERİ DÜŞÜNCE Sİ

Bir önceki bölümde, çalışma içerisinde yer verilen kuramsal bilgiler ve belirlenen tasarım kriterleri ışığında, seçilen örnekler kısaca analiz edilmiştir. Bunun sonucunda, “bir park alanı tasarlanırken oluşturulması gerekli rehberde nelere yer verilebilir” sorusuna cevap olabilecek bir düşünce oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu düşünce, park alanının yer aldığı bölgenin tarihi, geçmişi, doğal ve kültürel özellikleri, vizyonu, hedefleri ve tasarım önerileri şeklinde başlıklandırılmıştır.

6.1. PARK ALANININ YER ALDIĞI BÖLGENİN TARİHİ, GEÇMİŞİ, DOĞAL VE KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİ

Oluşturulacak park alanının yer aldığı bölgenin tarihi, geçmişi, doğal ve kültürel özellikleri incelenmeli, oluşturulacak park tasarımı için atılacak adımlar belirlenirken bu özellikler esas alınmalıdır.

Park alanının bulunduğu bölgede daha önce yaşanmış tarihsel olaylar var mı araştırılmalı, varsa park tasarımında kullanılacak fonksiyonlar içerisinde o tarihsel olaya vurgu yapacak ne tür çalışmalar yapılabilir düşünülmelidir.

Park alanının bulunduğu bölgenin doğal yapısı ne şekilde analiz edilmelidir. Analizde toplanan bilgiler ışığında, park tasarımında oluşturulacak ufak çaplı yapılar, oturma grupları, çitler, yollar, bahçeler vb. birimler bölgenin doğal özellikleriyle uyuşacak şekilde belirlenmelidir.

Park alanının bulunduğu bölgede yaşayan nüfusun yaş gruplarının dağılımı, sosyo-kültürel özellikleri araştırılmalı, araştırmalar neticesinde ortaya çıkan bulgular oluşturulacak park tasarım rehberine ışık tutmalıdır.

6.2. PARK ALANININ VİZYONU

Tasarlanacak park alanı için, tasarlanması düşünülen bölge içerisinde mevcut olan ve oluşturulacak park tasarımlarından kendisini ayırt ettirecek şekilde bir vizyon belirlenmelidir. Vizyon belirlenirken, su ögesi, peyzaj ögesi, kültürel özellikleri öne çıkaran müze oluşumları, hayvanat bahçesi, çocuk oyun alanının büyüklüğü ve çeşitliliği, tüm yaş gruplarına hitap edebilir olması vb. yönleri gibi birkaç yönü daha fazla öne çıkarılarak bir fark yaratılmalıdır.

6.3. PARK ALANININ HEDEFLERİ

Belirlenen vizyon çerçevesinde, park tasarımı uygulandığında ulaşılmak istenen; üst ölçekteki yeşil bant sisteminin sürekliliğini sağlamak, tampon bölgeler oluşturarak gürültü kirliliğini azaltmak, kullanıcı yaş gruplarına göre sosyal-kültürel gelişimlerine katkıda bulunmak, düzensiz çevre oluşumunun önüne geçmek vb. hedefler konmalıdır.

6.4. PARK ALANININ TASARIM ÖNERİLERİ

Geliştirilecek düşüncelerle, yaratıcı tasarım arayışlarına, esnek bakış açısına ve geri dönüşlere izin vererek, tasarlanacak parkın belirli kalıplar içerisinde, her yerde olan benzer fonksiyonların aynı bakış açısıyla bir araya getirilmiş hallerinden oluşmasının önüne geçilmelidir.

6.4.1. Girişler, Geçitler ve Sirkülasyon

Mahalle Parklarında, ölçeği ile bağlantılı olarak 2 tip giriş yaratılmalıdır; servis araç girişleri ile yaya girişleri. (Mahalle parklarında, ölçeği ve amacı gereği normal araç girişi tasarlanmamalı, bu tip ve ölçekteki parklar o şekilde bir trafiğe kapalı olmalıdır.)

Parkın servis girişi, ambulans, itfaiye, polis vb. acil durumlarda girmesi muhtemel araçlar ile çöp arabası, sulama ve koku arabası vb. günlük bakım durumlarında girecek araçların geçişine ve dolaşımına engel olmayacak şekilde tasarlanmalıdır.

Parkın ana yaya girişi, parkın bulunduğu bölgenin vizyonunu ve özelliklerini yansıtacak şekilde olmalı, park ziyaretçilerinin açık şekilde göreceği bir yerde olmalıdır. Yaya girişleri, bölgedeki parkı gören tüm caddelerden görülebilir olmalı, tüm girişler parkın ana karakteriyle ve birbirleriyle uyum içerisinde tasarlanmalıdır.

Parkın giriş ve çıkışlarında parkı tanıtan, krokisinin, özelliklerinin, sürekli faaliyetleri varsa saatlerini ve yerini gösteren programların yer aldığı broşürler olmalıdır.

Parkın giriş ve çıkışlarında, parkla, bulunduğu bölge ve ille ilgili, parkın özelliklerini yansıtan kartpostal, anahtarlık, kupa, takı vb. hediyelik eşyaların satıldığı birimler oluşturulmalı, buradan sağlanan gelire park giderlerine destek olunmalıdır.

Park içerisindeki geçitler (su ögesi kullanılan yerlerdeki mini köprüler vb.) parkın doğal özelliklerini yansıtacak şekilde tasarlanmalıdır.

Park içerisindeki sirkülasyon süreklilik ve rahatlığı bir arada sunabilecek şekilde düşünülmelidir. Ziyaretçiler parkın tamamını dolaşabilmeli; ancak çeşitli bölgelerde

oluşturulacak doğal mola yerleri (açık hava gösteri alanı, yeme-içme mekânları, dinlenme mekânları, ağaç altları vb.) sayesinde yorulmadan, sıkılmadan ve keyifle gezebilmelidir.

6.4.2. Servis Yolları

Park içerisinde oluşturulacak tüm servis yolları güvenli olmalıdır, gereken yerlerde duba ya da direklerle sınırlandırılma hissedilmeli, gereken yerlerde levhalarla desteklenmelidir.

Servis yolları park içerisinde sürekli kullanılmayacağı, günün belirli saatlerinde ve acil durumlarda kullanılacağı için, mümkün olan en dar şekilde tasarlanmalı, yolu geniş tutmak yerine gerekiyorsa dönüşler vb. manevralar için cepler tasarlanmalı ve böylece yaya kullanımına daha çok alan ayrılabilir.

6.4.3. Yaya Yolları, Bisiklet Yolları, Kaldırımlar ve Tampon Bölgeler

Park içerisindeki yaya, bisiklet ve engelli yolları, ziyaretçileri kendiliğinden fonksiyon ve aktivitelerin çevresine götürebilecek şekilde düşünülmelidir.

Park içerisindeki dolaşım düşünülürken kesinlikle engelli geçişleri sağlanmalıdır.

Yaya ve bisiklet yolları oluşumunda, tüm yol boyunca dinlenme alanları (banklar, ağaç altları vb.) yaratılmalı ve bu alanlar yaratılırken yanından servis yolu geçiyorsa servis yoluna tampon oluşturacak şekilde bitkilerle kapanmalı, manzara izlenimine olanak sağlıyorsa özellikle görüş sağlanacak şekilde konumlandırılmalıdır.

Belirli bölgeleri servis araçlarına sınırlamak için kullanılan duba vb. öğelerin aralıkları bisiklet kullanıcılarının geçmesine olanak sağlayacak şekilde tasarlanmalıdır.

Kaldırımlar, servis yolu kenarı gibi gerek duyulan noktalarda oluşturulmalı, yüksekliği yolun güvenlik durumuna göre belirlemelidir.

Servis yolunu sınırlamak, belirli yapıların görüntüsü engellemek, kaldırım yerine doğal sınırlar koymak vb. nedenlerle oluşturulacak tampon bölgeler için bölgeye uygun ağaç ve çalı cinsleri seçilmelidir.

6.4.4. Otopark Alanları

Park girişlerinde oluşturulacak otopark alanları kendi içerisinde bir bütünlük arz etmeli, bir sisteme göre oluşturulmalıdır. Çok geniş alanları kapsamayacak, görsel ve estetik açıdan da kirlilik yaratmayacak çözümler (otopark alanlarını yeraltına alma vb.) yaratılmalıdır. Yoğun

olarak kullanılacak otopark alanlarının zemini asfalt vb., kısmen yoğun olacak otopark alanlarının zemini doğal taş vb. malzemeden oluşturulabilir.

Otopark alanları, parka gelen veya giden ziyaretçilerin hazırlanma alanı olarak kullanıldığı için, alan içerisinde geri dönüşüm ve çöp kutuları, lavabo ve tuvaletler, bank ve dinlenme alanları, çeşmeler vb. kullanımlara yer verilmelidir.

Park giriş-çıkış noktalarında ve bisiklet yolu üzerinde belirli mesafelerde bisiklet park alanları da oluşturulmalıdır.

6.4.5. İşaretler ve Tabelalar

Servis araçları, bisiklet kullanıcıları, yayalar ve engelliler için gerekli yerlerde yol gösterici, açıklayıcı, düzenleyici vb. işaretlemeler yapılmalıdır. İşaretleme yapılan tüm levhalar parkın doğal yapısı ile uyumlu, görsel açıdan estetik, doğal malzemeden yapılmış (ağaç vb.), dayanıklı ve birbirleriyle bütünlük içerisinde olmalıdır.

Parkın planını, kullanım bilgileri, çalışma saatlerini, aktivite gün ve saatlerini, belirli kurallarını gösteren tanımlayıcı levhalar otopark alanları başta olmak üzere, park girişlerine ve belirli dinlenme noktalarına konulmalıdır.

Belirli noktalarda buluşma noktaları (levha, havada asılı balon vb. çeşitli şekillerde) oluşturulmalı ve bunların yüksekliği belirli mesafeden görülecek şekilde tasarlanmalıdır.

6.4.6. Aydınlatma

Parkın giriş ve çıkış noktaları, otopark gibi alanlar daha çok, yürüyüş yolu, dinlenme mekânları gibi alanlar kısmen aydınlatılmalıdır.

Aydınlatma elemanları parkın doğal yapısını bozmayacak şekilde, gerekiyorsa estetik yönü de düşünülerek ağaç kabuğu kaplama vb. çözümler düşünülmelidir.

Parkın ana girişi ve su ögesinin olduğu bölümlerde renkli aydınlatma elemanları kullanılarak, su, ışık ve müzik bir bütün olarak ele alınarak gösteriler yapılabilir, bu durum sonucunda parka hem canlılık, hem görsel değer katılabilir.

6.4.7. Mimari

Park içerisinde oluşturulacak; yeme-içme mekânları, lavabo-tuvaletler, kapalı spor salonu, hediyelik eşya satış yerleri vb. yapıların tasarımında doğal malzemeler tercih edilmeli, yapıların tasarımı bir bütünlük içerisinde olmalıdır.

Yapılarda kullanılacak aydınlatma, havalandırma, su vb. tüketimler sürdürülebilir teknolojiler dikkate alınarak düşünülmelidir.

6.4.8. Peyzaj

Parkın peyzaj tasarımı oluşturulurken, parkın bulunduğu alanın bölgesel özellikleri, estetik ve görsel uyum, dinlenme ve eğlenme aktiviteleri gibi kriterler bir arada düşünülmelidir.

Park içerisindeki dinlenme mekânlarından spor alanlarına, tampon bölgelerden giriş kapılarına, yaya yolları kenarlarından otopark alanlarına kadar nereye ne tür bitkinin dikileceği, nasıl görüntü ve işlev sağlayabilecek en baştan tasarlanmalıdır.

Park içerisinde oluşturulacak botanik bahçeleri ile belirli dönemlerde okulların bilgilendirme gezileri düzenlemesi sağlanabilir, meyve eğlence bahçeleri ile mevsimine göre yetişecek meyveyi gelen ziyaretçinin kendisinin toplaması ve çıkışta tartarak satın alması sağlanabilir.

6.4.9. Oturma / Dinlenme Elemanları

Park içerisinde oluşturulacak oturma-dinlenme elemanları bir bütün olarak ele alınmalı, birbirleri arasındaki mesafe, oturma kapasitesi, dayanıklılık vb. her açıdan ziyaretçilerin maksimum fayda sağlayacağı şekilde düşünülmelidir.

Açık alan dinlenme mekânlarındaki, yol üstlerindeki, yeme-içme mekânlarındaki vb. oturma elemanları doğal malzemedan tasarlanmaya çalışılmalı, daha çok parkın bulunduğu bölgenin doğal özellikleri yansıtan tasarımlar seçilmelidir.

6.4.10. Su Ögesi

Su, estetik ve görsel fonksiyonunun dışında sesi ile de dinlendirici bir fonksiyon yüklenmiştir. Park vb. açık yeşil alanlar da su ögesinin kullanımı ziyaretçilere yorgunluk atabilecekleri ortam sağlar.

Tasarımda park alanının yer aldığı bölge (göl kenarı, deniz kenarı, çevresinde su ögesi olmayan bir alan vb.) ile ilişkili olarak su ögesinin ne şekilde kullanılacağı belirlenir.

Su öğelerinin oluşturulduğu bölümlerde veya o bölümleri gören teraslarda, ağırlıklı olarak yeme-içme mekânları, oturma-dinlenme alanları, açık hava gösteri merkezleri vb. fonksiyonlar yer alabilir.

6.4.11. Çocuk Oyun Alanları

Park içerisinde oluşturulacak çocuk oyun alanlarında, güvenlik ve dikkat hassas şekilde üzerinde durulan konular olmalıdır.

Farklı yaş gruplarındaki çocuklar için, farklı oyun alanları oluşturulmalı ve oyun alanlarındaki alet ve ekipmanlar güvenlik standartlarına uymalıdır. Oyun alanların zeminleri yumuşak (mantar zemin vb) malzemedenden olmalı, oyun bölümlerinin olduğu alanlarda sert ve metal gibi malzemedenden üretilmiş banklar bulunmamalıdır.

0-6 yaş grubu çocukların oyun alanlarında, kum havuzları, çim oyun alanları, yumuşak oyuncak bölümleri, kayma, sallanma ve çok fazla hareketli olmayan aparatlar bulunmalıdır.

6-10 yaş grubu çocukların oyun alanlarında, kum havuzları, sulu oyun zeminleri, tırmanma, kayma, sallanma vb. aparatlar bulunmalıdır.

10-14 yaş grubu çocukların oyun alanlarında, mini top oyun alanları, jimnastik aletleri, daha kompleks oyun blokları bulunmalıdır.

Park alanı, güvenlik açısından çevreden en açık şekilde görünecek biçimde tasarlanmalı, yakın çevrede ebeveynler için gölgelik (ağaç altı, şişme çadırlar altı vb.) oturma yerleri bulunmalıdır. Gece güvenliği sağlamak için aydınlatma ekipmanları en iyi konumlandırılmalıdır.

6.4.12. Spor Alanları

Park alanı içerisinde futbol, basketbol, voleybol vb. spor alanları birbirleriyle bağlantılı şekilde konumlandırılmalıdır. Spor sahalarının kullanımı parkın amaç ve hedefleri doğrultusunda ücretli ya da ücretsiz olabilir. Ya da belirli saatlerde belirli yaş gruplarına ücretsiz kullanım sağlanırken, belirli bir saatten sonra ücretli olabilir. Spor alanlarının bulunduğu bölümde duş ve üst değişme kabinleri, tuvalet vb. kullanımlar için kapalı alanlar bulundurulmalıdır. Spor alanları çevresinde seyirciler için izleme olanağı sağlayan park bütünlüğü içerisinde oluşturulacak bank grupları yer almalıdır.

6.4.13. Piknik Alanları

Park içerisinde oluşturulacak piknik alanının yeri belirlenirken, diğer fonksiyonlardan ne kadar uzaklıkta olacağı ve ne şekilde ayrılacağı düşünülmelidir. Mutlaka arada tampon bölgeler bulundurulmalı, piknik alanına giriş ve çıkışlar tek yerden sağlanmalıdır. Piknik

alanlarında çeşitli noktalarda geri dönüşüm kutuları, çöp kutuları, lavabo ve tuvalet bölümleri, çeşme vb. su içme yerleri bulundurulmalıdır.

6.5. BÖLÜM SONUCU

Bu bölümde, çalışma içerisinde detaylandırılmaya çalışılan başlıklar ve beşinci bölümde değerlendirilen örnekler kapsamında bir mahalle parkı tasarım rehberi düşüncesi geliştirilmeye çalışılmıştır.

Park tasarım rehberi düşüncesi geliştirilirken, bölgenin tarihi, il içerisindeki konumu, bölge özellikleri aktarılmaya çalışılmış, bu çerçevede ele alınan bölgede oluşturulacak park için öncelikle bir vizyon, sonrasında amaç ve hedefleri belirlenmeye çalışılmıştır. Ardından tasarım önerileri (park içerisinde yer alacak fonksiyonlar ve bu fonksiyonlara göre kriterler) oluşturulmaya çalışılmıştır.

Bu bölümde belirlenen tasarım önerileri (fonksiyon ve fonksiyonlara göre oluşturulması muhtemel kriterler) bir park tasarımında yer alması muhtemel fonksiyonları ve yer aldığı anda uygulanırken dikkat edilmesi gereken hususları işaret etmektedir. Yani her tasarımda mutlaka bulunması gereken, park tasarımının olmazsa olmaz koşulu şeklinde algılanmamalıdır. Her tasarımın, oluşturulacağı bölgenin coğrafi özellikleri, yerel koşulları, halkın ekonomik, sosyal ve kültürel yaşantısıyla bağlantılı olduğu unutulmamalıdır.

7. SONUÇ

Çalışmanın birinci bölümünde kent ve kamusal alana ilişkin genel tanımlara yer verilmiş, kent kavramının tarihsel süreçteki gelişimi ve kamusal alan içindeki yerine değinilmiştir. İkinci bölümde ise kentsel tasarım kavramına değinilerek, kentsel tasarım rehberleri hakkında bilgi aktarılmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde de, açık ve yeşil alan kavramları irdelenmiş, açık ve yeşil alanların önemi, standart, ilke ve işlevleriyle ilgili detaylar aktarılmaya çalışılmıştır. Dördüncü bölümde, açık ve yeşil alanların kentliyle bulunduğu alanlar olan park kavramına yer verilmiş, parkların standartlarına değinilerek sınıflandırması yapılmış, çalışmanın konusu olan mahalle parkları, tasarım ve planlama anlayışları gibi detaylarıyla incelenmiştir. Çalışmaya örneklem oluşturmak adına beşinci bölümde, mahalle parkı tasarım rehberi örneklerine yer verilmiştir. Altıncı bölümde ise, çalışma içerisinde detaylandırılan başlıklar ve beşinci bölümde değinilen örnekler çerçevesinde bir mahalle parkı tasarım rehberi düşüncesi geliştirmeye çalışılmıştır. Bu düşünce içerisinde, mahalle parkı tasarım rehberi oluşturulurken atılması gereken adımlara, dikkatle üzerinde durulması gereken noktalara değinilmiştir.

Böylelikle söz konusu tasarım rehberleri, bir mahalle parkının tasarlanmasında yönlendirici bir araç olarak ele alınabilir ve uygulanacağı ortamların sosyo-kültürel ve fiziksel özelliklerine göre çeşitlenerek tip uygulamalardan özgün uygulamalara geçişlere fırsat tanıyabilir.

Bu bağlamda tasarım rehberlerinin, kentlilerin hafta içi ve hafta sonları vakit geçirecekleri, gün içerisinde ki koşturmaca esnasında şehir merkezinden uzaklaşarak durup nefeslenecekleri park alanlarının yaratılmasında kullanılabilecek önemli bir araç olduğu görülmüştür.

Kentlerin çekiciliklerinin arttırılması için tasarlanacak mekânsal çözümlerde belirlenecek amaçlar ve hedefler doğrultusunda tasarım rehberleri ile yeni ve özgün mekânlar kazanılabilir. Özellikle mahallelilerin nefes alabileceği açık yeşil alanların sayısının çoğaltılması bu kapsamda düşünülmelidir. Bu tür alanların kentte yaşanabilir alanlar olabilmeleri için iyi tasarlanmaları kadar, kent yaşamı ile bütünleşmesi kaçınılmazdır. Donatıları iyi düşünülen, doğal elemanların sunduğu olanaklardan iyi yararlanan, yasaklarla değil kullanımlarla desteklenen, çevresiyle ve kentle erişilebilirliği iyi sağlanan parklarının kullanıcı tarafından yaşatılabildiği ele alınan örneklerde de görülmüştür.

8. KAYNAKLAR

A) Kitap ve Kitap Bölümleri

- Arendt, H.**, 1969. *The Human Condition*, The University of Chicago Press, Chicago, Londra.
- Atasoy, N.**, 2002. *Hasbahçe: Osmanlı Kültüründe Bahçe ve Çiçek*, Aygaz Koç Yayınları, İstanbul.
- Aydemir, E.S. ve diğ.**, 1999. *Açık Alanlar ve Rekreasyon Kentsel Yeşil Alanlar*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Ders Notları, Trabzon.
- Aydemir, E.S.**, 2004. *Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı*, Akademi Kitabevi, İlker Matbaacılık, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Carmona, M.**, 2002. *Journal Controlling Urban Design*, çev. Tezer H.K, Akt. Samur, 2007.
- Carr, S., Francis, M., Rivlin, L.G. and Stone, A.M.**, 1992. *Public Space, The Value of Public Space (3-21)*, Cambridge University Press.
- Çay, D.**, 2000. *Çağdaş Dünya Mimarları Dizisi: Bernard Tschumi*, der. Çay D, Boyut Yayınları, İstanbul.
- Çelik, Z.**, 1998. *19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Çetiner, A.**, 1991. *Şehircilik Çalışmalarında Donatım İlkeleri*, İstanbul.
- Evyapan, G.A.**, 1972. *Eski Türk Bahçeleri ve Özellikle Eski İstanbul Bahçeleri*, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Francis, M.**, 1989. *Public places and spaces, Eds. Altman I. and Zube E.H., Control as a Dimension of Public-Space Quality*, Plenum Pres. New York.
- Fogg, G.E.**, 1992. *Park Planning Guidelines 3rd Edition. National Recreation and Park Association, USA.*
- Gold, S.M.**, 1980. *Recreation Planning and Design*. Mc Graw Hill, USA.
- Hannebo, D.**, 1983. *Antik ve Ortaçağ Kentlerinde Yeşil Alanlar*. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, İzmir.
- Harnik P.**, 2000. *Inside City Parks*, Washington: Urban Land Institute, USA.
- Işın, E.**, 1991. *İstanbul'da Modernleşme Öncesi Gündelik Hayat, İstanbul için Şehrengiz*. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- İşbir, E.**, 2005. *Kentleşme ve Çevre Sorunları*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No : 1645.
- Kabaağaç, S. ve Alova, E.**, 1995. *Latince/Türkçe Sözlük*. Sosyal Yayınları, İstanbul.
- Keleş, R.**, 1980. *Kent Bilim Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Keles, R.**, 2002. *Kentleşme Politikası*, 2. Bsk, İmge Yayınları, Ankara.
- Kıray, M.**, 1972. *Gecekondu, Az Gelişmiş Ülkelerde Hızla Toprakta Kopma ve Kentle Bütünleşememe*, ASBF, C: 27. No: 3, Ankara.
- Kızılçelik, S. ve Erjem, Y.**, 1992. *Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü*, Emre Grafik ve Reklam, Konya.
- Korkmaz, A.**, 1998. *Kent Sosyolojisi Ders Notları*, Malatya.

- Lang, J.**, 1994. *Urban Design: The American Experience*, Van Nostrand Reinhold, New York.
- Marshall, G.**, 1999. *Sosyoloji Sözlüğü*, (Çev: Osman Akinbay, Derya Kömürcü), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Mulgan, G.**, 1995. *Kentin Değişen Yüzü, Yeni Zamanlar: 1990'larda Politikanın Değişen Çehresi*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Öcal, T.**, 1970. *Gizli işsizlik, Teknolojik Gelişme ve Toplum Kalkınması*, Ankara Üniversitesi İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi D, Ankara.
- Önge, T., S.**, 2007. *Spatial Representation of Power: Making the Urban Space of Ankara in the Early Republican Period*, Pisa University Pres, Pisa.
- Özaydın, G., Özaydın, L.**, 2001. *Kentsel Tasarım Kontrollerine Yönelik Kıyı Yönetim Modeli*, Alan Ayvalık İlçesi, İnşaat Teknolojileri Araştırma Grubu, Tübitak, Ankara.
- Özbek, M.**, 2004. *Kamusal Alan*, Hil Yayın, İstanbul.
- Özkan, B., Küçükbaş, E.V.K., Kaplan, A., Hepcan, Ş., Malkoç, E. ve Sönmez, H.**, 2003. *Muğla Kenti Kamusal Dış Mekânları Bağlamında Master Plan Çalışması*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.
- Pamay, B.**, 1978. *Kentsel Peyzaj Planlaması*, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayınları, Yayın No:2487, Çağlayan Basımevi, İstanbul.
- Shirvani, H.**, 1985. *The Urban Design Process*, Van Nostrand Reinhold, New York.
- Sözen, M., Tapan, M.**, 1973. *50 Yılın Türk Mimarisi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Tanrıverdi, F.**, 1987. *Peyzaj Mimarlığı*. A.Ü. Ziraat Fakültesi, Yayın No:291, Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum.
- Tatar, C.H.**, 1999. *Nuhun Gemisindekiler ve Dini Cemaatleşme*. Turan Yay. İstanbul.
- T.A.U.**, 2000. *3194 Sayılı İmar Kanunu ve ilgili Yönetmelikleri*. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Ankara.
- Thompson, C.**, 2002. *Urban Open Space in the 21st Century*. Landscape and Urban Planning, 2002.
- Uzun, G.**, 1993. *Kentsel Rekreasyon Alan Planlaması*, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Ders Kitabı, Adana.
- Yıldızci, A.C.**, 1996. *Kentsel Yeşil Alanlar, Yüksek Lisans Ders Notları*, İstanbul.
- Zengin, E.**, 2003. *Türkiye'de Kent Sosyolojisi Çalışmaları*, Kafkas Üniversitesi Belediyecilik Araştırma Merkezi, Bakü.

B) Süreli Dergilerdeki Makaleler

Altman, I. ve Zube, E., 1989. *Introduction Public Places and Space. Human Behavior and Environment, Advances in theory and Research*, Plenum Press, New York **10**, 7-29.

Arslan, M., 1999. *Kent Parklarının Tarihsel Gelişimi. ve İşlevleri*, *Tarım ve Köy Dergisi* **129**.

Arslantas, H.A., 2008. *Sosyal degisme, kentlesme ve kentlilesmenin din üzerine etkileri*, *İlahiyat fakültesi dergisi*, **13:2**, 171-196.

Birol, G., 2007. *Bir kentin kimliği ve kervansaray oteli üzerine bir Değerlendirme*, *Arkitekt, Kasım-Aralık 2007*, 1.

Cansever, T., 1996. *Şehir; Kent ve Kültürü. Cogito*, YKY, İstanbul, **8**, 125-129.

Carmona, Matthew, (1996) *Controlling Urban Design, Part 1, A Possible Renaissance*, *Journal Of Urban Design*, **1**, 47-74.

Çınar, İ., 2008. *Kent Parklarının Rekreasyonel Yönden Yeterliği Üzerine Fethiye-Muğla Kent Parkları Örneğinde Bir Araştırma*, *ADÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*, **5(2)**, 33-38.

Deniz, B., 2005. *Kentsel Kamusal Mekânlar Bağlamında Centennial Olimpiyat Parkı'nın (Atlanta, ABD) İrdelenmesi*, *ADÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*, **2(1)**, 5-10.

Demirkan, T., 1996. *Tarih Boyunca Kusatılan Özgürlük Adaları: Kentler; Kent ve Kültürü*, *Cogito*, YKY, İstanbul, **8**, 17-22.

Erdönmez, M., Ö., Ünlü, A., A., 2009. *Kentsel Açık Alanları Etkileyen Sanat Akımlarının Türkiye'deki Yansımaları: İstanbul Örneği*, *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, **B-59-2**, İstanbul.

Gül, A. Ve Küçük V., 2001. *Kentsel Açık-Yeşil Alanlar Ve Isparta Kenti Örneğinde İrdelenmesi*, *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, **2**, 27-48.

Güneş, A., Yörük İ. ve Gülgün, B., 2006. *Bayındır İlçesi Kamusal Yeşil Alanlarının Yeterliliği ve Geliştirilebilme Olanakları Üzerine Bir Araştırma*, *Ege Üniv. Ziraat Fak. Dergisi*, **43:1**, 169-180.

Gürses, İ., 1970. *Yeşil ve Serbest Alan Politikası*, *Peyzaj Mimarlığı Dergisi*, 1, Ankara.

Mumford, L., 1968. *Metropolis as Ant City. The Urban Prospect*, Harcourt, p.128-141, Brace & World Inc., New York.

Onsekiz, D., Sezer, O., 2009. *Kumarlı semt parkında tasarım özelliklerinin değerlendirilmesi*, *İtü Dergisi/a*, **2**, 3-14.

Özdemir, A., 2009. *Katılımcı kentli kimliğinin oluşumunda kamusal yeşil alanların rolü: Ankara kent parkları örneği*, *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, **1**, 144-153.

Simmel, G., 1996. *Metropol ve Zihinsel Yaşam; Kent ve Kültürü*, *Cogito*, YKY, İstanbul, **8**, 81-89.

Ulusoy, A., ve Vural, T., 2001, *Kentleşmenin Sosyo-ekonomik Etkileri*, *Belediye Dergisi*, **7:12**, 29-42.

Yücel G., F., ve Yıldızcı, A., C., 2008, *Kent Parkları ile ilgili kalite kriterlerinin oluşturulması*, *İtü Dergisi/a*, **5**, 220-230.

Yıldızcı, A.C., 1991. *Türkiye'de İmar Planları Yapım ve Uygulamasında Yeşil Alan Sorunları*, *P.M. Dergisi*, **91/2**, 26-28.

C) Tezler

Akbulut, Ç.D., 2007. *Aksaray kenti açık-yeşil alanlarının nitelik ve nicelik yönünden değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Konya.

Aygün, K.B., 2005. *Zeytinburnu ilçesindeki parkların uygulamadan doğan sorunlar açısından irdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi*, Bahçeşehir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Çelik, A., 2000. *Tokat Kenti Mevcut Alan Kullanım Kararları ve Açık-Yeşil Alan Verilerinin Saptanması Üzerinde Bir Araştırma, Doktora Tezi*, A.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Dil, M., 2004. *İstanbul'un yeşil alan sisteminin, planlama kriterleri açısından irdelenmesi. Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Elhan, S., 2006. *Yapılı çevrelerin oluşumunda bir araç olarak kentsel tasarım rehberleri gerekliliği: örnek alan Çekmeköy, Lisans Tezi*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Eryılmaz, S., 1999. *Kamu Kullanımlı Kentsel Açık Alanların Tarihsel Süreç İçindeki Gösterdikleri Yapısal Değişimlerin İrdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Gökalp, A., 2006. *Körfez depremi sonrası Adapazarı kentsel yerleşim düzeninde açık yeşil alan sisteminin peyzaj mimarlığı açısından irdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi*, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bartın.

Gönen, G., 1987. *İstanbul'un Yeşil Alanları ve Özellikle İlk Düzenlenen Parkların Gelişim Sürecinin Araştırılması, Yüksek Lisans Tezi*, YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Gülen, M., 2006. *Stratejik planlama yaklaşımı çerçevesinde kentsel projeler-kamusal alan ilişkisi: Büyükdere aksı- Levent plazalar alanı örneği, Yüksek Lisans Tezi*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Gürkaş, T., 2003. *Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Kamusal Yeşil Alanın Doğuşu, Yüksek Lisans Tezi*, YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Karatas, M., 1997. *İstanbul metropolünde yeşil alan sisteminin oluşturulması üzerine bir araştırma, Doktora Tezi*, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, İstanbul.

Kaymaklı, G., 1990. *Ülkemizde açık ve yeşil alan standartlarının uygulanmasında peyzaj mimarlığı açısından karşılaşılan sorunlar ve çözüm yolları üzerinde bir araştırma, Yüksek Lisans Tezi*, A.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj mimarlığı Ana bilim Dalı, Ankara.

Kurt, E.K., 2007. *Kamusal alanda sanat ve kentsel mekâna etkileri, İstanbul'da heykel uygulamaları irdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi*, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Levend, T.Ö., 2008. *İstanbul ili Bayrampaşa ilçesi açık ve yeşil alanlarının nitelik ve nicelik açısından irdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Konya.

Nasuh, D., 1993. *Kent parklarının nitelikleri ve Ankara örneğinde irdelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, A.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Oğuz, D., 1998. *Kent parkı kavramı yönünden Ankara kent parklarının kullanım olgusu üzerinde bir araştırma, Doktora Tezi*, A.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Onsekiz, D., 2003. *Kentsel ölçekte eğlence mekânları ile konut alanları ilişkisi: Ankara kenti örneği*, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ömüriş, E., 2007. *Bir kamusal alan örneği olarak Konak Meydanı'nın mekân kullanımı açısından incelenmesi*, *Yüksek Lisans Tezi*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Önder, S., 1997. *Konya kenti açık ve yeşil alan sisteminin saptanması üzerine bir araştırma*, *Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara

Özdingiş, N., 2007. *İstanbul Kent Parklarının Bedensel Özürlüler Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma*, *Yüksek Lisans Tezi*, Bahçeşehir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Öztürk, B., 2004. *Kentsel açık ve yeşil alan sistemi oluşturulması: Kayseri kent bütünü örneği*, *Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Polat, A.T., 2002. *Kent Parkı Kavramı ve Konya İçin Örnek Bir Çalışma*, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Samur, İ.Z., 2007. *Örnek Alan Eminönü-Sirkeci'de Kentsel Tasarım Rehberi Hazırlanması*, *Yüksek Lisans Tezi*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Sırtkaya, N., 2007. *Samsun, Ordu ve Rize kentlerinin bazı kıyı parklarındaki bitki kompozisyonlarının mekânsal yapı yönünden incelenmesi*, *Yüksek Lisans Tezi*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Türel, G.D., 1988. *Ankara kenti yeşil alanlarının kullanım etkinliklerinin bugünkü durumu ve yeterliliği için alınması gerekli önlemler*, *Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yağcı, B.S., 2006. *Adana kuzey-doğu kentsel gelişme alanında açık ve yeşil alanların irdelenmesi*, *Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Adana.

Yenice, S., 1998. *Kamusal olma içeriğinin kamusal mekânın anlamsal ve kullanımsal boyutuna yansımaları üzerine bir analiz*, *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Yıldızcı, A.C., 1978. *İstanbul'da Kentsel Doku ile Yeşil Doku Arasındaki İlişkiler ve İstanbul Yeşil Sistemi Üzerine Bir Öneri*, *Doktora Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Yıldızcı, A.C., 1982. *Kentsel Yeşil Alan Planlaması ve İstanbul Örneği*, *Doçentlik Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Yurddaş, S., 1992. *Ankara Yenimahalle ilçesinde açık yeşil alan ilişkileri ve peyzaj mimarlığı açısından alınması gerekli önlemler*, *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Ankara.

Yüksel, G., 1979. *Kentsel Tasarımda Boyutlandırma Ölçütleri ve Ülkemiz için Geniş Kapsamlı Bir Model Önerisi*, *Doktora Tezi*, MSÜ, İstanbul.

Yılmaz, Z., 2006. *Kentsel Parklar ve Kentsel Tasarım İlişkisi: İstanbul Gülhane Parkı Örneğinin İrdelenmesi*, *Yüksek Lisans tezi*, MSÜ, İstanbul.

Al-Qudah, Y., M., 2006. *Amman (Ürdün) Kent Parklarının Peyzaj Erişilebilirliği Yönünden İrdelenmesi*, *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

D) Akademik Konferanslarda Sunulan Bildiriler

Çulcuoğlu , G. ve Oguz, D., 2000. *Peyzaj Tasarımlarının Değerlendirilmesinde Kullanılabilecek Kalite Kriterleri. Peyzaj Mimarları Kongresi, İstanbul.*

Gürel, S, 1993. *Kentsel Tasarımın Yeri-Rolü-Önemi, 4.Kentsel tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, Derl. Çubuk M., Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.*

Karaman, A., 1991. *Kentsel Tasarımda Çevresel Bütünlük ve Süreklilik, I. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, 63-70.*

Konuk, G, 1992. *Zamanın ve Mekânın Bir Sentezi Olarak Kentsel Tasarım, 1. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, İstanbul.*

E) İnternet

Karakaya, İ., 2007. Küreselleşme ve Kent, İskender Karakaya'nın Uluslar arası İlişkiler Analizleri, <http://iskenderkarakaya.wordpress.com/2007/06/08/kuresellesme-ve-kent/>. 17 Mart 2010.

Quay. H., Urban Design in Planning System: Towards Better Practice, www.rudi.net. 19 Şubat 2010.

URL-1,

<http://www.arkitera.com/yp408-davutpasa-ana-giris-kapisi-ve-yakin-cevresi-mimari-proje-yarismasi.html?year=2010&aID=2753>

URL-2,

<http://www.pps.org/failedplacefeat/>

URL-3,

<http://www.remanents.com/blog/wp-content/uploads/2009/08>

URL-4,

<http://www.paris-walking-tours.com/parcdelavillette>. 11 Temmuz 2010.

URL-5,

<http://www.scambs.gov.uk/CommunityandLiving/NewCommunities/MajorDevelopments/OrchardPark/default.htm>, Orchard Park. 02 Nisan 2010.

URL-6,

<http://www.centennialpark.com> 05 Temmuz 2010.

URL-7,

<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/711.html>

URL-8,

<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.4880&MevzuatIliski=0&sourceXMLSearch=PLAN>